

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Національний Еразмус Офіс в Україні
Українська асоціація дослідників європейських цінностей в освіті (AREVE)
Університет Генуї (Італія)
Інститут вищої освіти НАПН України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет біокористування і природних ресурсів
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж

МАТЕРІАЛИ

Міжнародного круглого столу

**«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ:
ПАРТНЕРСТВО, СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИКИ
(УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР)»**

для студентів, здобувачів, викладачів, молодих вчених, аспірантів, докторантів,
дослідників

**м. Київ, м. Кам'янець-Подільський
04 березня 2021 року**

Круглий стіл проводиться в рамках імплементації проекту напряму Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» Erasmus+ Jean Monnet Project “European Values of Diversity and Inclusion for Sustainable Development” (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT та у співпраці із проектом- Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» “Social and Cultural Aspects of European Studies”(SCAES) 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мета цього круглого столу - об'єднання зусиль науковців та практиків щодо осмислення та обміну досвідом, визначення перспектив подальшого розвитку системи інклюзивної освіти, в якій інтегруються освітні послуги з реабілітаційними у контексті розвитку освіти України з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Програма круглого столу

14:00 – 14:15 – Реєстрація.

14.15. – 14.30 - Вітальне слово.

Мар'я Нестерова, доктор філософських наук, професор, академічний координатор проєкту Жан Монне Проєкт «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку», Професор Кафедри Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій».

Мар'ян Тріпак, кандидат економічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, директор Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу.

Наталія Кочубей, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедрою менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності факультету менеджменту освіти та науки НПУ ім. М.П. Драгоманова

14.30 – 16.30. Пленарне засідання.

Діана Спұлбер, доктор психологічних наук, професор Університету Генуї (Італія). *Інклюзивна освітня модель ЄС*

Марія Шеремет, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. *Інклюзія в освіті: проблеми та перспективи*

Мар'я Нестерова, професор факультету менеджменту освіти та науки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. *Практика впровадження європейських принципів інклюзивної освіти*

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Олена Оржель, доктор наук з державного управління, Інститут вищої освіти НАПН України. *Соціально емоційне навчання (social-emotional learning): світові тенденції*

Анатолій Михальський, кандидат медичних наук, доцент, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. *Здоров'язберігаючі технології в корекційній роботі з дітьми із порушеннями зору*

Євгенія Синьова, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. *Досвід професійної підготовки студентів з порушеннями зору – майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти*

Віктор Федорчук, кандидат психологічних наук, доцент, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. *Формування фасилітативності у фахівців соціономічних професій*

Марина Деліні, доктор економічних наук, професор, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту НУБіП України. *Соціальна інклюзія і соціальна відповідальність як засади європейського виміру інклюзивної освіти*

Олена Троїцька, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії МДПУ імені Б. Хмельницького *Ціннісно-сміслова рефлексія різноманіття та інклюзії як конструкт порозуміння*

Юліана Власенко, кандидат політичних наук, практикуючий психолог, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. *Арт-терапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами*

Наталія Жиляк, кандидат психологічних наук, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. *Тренінг як засіб зміни установок до інклюзивного середовища*

Ганна Афузова, кандидат психологічних наук, доцент факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. *Доступність інформації як чинник успішного професійного навчання студентів з особливими освітніми потребами*

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Лариса Яворницька, перекладач-дактилолог, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. *Адаптація студентів з порушенням слуху в інклюзивній групі*

Вікторія Крючко, здобувачка Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. *Крос культурні комунікації в розвитку соціального інклюзивного середовища*

Андрій Заможський, здобувач Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. *Розвиток соціальної згуртованості інклюзивного освітнього середовища*

16.30 – 17.00 – Спільне обговорення.

Проекти фінансуються за підтримки Європейської Комісії. Публікації відображають точку зору лише авторів і Комісія не може відповідати за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОБРАНІ ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ МІЖНАРОДНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

ДОСТУПНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ AVAILABILITY OF INFORMATION AS A FACTOR OF SUCCESSFUL PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Афузова Ганна Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри спеціальної психології та медицини
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
gvafulzova@gmail.com

Одними з пріоритетних принципів Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю є рівність можливостей та доступність, що передбачають не стільки доступ до фізичного та соціального середовища, скільки створення в суспільстві умов для поваги відмінностей та забезпечення повноцінної участі усіх соціальних груп у житті суспільства на рівних умовах, а також можливість людей з інвалідністю жити незалежним життям та брати активну участь в усіх сферах соціального життя, що забезпечується, у тому числі, і однаковим доступом таких осіб до інформації та засобів комунікації, включаючи інформаційні технології і системи [1, с. 95]. Враховуючи, що доступ до інформації є одним з важливих показників рівня якості життя, перед сучасною освітою постає завдання вдосконалити та популяризувати методологію доступності інформації для осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Проблема доступності інформації для усіх верств населення здебільшого висвітлюється на державному рівні в англійськомовних країнах (США, Канада,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Великобританія, Австралія), але спрощена мова як засіб забезпечення доступності інформації є важливою ініціативою і в багатьох інших країнах, включаючи Швецію, Італію, Мексику, а від нещодавна – й Україну.

На сьогодні у розвинутих англomовних країнах існують альтернативні варіанти мовного забезпечення, які використовують для досягнення кращого розуміння інформації особами з інвалідністю: проста мова, спрощений формат, формат Легкого Доступу, Макатон («ясний язик», Plain Language, Easy access, Makaton, Simple English, Basic English) тощо. За сприяння Управління з питань інвалідності та Управління з праці та пенсій на державному сайті Великобританії розміщено керівництво «Доступні формати спілкування», у якому зазначені можливі формати спілкування для певних варіантів порушеного розвитку. Так, з метою зробити інформацію доступною, при порушеннях зору рекомендовано використовувати аудіо, аудіоопис, шрифт Брайля, Мун, телефон; при труднощах у навчанні і когнітивних проблемах – аудіо, аудіоопис, формат Легкого Читання, формат Легкого Доступу, Макатон, субтитри; при порушеннях слуху – жести, Макатон, субтитри, текстовий телефон, SMS; при труднощах координації – великий шрифт, аудіо, аудіоопис, телефон [2].

Попри те, що на Заході парадигма доступності інформації для кожного члена суспільства відповідно до його індивідуальних особливостей і потреб активно впроваджується у життя суспільства з другої половини 40-х рр. ХХ ст., що станом на сьогодні відображено у стандартизованих державних вимогах, викладених в національних нормативних актах, та представлено як окремий напрямок наукових досліджень, в Україні її запровадження наразі перебуває на початковому етапі і здійснюється здебільшого силами активістів організацій громадського суспільства, що опікуються правами осіб з інвалідністю. На нашу думку, вдосконалення та популяризація методології доступності інформації для

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

студентів з особливими освітніми потребами внаслідок порушень психофізичного розвитку в сучасному українському суспільстві сприятиме значному покращенню рівня доступності інформації для осіб даної категорії не тільки за рахунок поширення публікації адаптованих матеріалів, що стосуються різних сфер життєдіяльності людини, а й під час безпосередньої взаємодії з людьми, які мають інвалідність, у соціумі і, перш за все, у спілкуванні з ними та реалізації їхнього права на якісні освітні послуги.

Список використаних джерел:

1. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю / упоряд. Азін В.О. та ін. Київ : Ленвіт, 2015. 96 с.
2. Accessible communication formats Easy read and Makaton. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/inclusive-communication/accessible-communication-formats#easy-read-and-makaton> (дата звернення: 11.02.2021).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДІТЕЙ З РАС: ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ВЗАЄМОДІЇ INCLUSIVE EDUCATION OF CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS: PRINCIPLES OF INTERACTION

Базима Наталія Валентинівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії та логопсихології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
nata2310@ukr.net

Діти з особливими освітніми потребами, куди входять і діти з РАС, мають труднощі та перешкоди в процесі навчання (в опануванні базовими

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

академічними знаннями та функціональними навичками (засвоєння писемного мовлення, розуміння усного мовлення, оволодіння математичними операціями, опанування руховими навичками, координація уваги), які важливі не лише для шкільного навчання, а й для повноцінної життєдіяльності у цілому), що можуть бути зумовлені як біологічними, так і соціальними причинами. Беручи до уваги особливості психічного, когнітивного, сенсорного, емоційного, мотиваційно-вольового, соціального, комунікативного, мовленнєвого розвитку дитини з РАС, ще раз наголошуємо на тому, що вона потребує додаткової (постійної чи тимчасової) підтримки в освітньому процесі.

У відповідності з сучасними тенденціями в освіті, впровадженням інклюзивного навчання в Україні, концептуальними засадами «Нової української школи», центральне місце в навчанні та вихованні дітей із особливими освітніми потребами має зайняти *функціональний підхід*, запропонований Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, що передбачає з'ясування та подальше врахування індивідуальних освітніх, комунікативних, соціальних, особистісних потреб дитини; оцінювання її можливостей в контексті здатності реалізовуватись у різних видах повсякденної активності в звичному шкільному оточенні; всіх причин труднощів – стану здоров'я дитини, її здібностей, впливу фізичних та соціальних факторів довкілля. Оскільки аутизм є розладом, що має різноманітні форми прояву у психічному, когнітивному, сенсорному, емоційному, мотиваційно-вольовому, соціальному, комунікативному, мовленнєвому розвитку, то дитина з РАС потребує спеціально організованого психолого-педагогічного освітнього середовища, що має враховувати принципи побудови взаємодії з такими учнями:

- *індивідуальний підхід* (для кожної дитини необхідно розробляти окрему програму, добирати відповідні завдання, підбирати методи та методики);

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- *системність* (потрібна розроблена система певних послідовних корекційних, розвиваючих, навчальних, виховних заходів з можливістю прогнозувати можливі наслідки впливу заходів на дитину (як у освітньому середовищі, так і у сімейній системі), де кожен елемент системи є частиною цілого і об'єднаний загальною метою);
- *систематичність* (розвиток комунікативних навичок, як і будь-яких інших, виявить результативність лише за умови повторюваності виконання необхідних вправ у певній послідовності та системі, що має враховувати вікові, індивідуальні та особистісні особливості дитини та загальну мету (навчальну, розвивальну, корекційну, виховну);
- *повторюваність* (для кращого та міцнішого засвоєння будь-яких знань, формування умінь та вироблення навичок необхідне їх повторення у достатній кількості та відповідній послідовності із врахуванням рівня домагань та ступеню складності завдань у різноманітних комбінаціях);
- *цілісність* (вправи та завдання повинні підбиратися та виконуватися не відірвано одне від одного, а у певній сукупності, що складає цілісну навичку чи систему знань або комплекс умінь і має виражений зв'язок з життям та життєдіяльністю дитини);
- *стимулювання/мотивування* (важливо підтримувати інтерес дитини до взаємодії з дорослим та виконання його прохань, завдань, інструкцій, рекомендацій, що можливо через індивідуально підібрані стимули та мотиви дитини, враховуючи її інтереси, схильності, можливості та уподобання);
- *гнучкість* (працюючи з дитиною, яка має порушення психофізичного розвитку, важливо уміти одне й те саме завдання запропонувати у різних варіаціях, гнучко реагувати на позитивні чи негативні реакції дитини, змінювати план та наповнення заняття таким чином, щоб це не впливало на досягнення поставленої мети та мотивованість та інтерес дитини);

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- *перевірка* (постійна перевірка засвоєного матеріалу у різних варіаціях дає можливість закріпити, поглибити та узагальнити отримані знання, відпрацювати уміння та удосконалити навички, враховуючи те, що діти інколи не одразу демонструють засвоєні знання, уміння та навички, а інколи – забувають уже засвоєне);
- *закріплення* (навчаючись, ми надбудовуємо нові знання на «фундамент» старих, актуалізація та закріплення наявних знань, умінь та навичок дає можливість зберегти їх у довготривалій пам'яті та довести до автоматизму за необхідності);
- *поступове ускладнення* (занадто легкі завдання викликають нудьгу і відволікання, занадто складні – напруження і відволікання, тому ускладнення завдань повинно відбуватися лише за умови, що дитина засвоїла попередній етап та здатна засвоїти наступний);
- *ситуація успіху* (дитині важливо бути успішною, важливо справлятися з висунутими вимогами, важливо бачити власні результати, важливо чути щирі похвали, тому необхідно час від часу давати їй такі завдання, які вона точно виконає задля підвищення самооцінки та віри у власні сили) [1; 2].

Список використаних джерел:

1. Базима Н. В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом. Харків : Ранок, ВГ Кенгуру. 2018. 114 с.
2. Дитина з труднощами в навчанні в інклюзивному класі: навч.-метод. посібник / Базима Н. В. та ін. ; за заг. ред. І. В. Мартиненко, М. К. Шеремет. Київ : ДІА. 2019. 148 с.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи: монографія. Київ : Самміт-Книга. 2009. 272 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО
ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
THE USE OF ART TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF
CREATIVE POTENTIAL OF YOUNG PEOPLE WITH SPECIAL NEEDS IN
THE INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT**

Бачинська Марина

кандидат педагогічних наук, викладач соціальних дисциплін
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
ORCID : 0000-0003-4255-2076

Таран Анна

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально економічного коледжу
спеціальностей 231 «Соціальна робота» та 053 «Психологія»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Цілком зрозуміло, що робота з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища є одним з непростих аспектів соціальної роботи та потребує й передбачає, особливої уваги. Необхідність вдосконалення системи соціально-освітніх послуг, підвищення якості обслуговування з урахуванням специфічних потреб клієнтів, розширення ринку професійних послуг шляхом впровадження в сучасну практику перевірених традиційних технологій і застосування інноваційних наукових розробок – все це зробить життя осіб з обмеженими можливостями більш комфортним та сприятиме їх особистісному становленню й, безумовно, розвитку їхнього творчого потенціалу.

Основою психосоціальної роботи з даною категорією молодих громадян є реабілітація, що сприяє формуванню і зміцненню психофізіологічного, професійного і соціокультурного потенціалу особистості, розвитку інноваційних підходів та технологій соціальної роботи. Тому використання арт-

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

терапевтичних технологій при реабілітаційній роботі для людини з функціональними обмеженнями набуває в умовах сьогодення особливої актуальності.

Арт-терапевтичні методики є особливо важливими, оскільки, як зазначає дослідниця О. Медведєва «Мистецтво, арт-терапія є джерелом нових позитивних вражень особистості, вона породжує нові креативні потреби та способи їх задоволення в тому чи іншому виді мистецтва. Тож підвищення естетичних потреб особистостей із функціональними обмеженнями, активізація їхніх потенційних можливостей у практичній художній діяльності та творчості – це і є реалізація соціально-психологічної функції мистецтва» [3, с. 20].

Саме такий підхід дозволяє нам визначити мистецтво і, зокрема, арт-терапію як основний компонент соціально-психологічної адаптації студентської молоді з функціональними обмеженнями в соціокультурному й освітньому середовищі, унікальну технологію їх особистісного становлення шляхом формування ціннісного ставлення до власного життя та життя оточуючих.

Варто відмітити, що питаннями вивчення особливостей впливу арт-терапії на процеси реабілітації та соціальної інтеграції особистостей з інвалідністю займалися й продовжуються займатися чимало відчизняних дослідників: Т. Зінкевич-Євстігнеєва, А. Копитін, М. Козігора, В. Кондрашин, І. Малишевська, С. Миронова, Л. Обухова, Л. Одинченко, А. Панова, О. Сорока, Л. Тіхонович, О. Холстова, О. Чебикіна.

Проте хочеться зауважити що, враховуючи багатогранність, поліфункціональність, перспективність, доступність, оригінальність, результативність арт-терапевтичних методик, ця проблематика продовжує цікавити вчених на сучасному етапі соціокультурного розвитку нашого суспільства. Що й зумовило вибір тематики нашого дослідження.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ефективність шляхів реабілітації молоді з особливими потребами через лікування мистецтвом (арт-терапії) є перспективним через здатність до перенесення акценту з дефектів людини на її здібності, що дозволяє спиратися на культурологічний підхід до реабілітації. Культура є ключовою умовою розвитку людини, а її значення не обмежується рекреаційними функціями. Більш того, розвиток відбувається не при пасивному споживанні надбань культури, а в процесі

активного оволодіння нею. Творчі імпульси такого розвитку завжди давало мистецтво.

В культурно-дозвілєвій діяльності стає можливим вільне творче самовираження, оптимально розвиваються інтелектуальні та емоційні, духовні і фізичні ресурси людини, що дозволяє підвищити рівень психологічного спокою та стабілізувати емоційний стан окремої особистості або групи людей.

Функціями арт-терапії є: катарсична (яка звільняє від негативних станів); регулятивна (зняття нервово-психічної напруги, регуляція психосома-тичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану); комунікатив-но-рефлексивна (забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватної міжособистісного поведінки, самооцінки) та ін.

Ефективність арт-терапії зростає, якщо її проводити у формі групових занять і заохочувати молодь до виконання різних цікавих завдань, наприклад:

- 1) Предметно-тематичні вправи – людина та її предметно-соціальне оточення (наприклад, «Родинне дерево», «Моє захоплення»);
- 2) Складання поетичного колажу (для тих, хто відчуває невпевненість у своїх силах, боїться висловлювати власні почуття, то дається завдання скласти поему самому собі: зі словами підтримки та захоплення, які б хотілось почути від інших. Такі слова шукаються в періодиці чи книжках, і шукаються там слова, фрази та речення, які б підійшли до такого вірша.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3) Образно-символічний тип, для якого характерним є відображення у творчості різних моральних категорій («Добро», «Зло», «Щастя». Відбувається перенесення образів, створених уявою людини, у реальність, що допомагає їй вчитися конструктивним шляхом виражати свої емоції та почуття, розкривати власні творчі здібності [1; 2].

4) Ігри-вправи із активним застосуванням зображувальних матеріалів (фарб, олівців, паперу, пластиліну, воскової крейди, маркерів тощо), спонукання до вивчення їх фізичних властивостей та зображувальних можливостей – «Малювання

пальцями», активна робота з кольорами (кольоротерапію), пластиліном, тістом.

Арт-терапевтична робота обов'язково передбачає врахування особливостей психіки та емоційного стану учнівської та студентської молоді з інвалідністю. На думку С. Миронової, під час занять з арт-терапії можуть виникнути такі труднощі як: підвищена втомлюваність, розсіяна увага, сповільнений темп сприймання, тривале входження в процес роботи.

Слід зазначити, що арт-терапія є ефективною за умови дотримання спеціалістом певної послідовності етапів, зокрема:

1) допомога особі в підготовці до створення образу (вибір матеріалів для творчої роботи);

2) творчо-діяльнісний етап (праця над створенням художнього витвору);

3) обговорення створеного образу зі спеціалістами;

4) доопрацювання художнього образу за бажанням людини або в разі виникнення необхідності;

5) презентація та обговорення створених образів на різних творчо-сімейних заходах. [4].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Важливими інструментами, якими керується фахівець під час проведення арт-терапії є її методи. Серед них, в свою чергу, можна виділити такі:

Лялькотерапія як одна з арт-терапевтичних методик застосовується з метою навчання учнів ідентифікації зі своїм улюбленим героєм мультфільму, книги або казки з використанням іграшок. Чимало науковців переконані, що лялькотерапія є одним з різновидів терапії мистецтвом. Суть лялькотерапії полягає у використанні ляльки як базового об'єкту психоемоційної взаємодії. Це дозволяє зняти негативні емоційні прояви, навчитися долати конфліктні ситуації формувати важливі навички самообслуговування.

Музикотерапія як один з видів терапії мистецтвом, сприяє покращенню комунікативних навичок, активності в міжособистісній взаємодії та соціалізації. Цей терапевтичний метод допомагає коригувати функціонально-рухову діяльність. Музична терапія викликає позитивні емоції, покращує інтелектуальну діяльність молодшої особистості.

Ізотерапія – це метод, що полягає у створенні спонтанного малюнка. Це допомагає особистості вільно виражати свої емоції, настрої, прагнення та почуття, формувати позитивні думки про майбутнє

Казкотерапія/Притчотерапія допомагає отримувати цінний життєвий досвід, що дозволить їй вийти за рамки свого звичного життя та стати більш відкритою до вивчення чогось нового. Цей метод також дозволяє побачити нові життєві грані очима свого персонажа і подивитися на власні проблеми з іншого боку. Основними завданнями казкотерапії/притчотерапії є: корекція проблем мовлення, розвиток дрібної моторики, підвищення активності мислення та його спрямування в нестандартне творче русло.

Отже підсумовуючи зазначимо, що використання арт-технологій в розвитку творчого потенціалу молоді з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища є перспективними сучасними шляхами

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

оптимізації соціально-освітнього середовища для тих, хто навчається. Арт-терапевтичні технології в умовах інклюзії є перспективними ще й тому, що мають здатність поєднати в собі як традиційність, так і технологічну інноваційність. Мають властивості мобільності, здатності до комбінованості, модифікаційності. Є технологіями майбутнього, які, як виявляється, здатні робити свій внесок в розвиток творчого потенціалу й прояву результатів творчості молоді особистості.

Список використаних джерел:

1. Акатов Л. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. 369 с.
2. Кіпріянов, І., Ковальчук, Т. Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Випуск 5 (48), 2014. С. 77-81.
3. Медведева Е., Левченко И., Комиссарова Л., Добровольская Т. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании : учеб. пособие для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений. Москва. : Издательский центр «Академия», 2001. 248 с.
4. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту. *Дефектологія*. №3, 2003. С. 41-45.
5. Національна асамблея людей з інвалідністю України: Всеукраїнське громадське об'єднання. Львівський арт-терапевтичний простір «Сонячна долина»: Річний звіт. 2020. Електронний ресурс. URL: <https://naiu.org.ua/ukrainska-diyev-art-terapevtychnyj-prostir-sonyachna-majsternya/>.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УНІВЕРСИТЕТАХ INCLUSIVE EDUCATION IN UNIVERSITIES

Биховченко Валентина Петрівна

доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту

НУБіП України

vkrot@ukr.net

Загальновідомо, що якість життя людей з обмеженими можливостями та людей з особливими потребами та їх успішне професійне життя та кар'єра безпосередньо пов'язані з вищою освітою. Ряд розвинених країн світу накопичив позитивний досвід впровадження інклюзивної освіти. Незважаючи на досягнення, наявність проблем в системі інклюзивної освіти ускладнює отримання людьми з обмеженими можливостями та особливими потребами отримання якісної вищої освіти та успішної роботи.

Інклюзивне навчання відноситься до педагогіки, яка прагне задовольнити потреби всіх студентів, незалежно від їхнього походження чи особистості, та підтримувати їх взаємодію з предметом. Слухання різноманітних точок зору може збагатити навчання студентів, піддаючи всіх стимулюючим дискусіям, розширюючи підходи до традиційних та сучасних питань та розміщуючи навчання в контексті власного студентства під час вивчення цих контекстів. Студенти мають більшу мотивацію взяти під контроль своє навчання в кліматичному кліматі, який їх розпізнає, встановлює відповідні зв'язки з їхнім життям та реагує на їхні неповторні проблеми.

Інклюзивне навчання ґрунтується в основному інтуїції викладача, для забезпечити можливості почути всіх учасників навчального процесу і можливість того, щоб усі студенти мали можливість повноцінно брати участь у процесі навчання, копаючись трохи глибше в тому, чому існують дисбаланси

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

участі. Для розвитку цього складного мікроклімату у групах викладачі повинні практикувати поєднання внутрішньоособистої та міжособистісної обізнаності, регулярного перегляду навчальної програми та знання інклюзивних практик.

Зокрема, інклюзивне навчання починається з розгляду різноманітних проблем: чому, здається, деякі типи учнів беруть участь частіше і навчаються легше за інших? Як культурні припущення можуть вплинути на взаємодію зі студентами? Як студентська ідентичність, ідеології та походження можуть вплинути на рівень їхньої зацікавленості? Нарешті, як редизайн курсів та викладання може заохотити повноцінну участь і забезпечити доступність для всіх типів студентів? Викладачі можуть розглянути різноманітні приклади та стратегії оволодіння педагогікою інклюзивного викладання.

АРТ-ТЕРАПІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ART THERAPY IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Власенко Юліана Костянтинівна
кандидат політичних наук, практичний психолог,
викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail: ulianna1501@gmail.com
ORCID : 0000-0002-4241-969X

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

доступу до здобуття якісної освіти.

Поняття «діти з особливими освітніми потребами» широко охоплює всіх учнів, чиї освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо). Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Вочевидь, прийнятним є визначення, за яким до дітей з особливими потребами відносять дітей-інвалідів, дітей з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами та обдарованих дітей.

Найбільш поширене та прийнятне стандартне визначення «особливих потреб», зокрема в країнах Європейської Спільноти, подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти, де зазначено, що особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів; що додатковими ресурсами можуть бути: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг).

Поняття «арт-терапія» ввів Адріан Хілл у 1938 році, коли описував свою роботу з пацієнтами, хворими на туберкульоз, з якими він працював у санаторіях. Це словосполучення використовувалося до всіх видів занять мистецтва, які проводились у лікарнях та центрах психічного здоров'я.

Арт-терапія – це спеціалізована форма психотерапії, що ґрунтується на мистецтві, в першу чергу на зображувальній і творчій діяльності. На початку арт-терапія виникла в контексті теоретичних ідей З. Фрейда та К. Юнга, а надалі здобула більш широкий концептуальний фундамент, що включав у себе

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

гуманістичні моделі розвитку особистості К. Роджерса та А. Маслоу.

Фрейд говорив, що наше несвідоме не може оперувати до нас напряду, підсвідоме спілкується з нами у вигляді метафор, у вигляді зашифрованих знаків та символів. А Карл Гюстав Юнг розкрив глибину арт-терапії через метафори, образи, знаки, казки – саме з цим працює арт-терапія, використовуючи це в якості інструменту для роботи із психікою.

Унікальність роботи арт-терапії полягає в тому, що вона має універсальний характер, адже розрахована на роботу з будь-якою дитиною, що означає, що вона ініціює резервні можливості як для дітей з нормою, так і з проблемами у розвитку, різниця полягає лише у якості досягнутого результату. Арт-терапія не має протипоказань, адже терапевтична робота розгортається наче не про дитину, а про продукт її творчості, що робить процес більш безпечним. Особлива цінність арт-терапії в тому, що вона, наче «граючись», працює з підсвідомим змістом психіки дитини.

Арт-терапія у роботі з дітьми з особливим освітніми потребами покликана забезпечити вирішення низки завдань: труднощі емоційного розвитку, знижений настрій, стрес, депресія, емоційна нестабільність, імпульсивність, почуття самотності, міжособистісні конфлікти, підвищена тривожність, страхи, фобії, низька самооцінка, негативна «Я-концепція», відновлення життєвого ресурсу. Одним з центральних елементів у системі корекції особистості дітей з ООП є робота щодо розвитку емоційно-вольової та пізнавальної сфери.

В рамках арт-терапії можна виокремити традиційні та нетрадиційні напрямки. До традиційних видів арт-терапії відносять: музична терапія, бібліотерапію, казкотерапію, драматерапію, танцювальну (тілесну) терапію, ізотерапію. До інноваційних напрямів арт-терапії відносять: нейрографіку, фото-терапію, глинотерапію, терапію кольором, фуд-арт, режисовану

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

фільмотерапію, маскотерапію, терапію воском, тканинну терапію.

Для прикладу наведемо техніки роботи з традиційного напрямку арт-терапії, з яким зазвичай її асоціюють, – ізотерапії. **Техніка «Мазання»** – пов'язана з неструктурованістю зображень, відсутністю сюжету, поєднанням форм та кольорових плям. Спосіб їх створення забезпечується ритмічними рухами рук, композиційною випадковістю мазків та штрихів, розмазуванням та розбризуванням фарби, нанесенням кількох шарів та змішуванням фарб. Така техніка знімає заборони та дає відчуття свободи дитині. **Техніка «Кляксографія»** використовується для гіперактивних та дратівливих дітей. На папір наноситься велика краплі фарби та роздувається у різних напрямках. Під час техніки задіяно дихання, що дозволяє дитині заспокоїтись та знизити/зняти емоційне збудження.

Техніка «Монотіпія» - знімає напругу, допомагає розвинути уяву і творче мислення, гармонізує емоційний фон. На папері або склі акварельними фарбами малюється малюнок, і поки фарби не висохли, малюнок потрібно накрити чистим аркушем паперу. Можна домалювати отриманий відбиток. Дати йому назву та розказати про нього історію. **Техніка «Каракулі»** - покликана зняти емоційне напруження, слугує як діагностичним, так і терапевтичним інструментом. Активізує творчу уяву, розвиває терплячість та увагу, підвищує самооцінку.

Арт-терапія апелює до символічної функції зображувального мистецтва, оскільки вона є одним з факторів психотерапевтичного процесу, допомагаючи дитині переосмислити та інтегрувати матеріал підсвідомого, а арт-терапевту – робити висновки про динаміку процесу.

У роботі з дітьми дуже важливо використовувати гнучкі форми психотерапевтичної роботи. Арт-терапія є одним з ефективних методів роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, оскільки арт-терапія надає дитині

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можливість програвати, переживати, усвідомлювати конфліктну ситуацію, проблему найбільш зручним для психіки дитини способом.

ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ EVOLUTION OF THE FORMATION OF INCLUSIVE EDUCATION

Гордей Оксана Дмитрівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
Університет державної фіскальної служби України
ohordei@gmail.com

Пацай Богдан Дмитрович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
вчитель інформатики, математики
Ірпінське навчально-виховне об'єднання
«Ірпінський ліцей інноваційних технологій - мала академія наук»
Ірпінської міської ради Київської області,
b.pacaj@gmail.com

Міжнародне середовище, починаючи з ХХ століття активізувалося навколо задоволення потреб індивідів з особливими потребами. Було прийнято ряд законодавчих актів для захисту прав і свобод людей з особливими можливостями [1]:

1. Універсальна Декларація прав людини.
2. Декларація прав людей з інтелектуальною недостатністю (1971).
3. Декларація прав інвалідів (1975).
4. Світова програма дій щодо людей з обмеженими можливостями (1982).
5. Стандартні правила ООН про рівні можливості для людей з інвалідністю (1993).

Сучасні міжнародні стандарти в галузі основних прав людини передбачають можливості участі кожної людини у суспільному житті. В

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів», що були затвердженні 20 грудня 1993 року на 48 сесії Генеральної Асамблеї ООН у правилах 6, 7, 8 було визначено умови, за яких має здійснюватися навчання, зайнятість, підтримка доходів і соціального забезпечення в інтегрованому середовищі [1].

Першим міжнародним документом XXI століття, який стосувався прав індивідів з обмеженими можливостями в політичній, соціально-економічній та культурній сферах стала прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року Конвенція ООН «Про права людей з обмеженими можливостями». Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан Kofi Atta Annan (1938-2018) відзначив дану Конвенцію як «історичне досягнення для 650 мільйонів людей з обмеженими можливостями в усьому світі» (Morals, 2018). Україною Конвенція «Про права осіб з інвалідністю» (Конвенція про права інвалідів) була ратифікована Верховною Радою України у березні 2010 р. Дана Конвенція стала основним документом, який забезпечує захист прав особи з особливими потребами.

У статті 24 даної Конвенції зазначається [2]:

1. Держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю на освіту. Для цілей реалізації цього права без дискримінації й на підставі рівності можливостей держави-учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя, прагнучи при цьому:

а) до повного розвитку людського потенціалу, а також почуття достоїнства та самоповаги та до посилення поваги до прав людини, основоположних свобод і людської багатоманітності;

б) до розвитку особистості, талантів і творчості осіб з інвалідністю, а також їхніх розумових і фізичних здібностей у найповнішому обсязі;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

с) до надання особам з інвалідністю можливості брати ефективну участь у житті вільного суспільства.

2. Під час реалізації цього права держави-учасниці забезпечують, щоб:

а) особи з інвалідністю не виключалися через інвалідність із системи загальної освіти, а діти з інвалідністю - із системи безплатної та обов'язкової початкової або середньої освіти;

б) особи з інвалідністю мали нарівні з іншими доступ до інклюзивної, якісної та безплатної початкової й середньої освіти в місцях свого проживання;

с) забезпечувалося розумне пристосування, що враховує індивідуальні потреби;

д) особи з інвалідністю отримували всередині системи загальної освіти необхідну підтримку для полегшення їхнього ефективного навчання;

е) в умовах, які максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку, відповідно до мети повного охоплення, вживались ефективні заходи з організації індивідуалізованої підтримки.

3. Держави-учасниці надають особам з інвалідністю можливість засвоювати життєві та соціалізаційні навички, щоб полегшити їхню повну й рівну участь в процесі освіти і як членів місцевої спільноти. Держави-учасниці вживають у цьому напрямі належних заходів, зокрема:

а) сприяють засвоєнню абетки Брайля, альтернативних шрифтів, підсилювальних та альтернативних методів, способів і форматів спілкування, а також навичок орієнтації та мобільності й сприяють підтримці з боку однолітків і наставництву;

б) сприяють засвоєнню жестової мови та заохоченню мовної самобутності глухих;

с) забезпечують, щоб навчання осіб, зокрема дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими, здійснювалося з допомогою найбільш підхожих для особи з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інвалідністю мов, методів і способів спілкування і в обстановці, яка максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку.

4. Щоб сприяти забезпеченню реалізації цього права, держави-учасниці вживають належних заходів для залучення до роботи вчителів, зокрема й учителів з інвалідністю, які володіють жестовою мовою та (чи) абеткою Брайля, та для навчання спеціалістів і персоналу, що працюють на всіх рівнях системи освіти. Таке навчання охоплює освіту в питаннях інвалідності й використання підходящих підсилювальних і альтернативних методів, способів та форматів спілкування, навчальних методик і матеріалів для надання підтримки особам з інвалідністю.

5. Держави-учасниці забезпечують умови, щоб особи з інвалідністю могли мати доступ до загальної вищої освіти, професійного навчання, освіти для дорослих і навчання протягом усього життя без дискримінації та нарівні з іншими. Із цією метою держави-учасниці забезпечують, щоб для осіб з інвалідністю забезпечувалося розумне пристосування.

Отже, інклюзивним колективам закладів освіти, необхідно співпрацювати з фахівцями, які мають значний досвід роботи як із молоддю з особливими потребами, так і роботодавцями, які можуть залучити таких осіб для покращення індивідуальних показників особистісного розвитку, забезпечення подальшої швидкої інтеграції в соціальне та економічне середовище.

Крім того, в процесі забезпечення процесу інклюзивної освіти відбувається гуманізації соціумів (групи осіб, які виконують одне поставлене завдання) зокрема, та у майбутньому суспільства в цілому. Індивіди стають більш чутливими до колективних та індивідуальних проблем, більш відповідальними під час виконання завдань, спостерігається толерантність у сприйнятті особистісних відмінності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів від 20.12.1993, затверджені на 48 сесії Генеральної Асамблеї ООН. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про права інвалідів: Конвенція, ратифікована Законом України №1767-VI (1767-17) від 16.12.2009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

ДАКТИЛЬНЕ ТА МІМІКО-ЖЕСТОВЕ МОВЛЕННЯ В СТРУКТУРІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ DACTYL AND FACIAL EXPRESSIONS IN THE STRUCTURE OF INCLUSIVE EDUCATION FOR CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENTS

Горлачов Олександр Сергійович

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри сурдопедагогіки та
сурдопсихології імені М. Д. Ярмаченка
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
A.Gorlachov@yandex.ua

Здійснюючи розбудову сучасної національної освіти в форматі нової української школи увага наукової спільноти спрямовується на існуючі різновекторні системи навчання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема і дітей з порушеннями слуху (глухих та слабочуючих), які допоможуть їм соціалізуватись й інтегруватись в оточуючому соціумі та бути достойними членами демократичного суспільства і повноцінними учасниками правової європейської держави.

На сьогодні виділяються, як основні, такі напрями освіти, що є доступними для глухих та слабочуючих дітей, в тій чи іншій мірі: спеціальне та інклюзивне навчання. Спеціальна освіта пройшла тривалий час становлення, розвитку та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

апробації ефективності (перша задокументована спроба навчання глухих відносяться до 685 р. н.е.) і в плані оволодіння знаннями, уміннями та навичками дітьми з порушеннями слуху довела свою дієвість та позитивний вплив, як на загальний, так і на інтелектуальний розвиток глухих та слабочуючих дітей [2].

Інклюзивна освіта в Україні, порівняно зі спеціальною, має набагато менший історичний доробок та наукову основу обґрунтування й становлення, але вже містить істотні надбання і неабиякі можливості забезпечення впливу на навчально-виховний процес дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, дітей з порушеннями слуху, за умов дотримання та врахування спеціальних засад всіх освітніх інтересів глухих і слабочуючих дітей, а саме: забезпечення повноцінної корекційної складової навчально-виховного процесу щодо нечуючих. Історично доведено і практично обґрунтовано, що певна кількість слабочуючих дітей легко включається в процес інклюзивного навчання, але все ж переважна частина слабочуючих і глухих дітей більш позитивні й кращі результати свого навчання та виховання показує в межах спеціальної освіти.

Основними, провідними формами міжособистісної комунікації осіб з порушеннями слуху в оточуючому суспільстві стають дактильне та міміко-жестове мовлення (Р. М. Боскіс, Л. С. Виготський, Й. Ф. Гейльман, О. П. Гозова, О. С. Горлачов, А. В. Дашьян, Г. Л. Зайцева, С. О. Зиков, Р. Г. Краєвський, Н. Г. Морозова, Т. В. Розанова, О. І. Трикін, Л. І. Фомічова, М. Д. Ярмаченко). Саме тому, в історичному плані, від початку навчання глухих та слабочуючих дітей, і дотепер, в усьому світі досить актуальною є проблема використання дактильного, міміко-жестового мовлення й сурдоперекладу, в усіх сферах життєдіяльності осіб з порушеннями слуху, особливо в галузі освіти, зокрема, в системі спеціального та інклюзивного навчання [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

В процесі інклюзивного навчання в загальноосвітніх школах діти з порушеннями слуху, в переважній більшості, не мають змоги засвоювати таку специфічну форму мовлення, яка притаманна спільноті глухих та слабочуючих, як міміко-жестове мовлення, а також дактильне мовлення й сурдопереклад. Причина даної проблеми криється в тому, що педагогічний процес в закладах з інклюзивною формами навчання забезпечується суто словесною мовою (усною та писемною), так як педагоги масових закладів в переважній більшості не володіють ні дактильним, ні міміко-жестовим мовленням, ні сурдоперекладом, а міжособистісні взаємини, під час яких діти з порушеннями слуху у власному мікросоціумі нечуючих оволодівають жестами, також забезпечується усною мовою. Тому учні з порушеннями слуху позбавлені джерела оволодіння дактильним та міміко-жестовим мовленням, які, як зазначено вище, є провідними формами їхньої міжособистісної комунікації.

Таким чином, з метою забезпечення повноцінного корекційно спрямованого навчально-виховного процесу, як в спеціальному, так і в загальноосвітньому закладі інклюзивної форми навчання стосовно дітей з порушеннями слуху педагог, сурдопедагог, асистент вчителя або тьютер, тобто особи, які безпосередньо здійснюють навчально-виховний процес щодо дитини з порушеннями слуху, мають володіти всіма сурдопедагогічними компетенціями, зокрема дактильним, міміко-жестовим мовленням та сурдоперекладом.

Список використаних джерел:

1. Горлачов О. С. Теорія міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі формування точності семантичних значень / *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 37* : збірник наукових

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова.
Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. С. 34-39.

2. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки :
монографія / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені
М. П. Драгоманова, 2018. 172 с.: ілюстр.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ОДНА З УМОВ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ INCLUSIVE EDUCATION AS ONE OF THE CONDITIONS OF SOCIAL ADAPTATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Гуменюк І. М.,
викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID: 0000-0003-2443-3938

Гуменюк Д. М.,
студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна
gumenyuk.inna2017@gmail.com

Сьогодні одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення інклюзивного освітнього середовища. Як і в більшості країн світу, в Україні концепція інклюзивної освіти застосовується, як правило, до людей з особливими потребами, яких станом на 1 січня 2013 р. налічувалося близько 2,74 млн., що становить майже 6% від загальної кількості українців. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, яка б сприяла їхній соціальній адаптації та інтеграції в активне суспільне життя [2, с. 114].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У Конвенції ООН про права дитини декларується, що право людей з інвалідністю на інтеграцію в суспільство є основним принципом міжнародних стандартів у галузі прав людини, і сумісна освіта – це основа суспільної інтеграції. У розвинених країнах інтегровані школи вже реальність, в нашій – поодинокі випадки.

Кожна дитина унікальна в своєму розвитку. Підростаючи вона обирає свій життєвий шлях, своє місце в суспільстві. Але є діти з особливими потребами, яким необхідно допомогти відкрити двері в яскравий світ пізнання, вивести їх на дорогу щастя і гармонії. Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей.

Тривалий час у суспільстві вважалося, що дітям з особливими потребами немає місця в колективі здорових однолітків, що вони не здатні до корекційного навчання та оволодіння трудовими навичками. Такі діти знаходилися вдома, під наглядом батьків і лікарів.

Але зміни в соціальному житті, переоцінка методів і підходів в корекційній педагогіці, вказують на необхідність наближення до проблем дитини з особливими психофізичними проблемами, до її особистості, умов набуття освіти і життя в цілому.

Тому, інклюзивне навчання включає систему освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей.

Одне з актуальних завдань сучасної освіти – надати можливість кожній дитині розкрити свої потенційні можливості в умовах навчання: виховання в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

зкладах, які відповідають їхньому психофізичному стану, здоров'ю та інтелектуальному розвитку.

Одним з основних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою чого є забезпечення таким дітям доступу до якісної освіти. [2, с. 310].

Термін «інклюзія» є відмінним від терміну «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія - це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки. Поняття "інтеграції", „інклюзії" розглядаються як антонімічне щодо "сегрегації" і позначають відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з порушеннями. [1, с. 7-8].

Метою інклюзивної освіти є досягнення якісних змін в різних аспектах розвитку дітей цієї категорії – фізичному, соціальному, психологічному, розумовому, особистісному.

В Україні процес інклюзивного навчання здійснюється шляхом організації спеціальних класів, включенням дітей з вадами до звичайних класів та навчання дітей за індивідуальною формою. Окрім того, продовжують свою діяльність спеціальні школи. Тобто заклади освіти міста є відкритими для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи інших особливостей. [3, с. 184].

З метою залучення дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній простір передбачено різні форми їх навчання, зокрема, у

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

спеціальних класах у загальноосвітніх навчальних закладах, що регламентується Положенням про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрованим в Міністерстві юстиції 29.12.2010 р. за № 18707. Зазначеними нормативними документами визначено основні завдання та напрямки психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання. [1].

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші присвятили свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л. Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка. В них обґрунтовано принципи положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці до шкільного навчання, механізмів формування їх соціально– комунікативної активності. В дослідженнях вчених вивчалася історія становлення і розвитку окремих напрямків спеціальної освіти дітей шкільного віку з різними психофізичними порушеннями. [1, с. 57].

Інклюзивне навчання та виховання дітей з особливими потребами ставить перед освітнім закладом два серйозних запитання: «Як допомогти їм нормально розвиватись?» і «Як звести до мінімуму можливі негативні наслідки сумісного навчання з іншими дітьми?».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Суть діяльності шкільної психологічної служби полягає в супроводі дитини протягом її шкільного навчання, що дає можливість впровадити шкільну психологічну діяльність у навчально-виховну педагогічну систему.

Сучасне суспільство визнає, що саме інклюзія є більш гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій дітей, незалежно від рівня психофізичного розвитку, та сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало таких учнів, визнавало їхні права на освіту, особистісний розвиток, професійну діяльність, участь у суспільному житті. Впроваджуючи інклюзію в освітньо-виховний процес, можна досягти розбудови українського суспільства, яке дозволить кожному громадянину «незалежно від віку й статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити свій внесок в його розвиток. У такому суспільстві особливості поважають і цінують» .

У Концепції розвитку інклюзивного навчання (Наказ МОН № 912 від 01.10.10 р.) наголошується, що інклюзивна освіта в Україні має запроваджуватися, починаючи з дошкільних навчальних закладів, де відбувається головним чином виховна діяльність щодо підростаючого покоління.

На думку вітчизняних та закордонних учених, інклюзивне навчання може здійснюватися за однією з форм: повна інтеграція, за якою дітей із психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку, що відповідає віковій нормі по 1-3 особи включають до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; при цьому вони мають одержувати корекційну допомогу за місцем навчання і проживання; комбінована інтеграція, за якої дітей із близьким до норми рівнем психофізичного розвитку по 1-3 особи включають

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; у процесі навчання вони постійно одержують допомогу вчителя-дефектолога (асистента вчителя); часткова інтеграція, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку, які неспроможні разом зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, включають до загальноосвітніх класів (груп) по 1-3 особи лише на частину дня; тимчасова інтеграція, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку об'єднують зі здоровими однолітками 2-4 рази на місяць для проведення спільних виховних заходів. Повна і комбінована форми інтеграції прийнятні для дітей із високим рівнем психофізичного й мовленнєвого розвитку; часткова та тимчасова – з нижчим рівнем розвитку, зокрема і з його порушеннями .

До того ж, інклюзивне навчання корисне не лише для дітей з особливостями психофізичного розвитку, а й для їхніх однолітків, яке сприятиме їх особистісному розвитку. Таке навчання розвиває у здорових школярів здатність до емпатії, тактової взаємодії, чуйності та толерантності щодо хворих однолітків, сприяє формуванню ставлення до них, як до рівноправних членів колективу. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл передбачає позитивний вплив на їхніх батьків та інших членів родини, внаслідок чого відбувається поступова позитивна зміна психічного стану останніх, послаблюється напруженість, покращується емоційний стан, зменшуються їхні тривоги й страхи, мобілізуються сили на боротьбу з хворобою .

Список використаних джерел:

1. Адаптована конвенція ООН щодо осіб з особливими потребами. Нью-Йорк, 13 грудня 2006 р. URL: www.osmhi.org/index.php?page=200&news=401&pages (Дата звернення: 29.01.2019).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Гевко І. В. Значення інноваційних технологій при здійсненні інклюзивної освіти. Педагогічний альманах: збірник Комунального вищого навчального закладу Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради. Херсон, 2018. Випуск № 37. С. 236–240.

3. Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. Закон України від 23 травня 2017 року № 2053-VIII. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii> (Дата звернення: 29.01.2019).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА ПЕДАГОГІКА ДУХОВНОСТІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ INCLUSIVE EDUCATION AND PEDAGOGY OF SPIRITUALITY IN A GLOBALIZED WORLD

Дудченко Володимир

кандидат філософських наук, доцент, викладач
кафедри соціальної роботи та психології

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж

e-mail: vds190565@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9710-2895

Сучасні політологи, соціологи, політики і пересічні громадяни говорять про те, що сучасний світ вступає в нову економічну, соціально-економічну, соціокультурну, духовну фазу розвитку, в якій знання, інформаційні технології набувають карколомного розвитку (ІТ - суспільство, постіндустріальне суспільство, web – суспільство, цивілізація знань). Визначальним модератором еволюції можуть стати новітні технології, людський капітал, інформаційний капітал, людський інтелект, штучний інтелект, створення пост людини (постмодернізм)... перспективи вражають, захоплюють і водночас

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

насторожують.

Людська цивілізація зіштовхнулась з цілою низкою новопосталих викликів і загроз це: локальні, регіональні, гібридні війни, екоцид і геноцид, початок рецесії світової економіки, техногенні катастрофи, голод і зубожіння значної кількості країн світу, лихоманка Ебола, нова пандемія COVID – 19 і нові штами COVID – 19 (Велика Британія).

Дослідники Каббали, йоги, буддизму, джайнізму, ноосферної цивілізації (М. Лайтман, Санхгуру, Вівекенанда, В. Вернадський), говорять про наближення Нової Епохи - Ери Духовності, Людини і Освіти, коли пріоритет матеріальної сторони цивілізації має перейти до її духовної складової. Зокрема, як стверджували В. Вернадський, Ціолковський, В. Андрущенко, сучасна цивілізація поступово переходить в нову стадію розвитку – ноосферну, космічну, духовну цивілізацію. Важливою ознакою цього переходу є формування вселенського суспільства знань і колосальне зростання ролі освіти загалом і для дітей з особливими освітніми потребами зокрема.

Актуалізацію ролі освіти обумовлює набуття нею нової, цивілізаційної місії, у спрямованості освіти до відтворення божественної природи Людини – людської духовності у її повному обсязі і історично випестуваному змісті любові.

Сучасні глобальні зміни, які накладають відбиток на сучасну педагогіку, дають змогу класифікувати їх як: 1) психовимірні або людиновимірні, 2) природовимірні або космовимірні, 3) студентоцентрована педагогіка а також їх похідні: космоприродні, людиноприродні, соціоприродні, соціокультурні, з концентрацією уваги до дітей з особливими освітніми потребами, тощо.

Окремі форми культури, суспільно-економічні формації формують різні соціокультурні моделі щодо дитини з особливими освітніми потребами, яку належить підготувати до життя засобами освіти і культури, навчання і

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

виховання. Відповідно до цього формуються й вимоги щодо мети, змісту, спрямованості, методології та методики діяльності цих форм і засобів, характеру їх функціонування в загальному механізмі духовної комунікації особистості, системи освіти і виховання.

Досліджуючи соціокультурну зміну парадигм педагогічної теорії та дії, неважко побачити, що зі зміною епох в еволюційному процесі розвитку людської культури вони все більше наближаються до людини (філософська антропологія, соціальна психологія) у всій повноті її фізичного і духовного зростання.

Першу цілісну модель педагогіки духовності створив видатний український мислитель і педагог Г. Сковорода; другу – «філософію серця» – Памфіл Юркевич; третю – змістовну педагогіку «серця, яке віддається дітям», – Василь Сухомлинський.

Нагальний перехід суспільства до педагогіки духовності обумовлений соціокультурною еволюцією людства, його входженням в епоху глобального способу існування синергії, коеволуції, емпатії. На цій стадії світова спільнота підійшла до усвідомлення себе не лише як складової природнього середовища, соціальних відносин чи культури, а й як продукту універсальної космічної цілісності з домінуючим духовним стрижнем, на основі якого вибудовується життєдіяльність індивіда, формується історична доля нації, світової спільноти, космічного людства. Наші часи потребують і формують педагогіку духовності, яка наближає людину до людини, об'єднує їх загальнолюдськими цінностями, глобальним світоглядним баченням майбутнього, формує гуманістичне відношення до людей з інвалідністю і здобувачів з особливими освітніми потребами.

Новопостала педагогіка духовності повинна формуватися як успадкування й продовження дослідження найкращого українського й

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

зарубіжного педагогічного надбання, трансформованого до духу сучасної епохи та вітчизняної ментальності. Це – педагогіка людини як складової людства, педагогіка суб'єкта, як всеосяжного творця і гуманіста. Її базовими цінностями є такі загальнолюдські гуманістичні пріоритети, як Добро, Справедливість, Честь, Гідність і т. ін., провідними символами - категорії «Віра», «Надія», «Любов». Вона базується на розумі й прагне до сокровенної істини духовної сутності.

На наш погляд, слід моделювати зміст педагогіки духовності відповідно до логіки останніх досягнень сучасної науки (педагогічної, психологічної, природничої, соціологічної, політологічної); ввести у зміст курсу духовно-релігійні та духовно-етичні філософські розвідки людства щодо змісту, чинників та методів духовного розвитку особистості з особливими освітніми потребами.

ТЕХНОЛОГІЯ «КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ» У ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ TECHNOLOGY OF “COOPERATIVE LEARNING” IN AN INCLUSIVE ENVIRONMENT

Загалевиц Валентина Леонідівна
викладач суспільних дисциплін
кафедри фундаментальних і спеціальних дисциплін
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID :0000-0002-5003-2313

Стрімкий розвиток суспільства сприяв виникненню освітньої технології, яка передбачає навчання й виховання дітей з особливими потребами у звичайному навчально-виховному закладі, де створені відповідні умови для забезпечення максимальної ефективності навчального процесу. Дійсно, сучасне

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

суспільство визначає повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, перш за все - осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Інклюзія - це політика й процес, що дає можливість всім людям брати участь у всіх програмах. Відправною точкою цього поняття є переконання, що освіта є одним із основоположних прав людини і основою для більш справедливого суспільства.

Якісна освіта передбачає задоволення особливих освітніх потреб кожного індивіда, в тому числі й з порушеннями психофізичного розвитку, без відриву такої особи від звичного соціального оточення, сім'ї, друзів.

Принципи доступності та задоволення особливих освітніх потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку стали наріжним каменем інклюзивної освіти, освітньої системи, що базується на принципі забезпечення основного права особи навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із відповідним психолого-педагогічним супроводом та корекційно-реабілітаційною підтримкою.

Інклюзивне середовище – це перш за все, середовище, в якому комфортно кожному здобувачу освіти, де враховуються інтереси й потреби кожного. Таким чином, це середовище, в якому усі поважають один одного тобто є толерантними.

Поняття толерантності ототожнюється у деяких визначеннях з поняттям терпимості. Толерантне ставлення викладача до студента означає, розуміння аудиторії, позитивного ставлення до них; це і соціальна цінність, що забезпечує права студентів свободу і безпеку, і визнання їх переконань та інтересів, а також організації варіативного навчального процесу. Саме за допомогою кооперативного навчання можливе формування аспектів взаєморозуміння, взаємоповаги, взаємопідтримки, що формуються в процесі спільної діяльності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Більшість викладачів у своїй професійній діяльності застосовують певну комбінацію різних методів, метою яких є прагнення залучити усіх студентів до навчального процесу в однаковій мірі.

Для успішної соціалізації індивіда у певній соціальній групі доцільно застосовувати кооперативне навчання. Адже вміння ефективно взаємодіяти в групах, комунікувати, співпрацювати, розвивають необхідні соціальні навички.

В результаті групової роботи та опанувавши когнітивні навички, навчальна діяльність стає дедалі динамічнішою та раціональнішою. При викладанні доцільно разом із студентами всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику, робити та виправляти помилки, вчитися слухати думку іншої людини, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї. Висловлюючи власну позицію, шукаючи докази, відповіді на невідомі запитання студент компенсує фізичні вади розумовими здібності та відчуває свою повноцінність, відчуває себе «своїм» серед «своїх».

Так, за допомогою кооперативного навчання відбувається повна інтеграція студентів з особливими потребами. Позитивна атмосфера в аудиторії сприяє налагодженню довірливих стосунків в студентському колективі та допомагає виховувати в здобувачів знань почуття відповідальності за своїх одногрупників. При чому, використання прийомів групової роботи створюють відчуття незамінності, єдності, взаємозалежності одного учасника, від іншого, адже результати роботи всієї групи залежить від кожного учасника.

Зокрема, методика кооперативного навчання корисна для студента, який рідко висловлюється на занятті, або для того, кому складно активно слухати. Адже усі студенти мають брати участь у діяльності групи, обговорення дискусійних питань.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Також, під час спілкування в парах чи трійках «слабші» студенти починають «тягнутись» за тими, що відчують впевненість у своїх силах. Доречно використати такі методів, як: «кутки»; «вертушка»; «вісім квадратів»; «карусель»; «обміркуйте – об'єднайтеся в пари – поділіться думками»; та «три до одного».

Проводячи заняття викладач повинен враховувати численні стратегії для підкріплення таких когнітивних процесів як організація, розуміння та запам'ятовування інформації. Для групової роботи зі складним академічних матеріалом Белланка і Фогарті рекомендують використовувати таку послідовність базових кроків:

- 1) запитання викладача для стимулювання мислення;
- 2) докладне пояснення навичок мислення та їх відпрацювання на практиці;
- 3) ознайомлення з графічними організаторами, які «унаочнюють» хід думок;
- 4) навчання студентів ставити запитання вищого рівня.

На думку цих авторів, стратегії мислення – це прийоми, що «вчать думати», а головною метою є формування здатності студентської аудиторії розширювати сферу застосування цих прийомів, щоб навчитися мислити[3].

Зрозуміло, що в основі кооперативного навчання лежить теорія соціального взаємозв'язку, теорія навчання, спрямована на когнітивний розвиток, та теорія навчання, що має витоки з біхевіоризму. Ці три теорії є витоками кооперативного навчання [2]. При ньому відбувається набуття і вдосконалення мовленнєво-комунікативних компетенцій студентів, як-от: готовність до мовленнєвої взаємодії, міжособистісного й міжкультурного спілкування і співробітництва; спроможність переконливо викладати думки,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

дискутувати, послуговуючись різними способами аргументації, вести діалог із співрозмовником, додержуючись правил мовленнєвого етикету[2].

Під час кооперативного навчання може спостерігатись як позитивна взаємодія, коли окремі учасники підтримують зусилля один одного в прагненні навчатись, так негативна, при якій є взаємозв'язок опору, коли учасники ускладнюють процес спільної роботи. Важливим питанням є функції викладача при використанні технологій кооперативного навчання [1].

Головне завдання викладача вселити віру в студента у можливість успішного досягнення мети та спонукати її до самостійного пошуку. Далі він виступає як фасилітатор - помічник, рівноправний учасник групи. Навантаження на педагога зростає. Адже він додатково має займатися формуванням у студентів здатності: координувати свою діяльність із діяльністю партнерів; ставати на позицію інших і змінювати свою позицію; надавати своїм партнерам допомогу та користуватися їхньою допомогою; рефлексувати свої дії та дії інших членів групи; з повагою ставитися до кожної думки; вибудовувати міжособистісні взаємини з партнерами; надавати найвищого пріоритету досягненню колективної мети; не допускати переростання суперечностей у зіткнення позицій та інтересів; попереджувати виникнення конфліктів [2].

Для прикладу, при роботі в парах студенти змушені обмінюватися думками, що дозволяє швидше виконати вправи, які як правило є досить об'ємним. Після обговорення питань один з студентів доповідає перед аудиторією, продемонструвавши парну роботу.

При обговорення проблемних питань досить доцільним є застосування прийому «два, чотири – усі разом», при якому необхідно, щоб необхідно, щоб учасники обговорили спершу питання в парах, потім у четвірках і так далі.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Переваги методу полягає в тому, що студент навчається вести переговори і робити вибір.

Наступним етапом може бути організація четвірки у більші групи, а потім і усю аудиторію для винесення спільного рішення

Ще одним ефективним прийомом є «карусель», що дозволяє одночасно включити всіх учасників в активну роботу з різними групами. «Карусель» передбачає підбір аргументів кожним учасником на задану тему, вміння слухати співрозмовників, пошук нових аргументів, що дають можливість підсилити власні позиції. Для того, щоб реалізувати даний прийом потрібно розставити стільці для студентів у два кола. Важлива деталь - студенти, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям. Таким чином, кожен відкритий до спілкування і готовий вислуховувати свої ідеї є (аргумент, приклад) .

Цікаво, що внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе: за сигналом ведучого його учасники пересуваються на один стілець вправо і виявляються перед новим співрозмовником з яким повторюють ту саму процедуру. Мета – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Таким чином, теорія кооперативного навчання спрямована на взаємопізнання й взаєморозуміння, обмін навчальною інформацією та організацію спільних дій, досягнення результату діалогічної комунікації, що сприяє формуванню громадянської самосвідомості, власної позиції та ефективному залученню осіб з інвалідністю в освітній процес.

Список використаних джерел:

1. Байда М.В. Можливості використання технологій кооперативного навчання в процесі підготовки майбутнього вчителя. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11199/1/> (дата звернення 01.04.2020)

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Сидоренко В. Технологія кооперативного навчання в процесі формування комунікативної компетентності учнів 5-7 класів (дидактичний інструментарій) // Українська мова і література в школі наук.- метод. журнал. Київ, 2014. № 8. С. 8-15. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/11249/1/%>

3. Технології кооперативного навчання - Інтерактивні методи навчання. URL: <https://sites.google.com/site/interaktivmetod/home/tehnologiie-kooperativnogo-navcanna>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА DEVELOPMENT OF SOCIAL COHESION OF INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Андрій Борисович Заможський
здобувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності НПУ ім. М.П. Драгоманова.
a.b.zamozhskyi@npu.edu.ua
ORCID 0000-0001-7045-7231

У сучасному світі соціальна згуртованість привертає все більшу увагу, як з боку державних та міждержавних органів, так і з боку суспільства в цілому.

Одними з головних напрямків соціальної згуртованості є такі соціальні якості, як: зменшення ступеню нерівності або зміцнення соціальних відносин і зв'язків всередині суспільства. Соціальна згуртованість є інтегрованою характеристикою суспільства, що включає в себе, у тому числі: міцність зв'язків та відносин між різними соціальними одиницями, такими як: окремі особи, групи, об'єднання, територіальні громади. Освітнє середовище може розглядатися як окрема соціальна система.

Ключовими напрямками розвитку соціальної згуртованості є: пошук спільних цінностей, усвідомлення почуття спільної ідентичності та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

приналежності до єдиної громади, посилення довіри серед членів громади, а також зменшення ступеню нерівності, посилення міцності соціальних відносин, взаємодії та зв'язків [1].

Освітнє середовище в першу чергу складається з особистостей. «Особистість за своєю феноменології передбачає розвиток. Розвиток особистості опосередковано системою суспільних відносин, а розвиток особистості здійснюється в процесі виховання і привласнення людиною основ матеріальної і духовної культури. Разом з тим це опосередкування не виключає можливостей формування власне внутрішніх позицій особистості, що виходять за межі суспільних умов»[2].

То через зміну умов суспільних відносин можна впливати на розвиток особистості. Ці зміни повинні мати вплив на розвиток цінностей суспільства до якого ми прагнемо, з повагою до прав та розумінням сучасного стану кожної особистості.

«Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації» [3].

Розвиток соціальної згуртованості освітнього середовища передбачає залучення до цього процесу усіх учасників освітнього процесу без винятку. Тому дуже важливою складовою є інклюзія.

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес посилення ступеню участі всіх громадян у соціумі [4].

На сьогодні, «Інклюзивна освіта є одним із головних пріоритетів освітніх реформ»[5]. Але, на жаль, здебільш розуміють саме інклюзію осіб з особливою потребою. У той час, як багато осіб із загальними можливостями, також потребують інклюзії (включення) до процесів, які відбуваються в освітньому середовищі, у тому числі і процесів розвитку соціальної згуртованості.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Звісно, кожна людина – особлива, але наші особливості не повинні ставати перепорою між членами суспільства. Навпаки, наші особливості збільшують наші можливості, як суспільства. Для розвитку особистості та суспільства в цілому, освітнє середовище повинно створювати умови для повноцінного життя усіх своїх членів. «Незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, кожна людина має право на повноцінне життя, освіту, якість якої не відрізняється від якості освіти решти людей»[6].

Освітнє середовище має бути привітним і цікавим для кожного, це можливо за умов:

- Забезпечення права вибору. Це потрібно як для розвитку навичок командної роботи, так і для самоактуалізації і самовизначення учасників. Розвиток вміння приймати самостійні рішення, включає в себе усвідомлення їх наслідків.

- Забезпечення безпеки. За для цього, освітньому середовищу, потрібно мати певні характеристики, де кожен учасник відчуває себе: захищеним; компетентним; підтриманим оточуючими; цінним (як для самого себе, так і для інших); маючим право на допомогу інших.

- Формування спільних цінностей. Саме вироблення спільних цінностей дозволяє створити те середовище, в якому усі члени освітнього середовища досягатимуть максимальних результатів.

Спільні цінності є тим самим «кристалом», або «магнітом», який з групи окремих індивідів робить колектив, що здатний на досягнення.

Список використаних джерел:

1. Соціальна згуртованість та розбудова спроможностей в українських громадах. Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2015.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Мухіна В. С.. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочтво, 1999
3. ООН. Всесвітня конференція по правам людини. Вена, 25.07.1993
4. КМУ <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/inklyuzivna-politika>
5. Середовище, що належить дітям: poradnik для педагогів закладів дошкільної освіти. Київ 2019
6. Створення сприятливих умов для забезпечення прав та можливостей осіб з особливими освітніми потребами в особистісно орієнтованому освітньому середовищі. Матеріали Науково-практичної конференції "Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ" 2019

ОСОБЛИВОСТІ ГЕЛОТОТЕРАПІЇ ЯК ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ THE FEATURES OF GELOTOTHERAPY AS A PSYCHOTHERAPEUTIC TECHNOLOGY

Комарніцька Людмила Миколаївна
кандидат філологічних наук,
в.о. завідувача кафедри
фундаментальних та спеціальних дисциплін
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID : 0000-0002-6742-8314

Одним із постійних супутників людини упродовж усього її життя є сміх. Однак вивчення сміху із психологічної точки зору залишається недостатньо вивченим. Аристотель вважав, що людиною можна стати тоді, коли починаєш сміятися. Перша посмішка, яку з нетерпінням чекають батьки, стає першим кроком на шляху соціалізації дитини і свідчить про її готовність до спілкування

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

і взаємодії з навколишнім світом.

Одним із ефективних методів впливу на емоційний розвиток людини є сміхотерапія. Як самостійна галузь психотерапії сміхотерапія або глотологія сформувалася у 70-х роках ХХ ст. у США. Її появу пов'язують із Норманом Казинсом, який ввійшов в історію як «людина, яка розсмішила смерть». Страждаючи від хвороби суглобів, він, не дивлячись на невтішні прогнози лікарів, не втратив віри у своє одужання. Закриваючись у своїй кімнаті, він годинами дивився комедії, не перестаючи сміятися. Через певний час його біль зник і він знову почав вести активний спосіб життя. Цей факт викликав такий резонанс у суспільстві, що науковці почали проводити різноманітні дослідження, присвячені феномену сміху і його впливу на людську психіку. Саме з цього часу бере свій початок сміхотерапія як окрема наука і психотерапевтичний метод.

Дослідження зарубіжних вчених показали, що сміх має оздоровчий ефект, що поширюється як на фізичне тіло, так і на психіку. Доведено, що таким чином поліпшується робота органів травлення, серцево-судинної системи, виробляються антистресові гормони [1, с. 3]. Психологічне оздоровлення пов'язане із звільненням глибоко прихованих емоцій. На думку Міндесса «сміх – це один із процесів, який допоможе підійти до таких болісних відчуттів, як гнів, сором, страх» [3, с. 231]. Прояву таких почуттів часто заважає почуття контролю, який нав'язується дитині змалку.

Неодноразово дорослі не дозволяють дітям проявити свої справжні емоції, мотивуючи це тим, що вони начебто є неприйнятними для суспільства. Не рідко діти чують з уст дорослих такі фрази типу «не смій», «не можна», «це негарно» тощо. Ставши дорослими, ці самі діти уже самі окреслюють своє життя певними рамками, наставляючи себе фразами: «повинен», «потрібно», «слід».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таким чином, заганяючи себе в рамки прийнятих у суспільстві стереотипів, люди втрачають свої справжні бажання і почуття. За словами Чарльза Дарвіна, сміх – «це судомна розрядка м'язової енергії» [4, с. 188]. Досить влучними є слова Юнкінса, у яких він наголошує, що «сміх – це найпотужніший катарсисний процес, який відкриває шлях до прояву хворобливих емоцій» [2].

Сміхотерапія, як психотерапевтичний метод, ставить за мету повернути людині здатність до природного рефлекторного сміху, який був закладений ще природою і втрачений в процесі дорослішання.

На сьогоднішній день вчені виділяють три основних напрямки сміхотерапії:

- 1) клоунада медична, яка являє собою комедійні виступи медичних працівників перед хворими пацієнтами;
- 2) сміхотерапія класична як сеанс, який проводить психотерапевт у групі чи індивідуально з клієнтом, у процесі якого люди сміються, слухаючи кумедні історії чи дивлячись комедії;
- 3) йога сміху, авторами якої є індійські вчені. Її мета полягає перед усім у тому, щоб навчити людину легко, невимушено і безпосередньо сміятися, звільняючись від негативних емоцій і переживань.

Таким чином, з психологічної точки зору, сміх покращує емоційний стан людини, допомагає їй позбутися своїх подавлених емоцій. Зазвичай люди віддають перевагу приховуванню таких почуттів як страх чи сором. Але саме завдяки сміху вони позбавляються їх і повертаються у безтурботне дитинство, знімаючи на певний час маску не вразливої, сильної особистості.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Berk L. The Laughter-Immune Connection: New Discoveries. *Humor and Health Journal*. 1996. vol. 5. pp. 1-5.
2. Junkins E. The Power of Laughter in Therapy. ZMFT, BCD, LM. SM-A.C.P. 2000. URL: <https://laughtertherapy.com/publications/articles/the-power-of-laughter-in-therapy>
3. Mindess H. *Laughter and Liberation*. Los Angeles: Nash Publishing. 1971. 260 p.
4. Чарльз Роберт Дарвин, Пол Экман. О выражении эмоций у человека и животных. Санкт-Петербург: Питер, 2013. 320 с.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ РІЗНОМАНІТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗІЇ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ EU VALUES OF DIVERSITY AND INCLUSION IN THE CONTEXT OF CREATIVE ECONOMY AND EDUCATION DEVELOPMENT

Кочубей Наталія Василівна,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності НПУ ім. М.П. Драгоманова

n.v.kochubey@ua.fm

ORCID ID 0000-0003- 3668-7193

1. Ситуація ковіду суттєво загострила проблему європейських цінностей. Особливо це стосується цінностей різноманітності та інклюзії. Вимушена ізоляція показала, наскільки сильними і необхідними для людей є спілкування, комунікація, соціальні зв'язки, наскільки важливими є загальні процеси і залученість до них людей. Поточна ситуація спричинила пошуки інших способів спілкування. Так, залученість (а її існує 8 рівнів від простого інформування до повної відповідальності за ухвалені рішення) реалізується

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

через екран. Співпраця може відбуватися здебільшого на відстані з дотриманням соціальної дистанції. Командна робота стає віртуальною із залученням певних ресурсів – Zoom, Meet та інших. Тобто, соціальна згуртованість переноситься у віртуальний простір. При цьому проблема різноманітності та інклюзії в суспільстві ніби отримує новий вимір – необхідність соціальної інклюзії, згуртованості стає гострішою. Навіть ті, хто не сприймав цю проблему як критичну, мали можливість на власному досвіді переконатися, що розірвання соціальних зв'язків за будь-яких причин – будь то стан здоров'я, колір шкіри, стать, вік чи соціальне становище – гальмує не тільки особистісний розвиток, а й соціальний взагалі.

2. В сучасній ситуації по-іншому сприймається сенс і значення соціокультурної діяльності. Взагалі соціокультурна діяльність полягає у спрямованості на активне функціонування особистості в конкретному соціальному середовищі, на формування її соціально-культурного статусу, вибір і проведення адекватних форм її участі в соціально-культурних процесах. Оскільки суттєво змінюються форми участі особистості в соціально-культурних процесах, вони стають опосередкованими і віртуальними, то і проблема соціальної інклюзії також отримує нове забарвлення. Виключеними та маргіналами стають особистості, які не мають технічних засобів до підключення до глобальних мереж, а також відповідних знань та компетенцій.

3. Соціокультурна діяльність все більше переміщується в мережу. Такими ж стають і культурні креативні технології, які, власне, є технологічним вираженням соціокультурної діяльності. Сенсом креативної економіки є залучення людини до соціокультурних дій, активне її включення в процеси, які здійснюються суспільством та його соціальними інститутами. Така співпричетність людини передбачає свободу, вільний усвідомлений вибір нею власних уподобань і цінностей. Тобто, методи і підходи креативної економіки

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можна поширити і на інші сфери соціуму. Недостатність такого спілкування призводить до роз'єднаності, агресії, соціальної аномії.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ОБ'ЄДНАННЯ СУСПІЛЬСТВА INCLUSIVE EDUCATION AS A FACTOR IN UNITING SOCIETY

Кучеров Геннадій Геннадійович

кандидат історичних наук, доцент

кафедра соціальної роботи та психології

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-
економічний коледж, м.Кам'янець-Подільський, Україна.

kucherovgennadij@gmail.com.

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7979-0855>

Соціальна політика України сьогодні спрямована на розширення освітніх практик, гуманізацію та зниження рівня соціальної нерівності в освітній сфері. Першочергове завдання полягає у тому, щоб зорієнтувати систему освіти на задоволення потреб кожної особистості і на надання всім бажаючим можливості отримання освіти, незалежно від рівня психофізичного здоров'я, соціально-економічного статусу, релігійної та етнічної приналежності.

В останнє десятиліття в Україні надзвичайно популярним стало поняття “інклюзивної освіти”. Про неї говорять в школах, у вузах, в організаціях, в сім'ях, на конференціях та інших форумах. Одні виступають за, хтось – проти, деякі сумніваються в ефективності інклюзії, адже після ліквідації радянської системи освіти процес будівництва нової відбувається складно, ще проблематичніше – перебудувати всю систему, свій світогляд, усталені звички тощо.

Термін “інклюзивна освіта” фахівці розуміють по-різному. Відомі десятки дефініцій. На нашу думку, у визначення слід внести мотиваційну

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

складову, керівництво до дії. Тоді під інклюзивною освітою можна розуміти навчання дитини з особливими потребами у звичайній загальноосвітній школі, яка знаходиться в кроковій доступності від місця її проживання, при цьому враховуються індивідуальні особливості цієї дитини.

За даними Міністерства соціальної політики, в Україні живе понад два з половиною мільйони людей з обмеженими можливостями здоров'я. Із них 168 тисяч – це діти [1]. З кожним роком таких дітей стає все більше. Сьогодні гостро постало питання про альтернативні варіанти навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП), адже кожна дитина, як це прописано в Конвенції про права дитини, має право на отримання освіти.

То як же нам порозумітися, як навчитися жити разом, підтримуючи одне одного?

Останні роки свідчать про те, що поступово українське суспільство приходить до розуміння того, що сама по собі «інвалідність» – не діагноз, а відображення ставлення соціуму. І в залежності від цього ставлення можуть бути різні «моделі інвалідності»: медична, реабілітаційна і соціальна. Пригадаємо їх коротко.

Перша пояснює особливості розвитку особистості хворобою, яку потрібно лікувати в спеціальних, ізольованих від решти світу установах. Друга – з'явилася в розвинених країнах в середині ХХ ст. і в результаті зусилля суспільства була спрямована на реабілітацію, корекцію, виправлення особи з інвалідністю, щоб в існуючих умовах суспільства їй було легше знайти своє місце. Ці дії називають «інтеграцією». Поступово стало очевидним, що інтеграція краще для особи з ООП, ніж відторгнення, але все ж недостатня. На зміну реабілітаційної моделі прийшло розуміння необхідності соціальної моделі – моделі включення або інклюзії. Як пояснюють це фахівці, відмінність у підходах інклюзії та інтеграції лежить у визнанні того факту, що змінювати

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

потрібно суспільство, щоб воно враховувало і пристосовувалося до індивідуальних потреб людей, а не пристосовувати людей (дітей) до вже наявних можливостей суспільства.

У цьому контексті доречним згадати позитивний досвід українсько-канадського проєкту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», який тривав з 2008-го по 2012 рр. Для сприяння інклюзивній освіті в Україні була створена «Мережа на підтримку інклюзії. Школа – для всіх». Вона згуртувала громадські організації, батьківські групи, навчальні заклади та інші інституції, які були зацікавлені в просуванні інклюзивної політики та інклюзивного навчання в Україні на всіх щаблях соціуму [2].

Значні здобутки у сфері інклюзивної освіти були зроблені в останні роки. Як зазначив Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет, у 2020 р. розроблено проєкт Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на період до 2030 р., понад 150 тис. дітей пройшли обстеження в інклюзивно-ресурсному центрі, функціонує 18 687 інклюзивних класів, навчанням охоплено 30,9 тис. дітей з особливими освітніми потребами, підготовлено для роботи в інклюзивних класах 17,2 тис. асистентів вчителя тощо. Крім цього, у 2020 р. за ініціативою МОН спільно з Міжнародним благодійним фондом Lumos (Велика Британія) розпочато перший всеукраїнський онлайн-курс для тренерів з інклюзивної освіти. Мета курсу – налагодження взаємодії між учасниками інклюзивної освіти незалежно від місця проживання дитини, забезпечення єдності у дотриманні прав дітей та їхніх найкращих інтересів. Також у 2020 р. введено серію вебінарів «Організація інклюзії в громаді» [3]. Зазначені заходи сприятимуть упровадженню інклюзивної освіти у дошкільних закладах, школах та їхній співпраці з інклюзивно-ресурсним центром. Це особливо важливо з наступної причини. Справа у тому, що діти схильні думати, що вони всі однакові. Тому, якщо у дитини є якась особливість, вона не зверне на неї уваги,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

поки не помітить, що в інших дітей такого немає. У цьому випадку не можна відокремлювати її від здорових однолітків, тому що це завдасть психологічної травми і так нестійкій психіці дитини. Тому образ життя особи з ООП не повинен значно відрізнятись від способу життя здорової дитини.

Ось чому інклюзію слід впроваджувати насамперед у закладах дошкільної освіти. Діти у процесі ігрової діяльності та інших видів комунікації будуть звикати до присутності у колективі осіб з ООП. Досвід показує, що спільне навчання у садочках – найкращий урок, який діти засвоюють легко і невимушено. Згодом вони перенесуть комунікативну взаємодію на більш вищий рівень – рівень закладів загальної середньої освіти. Здорові діти у школі будуть вже підготовлені до зустрічі з однолітками з ООП і будуть сприймати їх адекватно.

Вже сьогодні можна говорити про корисність інклюзії для всіх учасників освітнього процесу. Насамперед, молодь буде вчитися жити спільно, долаючи ганебну традицію стигматизації осіб з ООП. Останні з раннього віку будуть відчувати себе рівними у правах з однолітками, а діти без обмежень навчатися бути толерантними, допомагати і підтримувати інших. Важливе значення інклюзія буде мати для розвитку мережі друзів і знайомих без інвалідності, що підвищить ймовірність успішного дорослого життя в суспільстві.

Таким чином, інклюзивна освіта – це новий щабель об'єднання суспільства, вона дає зрозуміти, що всі люди різні: по красі, можливостям, розуму, здоров'ю але це не робить їх поганими чи хорошими. Створення толерантного середовища шляхом використання інклюзивної освіти – це безперечно гарне рішення, від якого виграють усі, а також це гарантує згуртованість не тільки всіх громадян держави, але й всіх народів світу. Тому необхідно задуматися про толерантність і можливості підняти її рівень.

Показовим є досвід розвинутих держав, де історія інклюзивної освіти

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

нараховує понад 40 років і вважається, що спільне навчання здорових дітей і дітей з обмеженими освітніми потребами корисне з психологічної точки зору: здорові діти стають більш доброзичливими і уважними, а діти з обмеженнями – більш соціалізованими. На нашу думку, така система освіти сприятиме об'єднанню молоді, їх батьків, а в перспективі і всього суспільства.

Отже, для того, щоб ідея інклюзії не була дискредитована, не відбулося її профанації необхідно рухатися до інклюзивного суспільства. Для цього доцільно починати зміни маленького співтовариства – в межах освітніх закладів, поступово, в міру накопичення досвіду, змінюючи весь соціум.

Список використаних джерел:

1. Різні, але рівні: як працює інклюзія в Україні. URL: https://zaxid.net/rizni_ale_rivni_yak_pratsyuye_inklyuziya_v_ukrayini_n1508517
2. Докладно про інклюзивне навчання. URL: <http://zhashkiv.osv.org.ua/dokladno-pro-inkluzivne-navchannya-12-20-00-02-06-2020/>
3. МОН презентує досягнення інклюзивної освіти у 2020 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-prezentuye-dosyagnennya-inklyuzivnoyi-osviti-u-2020-roci>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES IN INCLUSIVE EDUCATION

Лісова Зоя Ігорівна

кандидат медичних наук, ст. наук. співробітник,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини;

Чорненька Віра Данилівна

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини;

Найдьорова Ганна Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
kafspm1@gmail.com

Стан психічного здоров'я сучасної дитини є одним з важливих питань, яке потребує уваги спеціалістів різних галузей психології та охорони здоров'я. На прояви психологічного статусу впливає цілий ряд чинників, як екзогенних, так і ендогенних. Навколишнє середовище, з усіма його особливостями та проявами чинить певний вплив як на фізичний розвиток, так і на формування психіки дитини, але й порушення внутрішнього середовища організму додають свій внесок. Фізичне здоров'я або нездоров'я (вади розвитку, хвороби, наслідки травм тощо) значно обмежують можливості дитини, що не може не зумовити зміни у процесах формування психологічного здоров'я. Обмеженість у виконанні звичайних фізіологічних актів, тривалий відрив від спілкування з однолітками через хворобу затримують нормальний перебіг процесів соціалізації дитини, особливо, якщо вона єдина у родині. Як наслідок – дитині

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

важко влитися у соціум, який необхідний для повноцінного життя людини [3, с. 68].

Потреба у спілкуванні з іншими дітьми формується поступово, не відразу. Спочатку дитині вистачає контактів з матір'ю та батьком, дитина грається сама, навіть коли на дитячому майданчику є інші діти. Але, з часом, діти починають активно спілкуватися з однолітками, коло спілкування розширюється, тільки членів сім'ї вже недостатньо. Дитина грає, вступає у контакти з іншими дітьми, як однолітками, так і іншої вікової групи, ігри стають колективними, з розподілом ролей, контакти базуються на приязні до інших, або навпаки. Ігри стають більш складними, часто імітують реальні життєві ситуації, виникає потреба у більш частому спілкуванні. І саме тоді, якщо дитина має якісь захворювання, що утруднюють її участь у колективних іграх та сумісному проведенні часу, виникає відчуття відчуженості від інших дітей. Особливо це стосується випадків захворювань з тривалим перебігом, які потребують лікування у стаціонарі. Дитина пропускає різні заходи у дитячому садочку або у школі, не може брати участь у спортивних змаганнях, екскурсіях через хворобу, не відвідує шкільні заняття, що чинить труднощі у навчанні. У найбільш тяжких випадках мова йде про домашню (дистанційну) форму навчання. Найчастіше у таких випадках контакти з іншими дітьми стають нестійкими, з перервами, дитина звикає до відокремлення від середовища однолітків, втрачає потребу у їх компанії.

Коло її спілкування обмежується родиною, лікарями, часом педагогами, що сприяє порушенню соціалізації та спрямовує на орієнтацію на доросле оточення. Психологічний стан дитини, коло її інтересів відрізняються від такого у здорової дитини-однолітка. Така дитина може тривалий час говорити про свою хворобу, орієнтуватися на вирішення «дорослих» проблем. Правда, сучасна система спілкування у соціальних мережах, комп'ютерні ігри тощо

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

надають відчуття єднання з соціумом, але це ілюзія, оскільки кожний з учасників малює свою уявну картину, яка може зовсім не відповідати істинному характеру та відношенню людини. Такі зв'язки, що часто не відповідають дійсності, також чинять свій, не завжди адекватний вплив на формування соціальних зв'язків дитини. У ряді випадків може розвинутилась залежність від такого способу спілкування, що тільки віддаляє дитину від реального життя.

Звичайно, наведена картина далеко не повна, не претендує на всебічне освітлення проблеми, залежить від характеру дитини та стилю виховання її батьками, але ті чи інші компоненти можна побачити майже у кожній дитини з хронічними захворюваннями. Але така проблема існує і, враховуючи той факт, що нинішнє покоління дітей має у своїй більшості порушення здоров'я (фізичного, психічного) тією чи іншою мірою, то вона потребує пильної уваги з боку фахівців. Не можуть не занепокоїти зміни у розвитку, формуванні навичок у сучасної дитини, її залежність від віртуального спілкування, яке часто переважає над безпосереднім міжособистісним. Пропуски занять у школі не сприяють розвитку постійних контактів з однолітками, а віртуальна дійсність не може замінити реальну, і як наслідок виникає відчуження з обох сторін. У дитини, крім фізичних вад, розвиваються психологічні порушення, які тільки ускладнюють картину. Порушуються процеси компенсації та адаптації до змін у довкіллі, як наслідок виникають прояви фізичної та психологічної декомпенсації різного ступеня її вираженості. Ці явища також віддаляють дитину від нормального співіснування у соціумі, ускладнюють сприймання дійсності та критичної оцінки того, що відбувається навкруги.

Отже, найважливіша проблема в психолого-педагогічній роботі з такими дітьми – їх соціалізація [5, с. 134]. При її успішному вирішенні значно полегшується процес навчання. Вітчизняні та зарубіжні психологи відзначають,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

що в процесі спілкування як раз і складаються міжособистісні відносини, які відіграють центральну роль в становленні особистості дитини та в її соціалізації.

Проблема спілкування є однією з найбільш глобальних проблем психології, оскільки саме спілкування виступає як основна умова розвитку людини, формування її особистості. Підхід до вивчення соціалізації дитини з особливостями психофізичного розвитку, запропонований Л. С. Виготським, дозволяє розглядати спілкування у дітей як фактор корекції цих особливостей. Він вважав, що первинні порушення створюють ґрунт для виникнення перешкод у формуванні та розвитку спілкування дітей і відносин з оточуючими, у встановленні широких соціальних зв'язків. Все це в свою чергу негативно впливає на формування основних психічних процесів, які при нормальному ході розвитку виникають і перетворюються безпосередньо в спілкуванні дитини з оточуючими. [6].

О.Г. Приходько, А.А. Кондрашова на основі аналізу досліджень, присвячених різним аспектам соціального розвитку дітей з ОМЗ, говорять про деяку специфіку соціального розвитку у даної категорії дітей. Зокрема, ці особливості зумовлені неадекватними формами спілкування та характеру взаємодії близького дорослого та дитини, ізоляцією дитини від однолітків а інших дорослих, невідповідністю середовища життєдіяльності дитини актуальному та потенційному рівню психічного розвитку дитини [4, с. 88]. Також внаслідок ізоляції дітей з ОМЗ від однолітків страждає розвиток соціального інтелекту, комунікативних навичок, поведінкової саморегуляції., що є важливими для формування соціальної компетентності.

Обмеження життєдіяльності таких дітей негативно впливає на різні аспекти їх соціального та особистісного розвитку, призводить до відсутності здатності до самоконтролю, самообслуговуванню, саморозвитку в подальшому житті [1, с. 84].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

В умовах вимушеної ізоляції при карантині життя таких дітей не змінюється настільки кардинально, як здорових однолітків. Але, все ж зміна режиму, постійна присутність усіх членів сім'ї, їх психологічний дискомфорт, не можуть не відобразитися на психологічному стані дитини, внести свої корективи – посилення занепокоєння, пригнічення, проявів дратівливості, нестриманості.

Наприклад, О.Г. Малина виявила, що дітям, які страждають на серцево-судинні захворювання, притаманні підвищена тривожність та астеничні стани, що проявляються як схильність до переживання стресів, емоційна напруга, постійна тривога, замкненість у собі, недостатність життєвих сил, труднощі у відносинах з іншими, дуже критична позиція, бажання залишитись у спокої, виснаження життєвої енергії, нервово виснаження, відчуття безсилля, стан безпорадності, сприйняття ситуації як неприємної і болісної, усвідомлення власного безсилля, сприйняття існуючої ситуації як мінливості долі, думка про те, що до людини пред'являються дуже високі вимоги. Соматично хворі діти сприймають навколишній світ як дуже складний, спрямований проти них. Це призводить до виникнення труднощів у спілкуванні, невдоволеної потреби в емпатійних відносинах та взаєморозумінні, бажанні залишитися наодинці [2, с. 69].

На жаль, проблема соціалізації дітей з соматичними захворюваннями, що мають тривалий хронічний перебіг, недостатньо розроблена. Впровадження інклюзії, яка спрямована на запобігання ізоляції дитини з різними захворюваннями, особливо з тривалим хронічним перебігом (хвороби серця, нирок, органів дихання, опорно-рухового апарату, а також нервової системи різного генезу), дає можливість якоюсь мірою вирішити проблему і забезпечити соціальний розвиток дитини.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Джайнакбаев Н. Т., Асимова Т. А., Фатеева А. А., Мухамадиева М. В., Ганукаев Р. И. Психологические особенности детей с ограниченными возможностями. Проблемы современной науки и образования. 2017. № 6 (88). С.83-87.
2. Малина О.Г. Психологічний аналіз особливостей емоційної сфери соматично хворих дітей. Проблеми сучасної психології. 2016. № 1(9). С. 65-70.
3. Н. А. Шумская, С. Ю. Ильина Социализация детей сограниченными возможностями здоровья вусловиях интегративного лагеря:из опыта работы саутичным ребенком. Специальное образование. 2016. № 4. С.67-76.
4. Приходько О. Г., Кондрашова А. А. Социальное развитие детей с ограниченными возможностями здоровья. Специальное образование. 2014. №3. С. 83-93.
5. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретико-методологічне дослідження. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2015. Вип. 9. С. 132-139.
6. Фридман Л.М., Кулагина И.Ю. Психологический справочник учителя Москва: Просвещение, 1991. 288 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ THE USE OF HEALTH TECHNOLOGIES IN INCLUSIVE EDUCATION

Михальський Анатолій Володимирович

кандидат медичних наук, доцент
кафедра соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна
ORCID : 0000-0001-7537-7775

Збереження і зміцнення здоров'я, як під час безпосередньої освітньої діяльності, так і у вільний час особливо важливі для дітей з особливими освітніми потребами. Такі діти швидко втомлюються, у них низька концентрація уваги, вони легко відволікаються, їм важко зосередитись, до того ж у багатьох випадках спостерігається недостатній обсяг запам'ятовування. Тому в роботі з такими дітьми застосування здоров'язберігаючих технологій є необхідним елементом успішного навчання і збереження здоров'я.

Здоров'язберігаючі освітні технології – це всі ті психолого-педагогічні технології, програми, методи, які спрямовані на формування у дітей культури здоров'я, особистісних якостей, що сприяють його збереженню та зміцненню, формування уявлення про здоров'я як цінність. Головна їх ознака – використання психолого-педагогічних прийомів, методів, підходів до вирішення виникаючих проблем.

Мета здоров'язберігаючих освітніх технологій навчання – забезпечити учню можливість збереження здоров'я за період навчання в освітньому закладі, сформувати у нього необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті. Здоров'язберігаючі технології реалізуються на основі особистісно-

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

орієнтованого підходу, відносяться до тих життєво важливих факторів, завдяки яким учні вчаться жити разом. Одним з основних завдань здоров'язберігаючих технологій є пошук таких режимів праці та відпочинку учнів, які б забезпечували їх високу працездатність протягом тривалого часу навчальних занять.

Поняття «здоров'язберігаючих педагогічні технології» об'єднує в собі всі напрямки діяльності щодо формування, збереження і зміцнення здоров'я учнів. А якщо розглядати категорію дітей з особливими освітніми потребами, то природно, додається ще напрямок по корекції порушень в психічному, фізичному, емоційному та мовленнєвому розвитку. Збереження і зміцнення здоров'я, як під час безпосередньої освітньої діяльності, так і у вільний час особливо важливі для таких дітей. Саме тому здоров'язберігаючі технології є актуальними в інклюзивній освіті. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей – забезпечується рівне ставлення до всіх людей, але створюються особливі умови для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта передбачає, що всі діти, незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних та інших особливостей, включені в загальну систему освіти.

Здоров'язберігаючі технології можна розділити на три підгрупи:

- організаційно-педагогічні технології, що визначають структуру освітньо-виховного процесу, що сприяє запобіганню станів перевтоми, гіподинамії та інших дезадаптаційних станів;
- психолого-педагогічні технології, пов'язані з безпосередньою роботою педагога з дітьми (сюди ж відноситься і психолого-педагогічний супровід усіх елементів освітнього процесу);
- навчально-виховні технології, які включають програми з навчання турботі про своє здоров'я і формування культури здоров'я.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Крім цього здоров'язберігаючі освітні технології можна поділити на 3 напрямки:

1. Технологія збереження і стимулювання здоров'я.
2. Технології навчання здоровому способу життя.
3. Корекційні технології.

Технології збереження і стимулювання здоров'я

Динамічні паузи. Проводяться під час занять, 2-5 хв., у міру стомлюваності дітей. Рекомендується для всіх дітей в якості профілактики втоми. Можуть включати в себе елементи гімнастики для очей, дихальної гімнастики та інших в залежності від виду заняття. Створюють необхідну атмосферу, що знижує напругу.

Релаксація. Проводиться в будь-якому зручному приміщенні. Залежно від стану дітей і цілей, педагог визначає інтенсивність технології. Релаксація проводиться для зняття напруги або підготовки дітей до сприйняття великого блоку нової інформації. Це може бути прослуховування спокійної музики, звуків природи, міні-аутотренінг.

Дихальна гімнастика застосовується в різних формах фізкультурно-оздоровчої роботи. Вона зміцнює і оздоровлює систему дихання, благотворно діє на нервову систему. Важливо при її проведенні забезпечити провітрювання приміщення.

Гімнастика для очей. Навантаження на очі у сучасної дитини величезне, а відпочивають вони тільки під час сну. Гімнастика для очей корисна всім з метою профілактики порушень зору. Проводиться щодня по 3-5 хв. в будь-який вільний час в залежності від інтенсивності зорового навантаження. Вправи слід виконувати 2-3 рази на день. **Дітей** вже з 2-х років треба навчати [різним вправам для очей](#). Для того, щоб, гімнастика для очей була цікавою і ефективною, необхідно враховувати особливості розвитку дітей, вона

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

проводиться в ігровій формі, у якій діти можуть проявити свою активність.

Регулярна гімнастика для очей дозволяє дати необхідний відпочинок очам, підвищує працездатність зору, покращує **кровообіг**, попереджає розвиток деяких захворювань очей, є профілактикою короткозорості і далекозорості. Крім того, будь-який навчальний матеріал засвоюється більш ефективно.

Коригуюча гімнастика. Коригуючі вправи мають велике значення не тільки для зміцнення м'язів тіла і різнобічного фізичного розвитку. Вони впливають на серцево-судинну, дихальну і нервову системи. Виконуючи вправи для рук, ніг, тулуба, діти вчаться керувати своїми рухами, виробляти їх спритно, координовано, із заданою амплітудою в певному напрямку, темпі, ритмі.

Пальчикова гімнастика. Систематичні вправи по тренуванню рухів пальців поряд із стимулюючим впливом на розвиток мовлення є потужним засобом підвищення працездатності головного мозку. Оскільки існує тісний взаємозв'язок і взаємозалежність мовленнєвої і моторної діяльності, то при наявності мовленнєвого дефекту у дитини особливу увагу необхідно звернути на тренування її пальців. Пальчикова гімнастика позитивно впливає на розвиток інтелекту. Таким чином, роль стимулу розвитку центральної нервової системи, всіх психічних процесів, і зокрема мовлення, відіграє формування і вдосконалення тонкої моторики кисті і пальців рук.

Технології навчання здоровому способу життя:

До них відносяться ранкова гімнастика, фізкультурні вправи, масаж, самомасаж, загартування, активний відпочинок, тощо.

Основні компоненти здорового способу життя:

- виховання з раннього дитинства здорових звичок;
- раціональне харчування;
- оптимальний руховий режим;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- дотримання правил особистої гігієни;

- загартування.

Корекційні технології

Технологія музичного впливу використовуються як допоміжний засіб для зняття напруги, підвищення емоційного настрою.

Казкотерапія. Суть цього методу у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами. Головне завдання казок: через казкові події показати ситуацію з іншого боку, запропонувати альтернативні моделі поведінки.

Анімалотерапія (зоотерапія) – це один з багатьох методів психотерапії, в якому застосовується тварина (кішка, собака, кінь, дельфін, акваріумні рибки і ін.) як психотерапевтичний засіб за допомогою взаємодії людини з твариною.

Зоотерапія позитивна тим, що не має протипоказань, мабуть, окрім алергії на шерсть тварин.

Арт-терапія. Лікування мистецтвом, творчістю захоплює дітей, відволікає від неприємних емоцій, підключає емоційні резерви організму. Робота з природними матеріалами – глиною, піском, водою, фарбами. Арт-терапевтичні техніки допомагають зняти нервову напругу і підключити внутрішні резерви організму дитини.

Комплексне використання здоров'язберігаючих технологій в навчальному і виховному процесі дозволяє зменшити стомлюваність, покращує емоційний настрій і підвищує працездатність дітей, а це у свою чергу сприяє збереженню і зміцненню їх здоров'я.

Вибір здоров'язберігаючих технологій залежить від програми, за якою працює школа, від умов навчання і можливостей школи, а також від професіоналізму педагогів.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ EUROPEAN PRACTICES OF INCLUSIVE EDUCATION

Нестерова Марія Олександрівна,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності НПУ ім. М.П. Драгоманова
marja@nesterova.com.ua

Принциповою відмінністю європейської системи інклюзивної освіти є аспект соціальної інклюзії, залучення, включеності осіб, в першу чергу дітей, із особливими освітніми потребами в загальний освітній простір. Це підтверджується аналізом досвіду інклюзивної освіти у країнах Європи, який свідчить, що у переважній більшості з них інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями. При цьому є можливість здобувати освіту і в спеціальних навчальних закладах, і в закладах масового типу. Важливо зазначити, що спостерігається явище соціальної інклюзії, коли спеціальні заклади не є «сегрегативними» осередками. Якщо і існують певні «кордони» між спеціальною та загальною освітою, то вони функціональні, адже визначаються виключно інтересами людей і прозорі, доступ до спеціальних закладів контролюється суспільством. Адже в країнах з демократичним устроєм не тільки пропагують цінності громадянського суспільства, а й реально контролюють дотримання принципів рівноправності, толерантності та інклюзії. Варіативність форм інклюзивної освіти може відрізнятись в різних країнах Європейського Союзу. Однією із найбільш гнучких та багатоваріантних можна вважати інклюзивну освіту в Німеччині, де на рівні Міністерства у справах освіти, релігії і культури були ухвалені нормативно-правові акти, які закріпили право на вибір навчального закладу, право на залучення до освітнього процесу та на психолого-педагогічний

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

супровід в залежності від виду та ступеня складності захворювання. А можливість отримувати ці права від типу та складності захворювання не залежать. Ще з 1972 р. було закріплене право спільного навчання, прописані різні види кооперативних форм організації освітнього простору в окремому документі: «Рекомендації з організації спеціального навчання». Основна функція реалізації ідей спільного навчання, зокрема, психолого-педагогічного супроводу та координації дій батьків, вчителів, різнопрофільних фахівців, покладається на спеціальні педагогічні центри, які обов'язково є в кожному регіоні, але не тільки на них. Можливі форми підтримки інклюзивної освіти поза межами не тільки педагогічних центрів, а й освітніх закладів. Це спеціальні служби, які фінансуються органами місцевого самоврядування: ресурсні та реабілітаційні центри, інші медико-соціальні служби. Для інклюзивної системи Німеччині характерне функціонування закладів інклюзивного навчання паралельно із мережею спеціальних освітніх установ, профілем яких є, переважно, складні порушення [1]. Ця практика є достатньо ефективною і гнучкою, адже існує ціла низка медико-психологічних проблем, які ускладнюють процес соціалізації та функціонування спільного освітнього простору.

Подібною до німецької є скандинавська, в першу чергу шведська, система інклюзивної освіти. В Швеції учні із особливими потребами можуть навчатися звичайних школах. Звичайно, також існують спеціальні реабілітаційні центри, діяльність яких регламентована на державному рівні. Також створені окремі державні інституції, окремо можна визначити Шведське Агентство Спеціальної Освіти, яке підпорядковане Міністерству освіти країни. Агентство відповідальне за надання підтримки сім'ям дітей з особливостями розвитку та їх освітнім закладам, а також підтримки та підвищення кваліфікації вчителів, психологів та асистентів. Подібний підхід до інклюзивної освіти також

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

використовується в Австрії та Бельгії. Адже, розвиток інтегрального, спільного навчального інклюзивного середовища є передумовою розвитку громадянського суспільства, яке базується на цінностях поваги, гідності, дотримання прав людини. Слід зазначити, що певні тенденції простежуються не тільки на Півночі, а й на Півдні Європи.

Тому доцільно дослідити досвід інших європейських систем інклюзивної освіти. І одне з перших місць в сфері розвитку інтегрованого та інклюзивного навчання історично посідає Італія. Адже, саме вона першою визнала подібні типи навчання найбільш сприятливою формою здобуття освіти. Також Італія постійно пропонує інноваційні способи роботи в системі інклюзивної освіти. Включення учнів, студентів з обмеженими можливостями є важливою метою спеціальної освіти. Італійська система освіти, мабуть, найближча до повного включення в континуум інклюзивності. Також на державному рівні постійно розвивається система неформальної освіти в сфері інклюзії, пропонуються окремі курси та адвокаційні заходи. В результаті поширення цих курсів буде краще окреслено правову основу інклюзії в Італії, а також проаналізовано деякі труднощі, пов'язані із впровадженням повної інклюзивної системи в загальне освітнє середовище[2].

Україна донедавна знаходилась в стані Голандії в 60-х рр. минулого століття, коли учні з особливими освітніми потребами навчаються виключно в спеціальних закладах освіти. А вчителі загальних шкіл не тільки не можуть, бо не мають фахової медично-психологічної підготовки, а й не хочуть опікуватися подібними учнями. Також подібні нашому досвіду невдалі експерименти механічної інтеграції, коли учні з особливими потребами просто долучалися до стандартного освітнього процесу в загальних закладах освіти. Не зважаючи на високу мотивацію батьків та вчителів, результати були невтішні не тільки для хворих учнів, а й на здорових. Для вирішення цієї проблеми були започатковані

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

внутрішні служби підтримки, шкільні спеціальні консультативні служби. Потім ця тенденція набирала обертів, впроваджувались нові проєкти. Таким чином, ми можемо відстежувати голландський досвід як приклад успішного вирішення подібних проблем. Наразі голландська система освіти зазнала докорінного реформування. Важливо, що привело до паралельного та повноправного функціонування різних типів навчальних закладів (спеціальних і масових) в єдиній системі. При тому, що підтримка з боку функціонуючих спеціальних закладів є основною моделлю надання психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами.

Теоретичне вивчення та практичне застосування європейського досвіду в сфері методологізації моделей та систем інклюзивної освіти є важливим етапом розвитку національної системи інклюзивної освіти. Цей процес щойно розпочався і результати його вибудовуються саме в процесі дослідження та впровадження європейського досвіду, кращих європейських практик в сфері інклюзивної освіти. Але вже зараз можна зазначити, що інклюзивна освіта за європейським зразком, безумовно, є ціннісно орієнтованою. Це означає, що вона повинна базуватися на базових європейських цінностях - гідності, рівності прав, поваги до різноманітності, тощо. Тільки тоді ми можемо говорити про справжню інклюзивну освіту, яка дозволить залучити до освітніх, а, відповідно, і до соціальних просторів всіх членів суспільства, без розмежування за можливостями, здатностями, матеріальними умовами, національною приналежністю та іншими ознаками. Саме тоді, при утриманні цього різноманіття складне ціле нашого суспільства отримає можливості для сталого розвитку.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи /Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія.- К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.
2. Inclusive education in Italy. The way of access:
<https://epale.ec.europa.eu/en/content/inclusive-education-italy-2>

ЗАВДАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ В УКРАЇНІ TASKS OF LANGUAGE THERAPY IN THE CONDITIONS OF THE INCLUSIVE-RESOURCE CENTER IN UKRAINE

Пінчук Юлія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри логопедії та логопсихології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

yulia.pinchuk@gmail.com

На сьогодні проблема інклюзивного навчання дітей із особливими освітніми потребами (ООП) є досить актуальною, особливо в контексті комплексності супроводу дітей із ООП та необхідності його диференціації залежно від специфіки наявного порушення у дитини. Наше дослідження присвячене такій важливій складовій як логопедичний супровід дітей із ООП, завдання якого висвітливо у доповіді.

Наразі в Україні перед освітянами інклюзивно-ресурсних центрів гострою проблемою постає необхідність повною мірою охопити дітей із ООП психолого-педагогічним супроводом і надати дітям психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги. На превеликий жаль, у Постанові Кабінету

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністрів України №545 від 12.07.2017 року «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» зі змінами від 22.08.2018 № 617 зовсім не враховано, що за логопедичними послугами в ІРЦ звертаються діти не лише з тяжкими порушеннями мовлення, а й з іншими порушеннями психофізичного розвитку: зі зниженим зором, інтелектуальними порушеннями, розладами аутистичного спектру [1, п. 49]. Мовленнєві розлади цих категорій дітей є вторинного генезу і кваліфікуються як системні мовленнєві порушення (СМП), вони вважаються тяжкими і потребують логопедичної корекції. Відповідно слід врахувати у подальших редакціях «Положення про ІРЦ» цю широку категорію дітей, які прийдуть до логопеда ІРЦ за корекційно-розвитковими послугами.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №545 від 12.07.2017 року «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» перед логопедом, як і перед іншими педагогічними працівниками такого типу закладу, стоять завдання діагностичного, аналітично-прогностичного, корекційно-розвиткового, інформаційно-просвітницького, консультативного та організаційного характеру. Розширимо зміст цих завдань.

Логопед проводить діагностичну оцінку мовленнєвої діяльності дитини з ООП: визначає рівень сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до навчальної програми з мови дошкільної або шкільної ланки освіти. Оцінка мовленнєвого розвитку дитини проводиться з метою визначення рівня розвитку та використання вербального/невербального мовлення, наявності мовленнєвого порушення та його структури. [1, п.20]. Фахівець з логопедії формулює логопедичні висновки на основі результатів діагностичного обстеження мовлення і вищих психічних функцій дитини. Результати оцінки вчитель-логопед зазначає у висновку про комплексну оцінку.

Логопед надає рекомендації, розробляє частину програми надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

потенційних можливостей дитини. Надає рекомендації щодо складання, виконання, коригування індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами в частині надання психолого-педагогічної допомоги, змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей дитини [1, п. 39]. Логопед бере участь у засіданнях фахівців центру, де обговорюються узагальнені результати комплексної оцінки з урахуванням індивідуальної програми реабілітації. Вчитель-логопед надає корекційно-розвиткову та педагогічну допомогу дітям з ООП, які навчаються у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах (або не відвідують навчальні заклади) у межах своєї фахової компетенції.

Вчитель-логопед ознайомлює батьків або законних представників дитини з ООП з висновком про комплексну оцінку, з умовами навчання та надання психолого-педагогічної допомоги їх дітям. Надає консультації батькам стосовно мережі дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів для здобуття повної загальної середньої освіти, наявних освітніх, медичних, соціальних ресурсів для надання допомоги їх дітям. Надає консультативно-просвітницьку допомогу родині або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей. Фахівець з логопедії надає консультації та взаємодіє з педагогічними працівниками дошкільних та шкільних загальноосвітніх закладів освіти з питань організації інклюзивного навчання, з питань виконання рекомендацій, зазначених у висновках центру, з проведення оцінки розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Логопед бере участь та організовує інформаційно-просвітницьку діяльність серед фахівців ІРЦ та освітян місцевих закладів освіти шляхом проведення конференцій, семінарів, круглих столів, майстер-класів з питань організації надання педагогічної допомоги дітям з ООП. Фахівець-логопед

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами, закладами охорони здоров'я, закладами соціального захисту, службами у справах дітей, громадськими об'єднаннями щодо виявлення та надання своєчасної корекційно-розвиткової та педагогічної допомоги дітям з ООП, починаючи з раннього віку. За дорученням директора центру розглядає листи, заяви організацій, юридичних осіб, які належать до його компетенції. Бере участь у підготовці поточних та перспективних планів інклюзивно-ресурсного центру, організаційно-методичних документів. Веде відповідну документацію інклюзивно-ресурсного центру. За дорученням директора ІРЦ установлює оперативний зв'язок (в межах своєї компетенції) з навчальними закладами міста, організаціями.

В умовах інклюзивно-ресурсного центру, діяльність якого спрямована на здійснення комплексного психолого-медико-педагогічного супроводу дітей дошкільного і шкільного віку з ООП, завдяки спільним зусиллям висококваліфікованих фахівців спеціальної освіти та медичного персоналу, враховуючи індивідуальні особливості розвитку дітей з ООП, можна забезпечити реалізацію освітніх потреб дітей із ООП повною мірою, підготувати дітей до здобуття загальної середньої освіти у ліцейях, школах або закладах професійної освіти, підготувати до життя.

Список використаних джерел:

1. Положення «Про інклюзивно-ресурсний центр» від 12 липня 2017 р. № 545 зі змінами згідно з Постановою КМ № 617 від 22.08.2018 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ

Сагайдак І.С., к.т.н.,

доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки

Чорна Т.М., к.т.н.,

доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

Конвенцією ООН про права інвалідів, яка ратифікована Законом України [№ 1767-VI від 16.12.2009](#) р., проголошено, що особам з обмеженими можливостями має бути гарантоване право на [інклюзивну освіту](#) на всіх рівнях, незалежно від віку, без дискримінації та на основі рівних можливостей [1].

Правовою основою у сфері забезпечення освіти осіб з особливими потребами є Конституція України, Конвенція про права інвалідів «Конвенція про права осіб з інвалідністю», Закони України «Про повну загальну середню освіту», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання», Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази Міністерства освіти і науки України.

Наведений перелік нормотворчих актів свідчить, що пріоритети прав людини є домінуючими в процесі реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави. Разом з тим, законодавче забезпечення прав людини з обмеженими

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можливостями, реалізація на практиці нормативних приписів, зокрема у сфері освіти, є ще далекими від бажаного.

Так, на законодавчому рівні декларується можливість надання батькам дітей з особливими потребами вибору різних форм навчання (в спеціальній школі, школі-інтернаті, в навчально-реабілітаційному центрі, у корекційних класах при загальноосвітній школі, у дитсадку-школі, надомного навчання, у формі екстернату тощо). Проте, як свідчить практика, в нашій державі немає необхідної кількості спеціальних (корекційних) закладів, кваліфікованих кадрів тощо. Назріла потреба проведення якісних змін існуючої системи спеціальної освіти. І, в першу чергу, це стосується змін у законодавстві. Так, норми вищезгаданих законів не узгоджені між собою, тобто відсутнє спеціальне законодавство з питань освіти дітей з особливими потребами.

Для забезпечення права на якісну освіту міжнародна практика пропонує дітям з особливими потребами широкий вибір доступних форм здобуття освіти: індивідуальну, дистанційну, екстернатну, «школи консультаційних класів», «школи другого шансу», «вечірні школи», а також «включені» («інклюзивні») форми навчання. Останні дають змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації [2].

В Україні спеціальна освіта має складну, розгалужену й диференційовану систему навчально-виховних (корекційних) закладів, реабілітаційних і медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних (корекційних) класів при середніх закладах освіти тощо. Розвиток системи спеціальної освіти спрямований на подальшу диференціацію і вдосконалення діючої мережі корекційних закладів, відкриття нових типів закладів, у яких надаватиметься комплексна допомога й підтримка дітям із особливими потребами, а також із залученням цих дітей в загальноосвітню школу.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

В умовах демократизації українського суспільства пріоритети особистості та ідеї гуманізації освіти набувають неабиякого поширення. Триває активна робота у форматі взаємодії держави та роботодавців в напрямку працевлаштування людей з інвалідністю. В планах збільшення квот на держзамовлення для студентів з особливими потребами та їх подальше працевлаштування. Для країни, яка перебуває у стадії активної війни з агресором, проблема інклюзивної освіти є однією з пріоритетних, адже за роки війни кількість людей з інвалідністю збільшилась і питання їх соціалізації, в тому числі через підвищення професійного рівня та переорієнтацію, є надзвичайно актуальною.

Отже, аналіз нормативно-правових актів показує, що політика сучасної України щодо осіб з особливими потребами характеризується максимальним залученням держави до системного вирішення проблем. Однак наразі механізми реалізації цього процесу лише почали активно відпрацьовуватися і потребують подальшого розвитку та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. [Конвенція про права осіб з інвалідністю \(Конвенція про права інвалідів\): ООН; Конвенція від 13.12.2006 р. \(ратифікована Законом України № 1767-VI від 16.12.2009 р.\).](#) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

2. Законодавство України у сфері загальної освіти на відповідність до міжнародних документів. URL: http://ussf.kiev.ua/ie_legislation_of_ukraine/

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСОБЛИВОСТІ ТИФЛОПЕДАГОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОМУ ЦЕНТРІ FEATURES OF TYPHLOPEDAGOGICAL RESEARCH OF CHILDREN WITH VISUAL DISORDERS IN THE INCLUSIVE-RESOURCE CENTER

Сасіна Ірина Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології;

Гребенюк Тетяна Миколаївна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
kaf_tiflo@ukr.net

Як показує практика, оцінка вчителем-дефектологом (тифлопедагогом) освітньої діяльності дитини дошкільного віку з порушеннями зору під час комплексної оцінки в ІРЦ здійснюється відповідно до змісту Базового компоненту дошкільної освіти. У дітей дошкільного віку визначається сформованість знань, умінь і навичок інваріантної складової змісту дошкільної освіти, але при цьому залишаються поза увагою фахівців такі важливі показники розвитку дитини з порушеннями зору, як індивідуальні особливостей пізнавальної діяльності, готовність до корекційного навчання, можливості корекції і компенсації зорової недостатності та інших порушень в розвитку. Адже саме їх вивчення дає можливість фахівцю ІРЦ надати дієві рекомендації для педагогів інклюзивних закладів освіти щодо необхідних напрямів корекційної роботи з дитиною, яка має порушення зору.

Вивчаючи індивідуальні особливості пізнавальної діяльності дитини з порушеннями зору важливо встановити як саме вона пізнає навколишній світ. При цьому великого значення набуває виявлення умінь дитини користуватися

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

своім порушеним (залишковим – у незрячих) зором і рівня розвитку збережених аналізаторів (в першу чергу дотику і слуху). В процесі проведення обстеження тифлопедагог має можливість побачити труднощі, які виникають при оволодінні дитиною пізнавальною діяльністю, проаналізувати їх причини; виявити особливості поведінки дитини, її ставлення до запропонованих завдань, її працездатність.

На жаль, в Україні немає єдиного офіційно затвердженого діагностичного інструменту, яким могли б скористатися тифлопедагоги для визначення функціональних можливостей та ефективності зорового сприймання дітей з гостротою зору 0,4-0,05. Водночас існує низка закордонних методик дослідження функціонального стану збереженого зору, які можуть слугувати основою для підбору тифлопедагогами діагностичних завдань. Найвідомішими з них є наступні методики: шкала зорової ефективності Наталі Барраги (Natalie Barraga, Visual Efficiency Scale), тести фінського офтальмолога й тифлопедагога Д-ра Леа Хювярінен (Lea Hyvärinen, LEA Vision Test System), набір діагностичних інструментів In-Zight, розроблений фахівцями голландського центру Royal Visio, комплексний тест Marianne Frostig, науково-методичні розробки Г. Нікуліної та Л. Фомічової, Г. Рожкової та В. Токаревої, М. Безруких і Л. Морозової та інших.

Під час діагностичного обстеження незрячих дітей важливо встановити особливості їх дотикового сприймання: чи вміють обстежувати та впізнавати за допомогою дотикового сприймання знайомі об'єкти; як саме здійснюють дотикове обстеження предметів (пальцями, долонею, усією кистю руки); чи вміють активно і послідовно (зверху вниз) обстежують предмет двома руками; чи розрізняють ознаки предметів за фактурою (гладкість, шерхкість), формою (круглий квадратний), величиною (великий, маленький, більший, менший), температурними показниками (холодний, теплий) тощо; чи вміють визначати

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

матеріал, з якого виготовлений предмет (дерево, метал, тканина, скло тощо); яким типом дотикового сприймання користуються при розгляді різних предметів: симетричних, кулястих, при обстеженні рослин, опудал тварин тощо.

Оскільки в компенсації порушень зору важливого значення набуває слухове та нюхове сприймання (І.О. Сасіна, Т.М. Костенко, Л.І. Солнцева, Є.П. Синьова та ін.), то в програму діагностичного обстеження слід включити і оцінку їх стану розвитку. Так, з метою діагностики слухового сприймання дітей з порушеннями зору слід підібрати завдання, які допоможуть встановити, чи користується дитина слуховим сприйманням в процесі просторового орієнтування; чи локалізує звук у просторі (дитина вказує напрямок звучання); чи локалізує силу звуку (визначає який звук сильніше, який слабше); чи вміє співвідносити звук із предметом, який видає цей звук (за звуком дитина повинна визначити який об'єкт видає даний звук (шум машини, голос тварини, впізнавання дій людини: закриває двері, пересуває стілець тощо). Для діагностики слухового сприймання слід підбирати звуки відповідно до життєвого досвіду дітей (добре знайомі). У свою чергу вивченню нюхового сприймання допоможуть завдання на впізнання предметів за запахом; локалізацію запахів в просторі; локалізації запахів за силою; співвіднесення запаху і предмета, який цей запах видає.

У дошкільників з порушеннями зору орієнтування в просторі протікає інакше, ніж у їхніх однолітків зі збереженим зором (Л.І. Плаксіна, Л.І. Чопик та ін.). Для них це складна пізнавальна діяльність, що здійснюється в процесі взаємодії різних психічних функцій: сприймання, спостереження, впізнавання предметів і явищ, відтворення наявних уявлень, мислення та ін.

Без достатнього рівня розвитку просторових уявлень і навичок просторового орієнтування дитині з порушеннями зору буде важко здійснювати

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

навчання у закладі освіти серед зрячих однолітків, особливо на початковому етапі (організація діяльності на робочому місці і поведінка на занятті, пересування в групі, в приміщенні і т.д.). Тому своєчасна діагностика та проведення відповідної корекційної роботи із формування навичок просторового орієнтування є одним із важливих напрямів роботи із даною категорією дітей.

Під час виявлення рівня розвитку просторового орієнтування слід звернути увагу на наступні показники: готовність збережених сенсорних систем до сприймання ознак і властивостей предметного світу; орієнтування в схемі свого тіла (впізнавання частин тіла, показ, називання, можливість виконувати завдання, які потребують використання просторових понять: від себе, зліва, справа, зверху, знизу, між, над, під, від предмета, далі, ближче, спереду, ззаду); орієнтування на робочій поверхні; сформованість уявлень про предмети, що заповнюють знайомий закритий простір (квартиру, школу, дитячий садок); орієнтування в знайомому приміщенні (предметна наповнюваність приміщення, просторове співвіднесення предметів); вміння орієнтуватись по словесній інструкції, по пам'яті; стан загальної моторики і сформованість правильної пози, ходи тощо.

Про сформованість навичок самообслуговування у дошкільника з порушеннями зору можна дізнатися спостерігаючи за ним під час різних видів діяльності, а також провівши бесіду із батьками. При цьому встановлюється сформованість навичок особистої гігієни; одягання і роздягання; прийому їжі.

Якісний аналіз виконаних дитиною з порушеннями під час обстеження завдань дозволяє також визначити:

- чи приймає і розуміє дитина завдання, як відбувається аналіз умов завдання;
- які способи виконання завдання використовує дитина (хаотичні рухи та примірювання, цілеспрямовані проби, зорове орієнтування, практичне

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

примірювання тощо); чи може самостійно знайти і використати допоміжні предмети для досягнення мети;

- навчаємість під час виконання завдання;
- відношення до результату діяльності тощо.

Таким чином, включення в програму діагностичного обстеження освітньої діяльності дитини з порушеннями зору тифлопедагогом таких складових як вивчення особливостей її пізнавальної діяльності (зорового, дотикового, слухового, нюхового сприймання), сформованості соціально-побутових навичок та навичок просторового орієнтування дозволить визначити не тільки «актуальний» рівень розвитку, але й потенційні можливості (зону ближнього розвитку). Це в свою чергу дає можливість створити індивідуальну корекційну програму для кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за наук. ред. Є. П. Синьової, С. О. Рикова. Київ: Кафедра, 2016. 212 с.
2. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору: монографія / за ред. д-ра психол.н., проф. Синьової Є.П., д-ра мед.н., проф. Рикова О.С. та авторів. Київ: Кафедра, 2017. 320 с.
3. Сасіна І.О., Гребенюк Т.М. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2017. Вип. 9. Т.2. С. 177-189.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДОСТУПНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ: ОСНОВИ ТИФЛОКОМЕНТУВАННЯ В ОСВІТІ ТА РОЗВИТКУ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ AVAILABILITY OF INFORMATION: FUNDAMENTALS OF TYPHOLOMENTATION IN THE EDUCATION AND DEVELOPMENT OF PEOPLE WITH VISUAL DISORDERS

Серпутько Ганна Петрівна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології;

Красько Олеся Богданівна

магістрантка кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університету імені М. П. Драгоманова
kaf_tiflo@ukr.net

Новим навчальним планом підготовки студентів спеціальності «Тифлопедагогіка» ступеня магістр передбачений навчальний курс «Технології тифлокоментування в освіті та розвитку осіб з порушеннями зору», що не випадково. Хоча світова практика демонструє досвід підготовки професійних тифлокоментаторів серед студентів-філологів, все ж таки фахівці-тифлопедагоги у своїй професійній діяльності найглибше відчують потреби у створенні якісних описових коментарів для дітей з порушеннями зору, тому саме вони мають володіти необхідними знаннями і вміннями. Зазначена дисципліна належить до дисциплін вільного вибору студента, і цього річ магістри вперше обрали цей курс для вивчення.

Тифлокоментування (аудіодескрипція, звукоопис) забезпечує передачу візуального змісту аудіальним способом, передусім для людей з порушеннями зору [3, с. 27]. Описові підлягає все, що людина, через наявні в неї порушення зору, не може побачити, відчутти, зрозуміти за допомогою збережених органів чуття (залишковий зір, слух, нюх, дотик), для забезпечення інформаційної

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

доступності про візуальні об'єкти, процеси, явища навколишньої дійсності. А це не лише фільми, вистави чи твори мистецтва, це може бути маршрут до школи/дому, пейзаж навколо чи монументальні будівлі, пам'ятки архітектури, інтер'єр у кімнаті, будівлі, незнайомому приміщенні тощо.

Хоча технології тифлокоментування більше пов'язуються із кіно-, театральним чи образотворчим мистецтвом, музейною справою, але далеко не обмежуються цими сферами застосування. Чому ж окреслені сфери найбільше потребують тифлокоментування, аудіодескрипції чи звукоопису. Відповідь очевидна, бо вони є виключно або переважно візуальними і найменше доступними для повноцінного сприймання осіб з порушеннями зору. Окремо слід розглянути таку сферу, як освіта, навчання і зрозуміємо, що тут знання і застосування описових технологій є не менш важливими.

Уже починаючи з раннього і дошкільного віку, незряча дитина чи дитина із порушеннями зору зустрічається із безліччю об'єктів у навколишній дійсності, які недоступні для її пізнання за допомогою збережених органів чуття. Така дитина, так само, як і зрячий малюк, потребує розвитку, тому ставить такі ж запитання: а що це?, яке воно?, як працює? тощо. І на ці запитання допитливого малюка змушені відповідати як батьки дитини, так і педагоги, а тому, вони мають володіти особливостями підготовки та здійснення описів.

Під час навчання у дошкільному закладі вихователь і тифлопедагог ознайомлює дитину із навколишньою дійсністю, з усім, що її оточує, а це й те, до чого можна доторкнутися, що можна почути на слух і відчутти за запахом, а також й те, що потребує розгорнутого опису дорослого: природа навколо, об'єкти архітектури тощо. Якщо дітям із порушеннями зору не надавати такі описи, у них не сформується уявлення про навколишній світ або ці уявлення будуть викривленими, неадекватними, а також може гальмуватися розвиток

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

мовлення та мисленнєвої сфери. Потреба у підготовці педагогами описових коментарів не вичерпується здобуттям дитиною дошкільної освіти, а залишається актуальною протягом усього періоду навчання дитини в школі.

Тезово сформулюємо основні вимоги до підготовки описових коментарів:

Що слід пам'ятати і яких правил дотримуватися під час створення описових коментарів до різних візуальних чи відеооб'єктів?

1. Перед описом візуального об'єкта необхідно обов'язково ретельно переглянути описуване відео/фото, зібрати необхідну інформацію про нього.
2. Важливим є уникання суб'єктивних описів. Описовий коментар повинен бути об'єктивним, точно описувати зміст зображеного, не бажано виявляти своїх переконань чи оцінок.
3. Вибір найважливішого і необхідного для розуміння змісту описового матеріалу.
4. Описувати слід від загального до конкретного [2, с. 71]:

А. Під час опису картин слід спочатку давати збалансовану інформацію про художника, стиль мистецтва, рік написання тощо (але не захоплюватися цим, бо найважливішим є опис об'єкта) з поступовим переходом до більш докладного опису зображеного.

Б. Так само опис архітектурного об'єкта, пам'ятки розпочинається із зазначення скульптора, архітектора, архітектурного стилю, епохи, століття, року створення, місця розташування, із переходом до загальних розмірів об'єкта та опису архітектурних рис.

В. Наприклад, опис портретів письменників, художників розпочинається з того, чим видатна ця особистість.

Г. Опис панорамних фото розпочинається із фону зображення, з переходом до того, що видніється, більш конкретне описується докладніше, ніж загальне.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Описується, скільки людей, що кожен з них робить, у що одягнений, загальна вікова приналежність (молодий хлопець), загальні риси обличчя.

Д. Тифлокоментар до фільмів розпочинається із коментування титрів і закінчується також титрами. У фільмі динамічно описується все, що відбувається в кадрі (обстановка, хто що робить...), зміна кадрів.

5. Описуючи зображені об'єкти, слід зазначати їх розміри, віддаленість від інших об'єктів, варто порівнювати їх розміри відповідно до середнього зросту людини.

Формування культури створення аудіодескрипції у різних сферах життя в Україні та світі загалом відкриває широкі пізнавально-інформаційні можливості для людей з порушеннями зору. На наше переконання, це один з вагомих компонентів у розбудові інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Демчук А. Б. Відеоконтент для незрячих: метод тифлокоментування. Прогресивні інформаційні технології. Львівська політехніка, 2014. №1. С. 145-149.
2. Серпутько Г. П., Красько О. Б. Взаємодія тифлопедагога, вихователя і батьків в ознайомленні дітей з порушеннями зору зі світом тварин. Науково-практичний журнал «Теорія і практика тифлопедагогіки» : Інформаційний бюлетень ВГО «АТПУ».2020. № № 22-23. С. 67-75.
3. Потимко О. З., Бонковська О. Б. Аудіодискрипція в Україні: методика коментування творів мистецтва : методичний посібник. Львів, 2017. 60 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З
ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
EXPERIENCE OF VOCATIONAL TRAINING OF STUDENTS WITH
VISUAL DISORDERS – FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF
SPECIAL EDUCATION**

Синьова Євгенія Павлівна

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
ev_sineva@hotmail.com

Кафедра офтальмопедагогіки та офтальмопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова першою в Україні розпочала професійну підготовку фахівців у галузі тифлопедагогіки та тифлопсихології. Протягом функціонування кафедри (понад 20 років) вищу освіту із спеціальності 016 Спеціальна освіта (тифлопедагогіка) поряд з практично здоровими здобувачами отримували і студенти з порушеннями зорового аналізатору, що спонукало до вивчення передумов ефективності освітнього процесу з професійної підготовки здобувачів цієї категорії Гребенюк Т.М. під науковим керівництвом проф. Синьової Є.П. Експериментальний досвід дозволив сформулювати принципи реабілітаційно-адаптаційного супроводу студентів з порушеннями зору у закладі вищої освіти:

- відповідності змісту і форм реабілітаційно-адаптаційного супроводу цільовим установкам і умовам професійно-освітньої діяльності осіб з інвалідністю;
- актуалізації реабілітаційно-педагогічних засад керівництва професійно-освітньою діяльністю студентів з інвалідністю по зору на всіх його рівнях;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- опори на інтегрований (змішаний) колектив студентів з порушеннями зору і студентів, які не мають цих порушень;
- опори на цілеспрямовану активність студентів з інвалідністю по зору з підготовки до самостійної діяльності в професійно-освітній сфері;
- врахування індивідуально-педагогічних характеристик реабілітаційного потенціалу студентів з порушеннями зору;
- спрямованості на всебічну соціальну адаптацію;
- безперервності реабілітаційно-адаптаційного супроводу в межах навчального процесу в закладі вищої освіти;
- взаємозв'язку у реабілітаційних заходах медичного, технічного, педагогічного та психологічного супроводу.

Психологічний супровід має включати психодіагностичне обстеження студентів даної категрії для виявлення рівня розвитку комунікативних умінь, соціометричного статусу, рівнів тривожності, установок на спілкування зі зрячими, самооцінки та мотивації навчання у ЗВО; консультативну підтримку студентів з порушеннями зору; проведення тренінгових занять з формування комунікативних умінь та розвитку міжособистісних стосунків в інклюзивних групах.

Педагогічний супровід передбачає володіння викладачами педагогічними технологіями та методами їх використання в роботі з інтегрованими групами студентів. Реалізація завдань педагогічного супроводу студентів з порушеннями зору вимагає використання спеціальних методів та освітніх технологій (надання студенту значного ступеня свободи в освітньому процесі; в разі необхідності вільний вибір аудиторних або позааудиторних умов навчання; індивідуальні форми вивчення освітнього матеріалу, доступні даному студенту для повного його осмислення; забезпечення можливості активного спілкування з іншими студентами). З числа популярних сучасних технологій вузівської

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освіти найбільш доцільними в навчанні студентів з інвалідністю по зору ми вважаємо модульно-рейтингову та кооперативну. Організація навчальної діяльності студентів з порушеннями зору на основі модульно-рейтингової технології здійснюється як послідовність дій: ознайомлення із загальним модулем, ознайомлення з конкретними модулями змістовного та дійового планів, пошук відповідних інформаційних джерел, вивчення джерел, здійснення самоконтролю, співбесіда з викладачем, фіксація результатів контролю в навчально-реєстраційних документах. Діяльність викладача в такому випадку представлена, головним чином, консультуванням в діалоговій формі. Методика роботи за кооперативною технологією навчання характеризується послідовною зміною трьох ситуацій: ситуації самостійної підготовки студентів до засвоєння теми і вирішення проблеми, ситуації групової (кооперативної) діяльності, зверненої до обговорення проблеми, і ситуації підведення підсумків і оцінки рівня засвоєння проблеми.

Метою соціального супроводу є виявлення соціальних проблем студентів з порушеннями зору; залучення волонтерів для допомоги у навчанні цих студентів; сприяння у наданні стипендій, матеріальної допомоги студентам, які мають інвалідність по зору; залучення студентів з порушеннями зору до активного життя університету та організація культурно-масових заходів.

Основне завдання технічного супроводу навчання полягає в тому, щоб студенти з порушеннями зору могли отримати таку ж інформацію про предмети, процеси і явища дійсності, як і звичайні студенти, щоб вони за допомогою технічних засобів навчання могли розвивати та удосконалювати свої розумові та фізичні здібності.

Просвітницька підтримка педагогічного колективу ЗВО має бути спрямована на ознайомлення з особливостями діяльності студентів з інвалідністю по зору; правилами співпраці з такими особами; особливостями

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

організації навчальної діяльності осіб з порушенням зору; використання модульно-рейтингової та кооперативної технологій в роботі зі студентами з порушеннями зору; використання спеціального обладнання і тифлотехнічних засобів в навчальній і побутовій діяльності студентів тощо.

Список використаних джерел:

1. Гребенюк Т. М. Соціально-психологічна адаптація інвалідів з вадами зору до навчання у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. наук: 19.00.08 – спеціальна психологія. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2008. 18 с.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІНКЛЮЗИВНОГО СПРЯМУВАННЯ PSYCHOLOGICAL COUNSELING IN AN INCLUSIVE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Сторожук Наталія Романівна

соціальний педагог

кафедра соціальної роботи та психології

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж

e-mail : natalilenik82@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7095-1205

На сьогодні психологічне консультування в системі вищої освіти займає надзвичайно важливе місце та відіграє одну з ключових ролей у розв'язанні проблем, допомозі в усвідомленні впливу стрес-факторів та підвищенні психологічної компетентності здобувачів освіти, зміні сприйняття та ставлення до проблеми, підвищенні стресової та кризової толерантності, засвоєння нових моделей поведінки.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Найбільш відомою сферою застосування психологічного консультування нині є допомога тим, хто звертається з приводу своїх особистих проблем, пов'язаних з адаптацією до освітнього процесу у закладі, особистісного та професійного зростання, усвідомлення та становлення здобувача освіти у професії.

Консультування можна розглядати як особливий вид допомоги, а також репертуар можливих дій і як психологічний процес [Роджерс]. Якщо розглядати психологічне консультування як особливий вид допомоги, звертаємось до теорії Роджерса і прихильників теорії та практики особистісно-центрованого консультування, які вважають, що надання допомоги психологом не тільки необхідне, а й є достатньою умовою того, щоб із клієнтами відбулися конструктивні зміни (Rogers, 1957) [3].

Психологічне консультування відбувається з метою надання допомоги шляхом емпатійного розуміння, толерантного ставлення до потенційної можливості здобувача освіти цілеспрямовано будувати своє життя, конгруентності, чи дійсності (щирості), а також "активного слухання" чи "слухання в поєднанні з винагородою", втілюється як репертуар можливих дій.

На думку Корсіні, "у психотерапії має значення, хто робить, як і кому, — кому — як — кому фактор" (Corsini, 1989, p. 10) [2].

Комунікація з здобувачами освіти представників психологічної служби Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу відбувається усіма способами з дотриманням основної вимоги — конфіденційності. Так, психологічна служба Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу активно застосовує різні види консультування: індивідуальне та групове консультування, телефонне та он-лайн (з використанням Інтернет-ресурсів) консультування та ін.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У період карантинних обмежень, відповідно до розпорядчих документів Кабінету Міністрів (Постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211 «Про запобігання поширенню на території України корона вірусу COVID-19» та ін.) уся країна живе в режимі карантину. Закриті заклади освіти, методичні кабінети та органи управління освітою. Життя триває та вимагає від нас можливості адекватно сприймати існуючу реальність, мислити та налаштовувати себе на позитив.

Під час встановленого законодавством карантину фахівці психологічної служби продовжують діяльність, спрямовану на забезпечення реалізації головної мети – збереження та зміцнення психічного й фізичного здоров'я, надання психологічної і соціально-педагогічної допомоги всім учасникам освітнього процесу коледжу.

Роль працівника психологічної служби в сучасних умовах організації освітнього процесу, а саме у період карантину в закладах освіти, зростає та користується попитом серед учасників освітнього процесу.

Звісно, що було враховано соціально-захисну функцію щодо здобувачів освіти, які знаходяться в складних життєвих обставинах. Власна домівка не завжди може бути найбезпечнішим місцем для всіх учасників освітнього процесу. Особливо, коли йдеться про тих, хто страждає від домашнього насильства.

Карантин і соціальна дистанція – загальноприйняті кроки в усьому світі, направлені на подолання спалаху коронавірусу. Медичні працівники, експерти переконують у необхідності ізоляції, яка має негативні сторони, які безпосередньо впливають на психічне здоров'я, збільшується вразливість здобувачів освіти до соціальних ризиків, особливо в мережі Інтернет, зокрема, під час використання соціальних мереж.

Найбільш ефективним у діяльності фахівців психологічної служби

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

коледжу є он-лайн консультування та індивідуальні консультації. Одним із основних методів консультування є бесіда. Найчастіше консультування здобувачів освіти коледжу може включати одну консультацію або (за необхідності) більше. Найбільш поширене в умовах карантинних обмежень та в умовах конфіденційної комунікації зі здобувачами освіти є індивідуальне консультування.

Так, змінюються й методи та форми взаємодії представників психологічної служби та здобувачів освіти з інвалідністю. Фахівцями вказаної служби індивідуально визначається діапазон впливу, який варто застосовувати стосовно різних здобувачів освіти, прогнозують ймовірність успіху, застосованих методів психологічного консультування. Багато фахівців використовують, як правило, визначені групи специфічних впливів, що відбивають їхню теоретичну орієнтацію (психоаналітичні впливи, раціонально-емотивні поведінкові впливи, гештальтвпливи).

Консультування – досить складний вид професійної діяльності психолога. Однією з найтипівіших труднощів у роботі консультанта можна назвати бажання здобувачів освіти, які потрапили у складні сімейні обставини, змінити інших і небажання змінювати себе.

Попри добровільне звернення по психологічну допомогу, деякі учасники освітнього процесу противляться змінам. Це може бути пов'язано з відсутністю у людини переконання у необхідності змін, нав'язаних ззовні, страхом перед невідомістю і можливою невдачею, відсутністю довіри до консультанта.

Уведення карантинних обмежень, самоізоляція, дистанційне навчання породжують нові психологічні феномени і тенденції, перспективи та стратегії. Тому й розгортаються дистанційні психологічні дослідження, змінюється система комунікації в контексті ефективної організації освітнього процесу, запроваджуються медіа-опосередковані форми праці, – все це нові контексти,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

які потребують рефлексії, осмислення і пошуку вирішення актуальних питань та обґрунтованих відповідей.

Список використаних джерел:

1. Глэддинг С. Психологическое консультирование. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 708с.
2. Психологическая энциклопедия. 2-е изд. / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 1096 с: ил. ISBN 5-272-00018-8
3. Роджерс К. Р. Клиент-центрированная психотерапия; Теория, современная практика и применение / Пер. с англ. Т. Рожковой и др. Москва : Апрель Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2002.

ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛЬНОГО ПСИХОЛОГА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI В ОСВІТІ CHALLENGES OF EUROPEAN INTEGRATION: TRAINING A SPECIAL PSYCHOLOGIST IN THE CONTEXT OF SOCIAL COHESION IN EDUCATION

Супрун Дар'я Миколаївна
доктор педагогічних наук,
професор кафедри спеціальної психології та медицини
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
darya7@ukr.net

Позиціонуючи ментально-філософське бачення сутності складних соціальних процесів з урахуванням запитів життя, справжніх пріоритетів розвитку суспільства в цілому та держави, зокрема, пріоритетності набуває виховання Людини-особистості, яка консолідує справжні цінності: Життя,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Свобода, Гідність, Справедливість, Щастя, Добро, Любов, Здоров'я, професіоналізм ... Про рівень розвитку цивілізованості суспільства, перш за все, можна стверджувати з позицій його ставлення до найменш захищених верств, серед яких діти з особливими освітніми потребами займають домінуюче місце. Одним з провідних чинників успішної соціалізації дитини з особливостями психофізичного розвитку є особистість компетентного фахівця-психолога в галузі спеціальної освіти [1, с. 45]. Вхідження України в світову спільноту модернізації міжнародного порядку в контексті визначених пріоритетів майбутнього світоустрою вимагає від вищої освіти поетапно реалізовувати складові наявної мегасистеми цілісного освітнього простору, де прикметною ознакою її змісту є розбудова професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти на компетентнісно-орієнтованій основі в умовах впровадження інклюзивної освіти.

Сучасний психолог в галузі спеціальної освіти має бути багатофункціональним, володіти високим рівнем професійної компетентності, бути готовим увійти в практичну, науково-дослідну, методичну діяльність в реальних умовах освітньої практики, яка нерідко висуває складні проблемні питання. Педагогічні вузи покликані удосконалювати професійну підготовку, значимість якої підвищується в зв'язку з інтеграційними процесами в системі освіти, реалізацією принципу «суспільство для всіх». Вищезазначені тенденції зумовлюють потребу у виявленні стратегії підготовки психологів у сфері спеціальної освіти і розробці концепції, моделі і соціально-педагогічних умов професійної підготовки фахівця, здатного надавати кваліфіковану допомогу особам з фізичними обмеженими можливостями в умовах впровадження інклюзивної освіти [2, с. 8]. Тенденції розвитку світового суспільства зумовлюють істотне посилення уваги до проблеми інноваційного (перетворювального) потенціалу особистості. Сучасна психолого-педагогічна

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

наука розглядає професійну сферу самоздійснення фахівця як інтеграцію загальних сфер самозростання людини: інтелектуальної, моральної, духовно-культурної у контексті трансформації професійної підготовки в умовах інтенсифікації та інтернаціоналізації вищої освіти в умовах віртуального освітнього простору, що забезпечується першочерговою вимогою включення до професійної підготовки іншомовного аспекту.

У сучасних умовах віртуального освітнього простору знання іноземної мови є засобом успішної професійної та наукової діяльності, а рівень володіння нею виступає одним з показників становлення професійної культури особистості. Доцільною і методично виправданою є професійна, комунікативно-спрямована підготовка з іноземної мови, кінцева мета якої відповідає окресленим уявленням про майбутню професійну діяльність (предметність діяльності), стимулює відповідними заходами потребу у вивченні іноземної мови (вмотивованість діяльності), призводить у співзвуччя навчальну діяльність іноземною мовою з особистою метою (цілеспрямованість діяльності), а також сприяє актуальному усвідомленню необхідності вивчення іноземної мови як запоруки стати освіченою, культурною, професійною, конкурентноспроможною та успішною людиною (усвідомленість діяльності) [3, с. 108]. Складовою забезпечення впровадження в роботу викладачів і психологів освітніх установ сучасних технологій навчання є розробка транс- і міждисциплінарних спецкурсів, таких як «Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів)», який має систему методичного поділу за цільовим призначенням (Themes and materials for studies, Language skills, Career skills, Vocabulary, Dilemma & Discuss, Listening etc.). Запропонований спецкурс впроваджується також з застосуванням основних видів комп'ютерних навчальних програм (поетапне читання, реконструкція тексту, Conversation

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Techniques, Self-Discovery, Pieces of Good Advice, Puzzle Stories, «Learn to Speak English», «Tell me more», «Business English» тощо.

Обґрунтовуючи сутність поняття «професійна мобільність» з позиції компетентнісного підходу, ми розглядали його як невід'ємну складову конкурентоспроможності, як інтегративну якість особистості (Ю. Лянної, О. Нітенко, Н. Пахомова). Керуючись означеними тенденціями, визначено, що «професійна компетентність», «конкурентоспроможність» та «професійна мобільність» є взаємозалежними та взаємообумовленими, що дало підстави для розгляду їх в єдиній тріаді в якості інтегративного показника рівня успішності професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти.

Список використаних джерел:

1. Основи теорії виховання: навч. посіб. / Синьов В. М. та ін. Київ : МП «Леся», 2000. 140 с.
2. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
3. Супрун Д. М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів): навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ, 2016. 250 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА SOCIAL DESIGN AS A MEANS OF SOLVING THE PROBLEMS OF THE INCLUSIVE ENVIRONMENT

Суханова Алла

к.е.н., доцент кафедри виробничого та
інвестиційного менеджменту НУБіП

України

alla_gricenko@ukr.net

В наш час Україна перебуває на шляху складних реформ та перетворень, які потребують радикальних та впевнених кроків, модернізації суспільних відносин та адаптації до сучасних викликів.

Процес реформування не завжди дає бажані результати. Причиною цього є ряд проблем, однією з яких є нагальна потреба використання під час підготовки та реалізації реформ нових інструментів, зокрема соціального проектування. Залучення технологій соціального проектування в процес реформування надасть можливість визначити основні цілі та задачі реформи, визначити можливі варіанти розвитку подій, виключити можливі ризики, обрати оптимальний шлях вирішення проблем, досягти поставлених цілей та надати прогнозу оцінку майбутньому соціального об'єкту, процесу, явищу.

Для ефективного використання соціального проектування в процесі реформування, підготовки, прийняття та реалізації державно-управлінських рішень необхідно розуміти сутність даного поняття, що потребує вивчення процесу розвитку і становлення соціального проектування.

Сьогодні соціальне проектування перебуває на стадії становлення та все більше привертає уваги сучасних науковців та дослідників. В наш час інтерес до пріоритетних, національних проектів, програм, стратегій, а також бажання та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

необхідність використання проектного мислення в різних сферах можна назвати новим етапом розвитку управління.

Соціальне проектування у своїй основі передбачає певні соціальні зміни. Вони задумуються, одержують обґрунтування, плануються. Інакше кажучи, соціальне проектування є різновидом інноваційної діяльності. У великих соціальних проектах багато схожого з соціальними реформами — і вони теж схильні до небезпеки перегляду, скасування або ревізії в силу обставин, які пов'язані з особливостями функціонування вищих рівнів влади. Але є й такі проекти, які зачіпають інтереси невеликих груп людей, наближені до повсякденних проблем і меншою мірою залежать від загальнополітичної ситуації. У тисячах проектів у кінцевому результаті пробиває собі дорогу історична необхідність, і вони такі, якими їх створює дана епоха — але не сама по собі, а через діяльність ініціатора проекту та учасників його здійснення.

Соціальне проектування обслуговує всі види діяльності людини, проте лише за *системного підходу* можливе оптимальне проектування суспільних явищ і процесів. У цьому й полягає особливість соціального проектування, що воно охоплює всі види суспільної життєдіяльності на різних її рівнях: організація, район, місто, область, країна в цілому.

І тому середовище в якому ми знаходимося має великий вплив на розвиток в усіх сферах, а ефективне інклюзивне середовище — це не лише наявність відповідних меблів, обладнання, навчальних матеріалів, а і якість взаємодії між дітьми.

Інклюзивне середовище – це місце де цінують участь і погляди кожного. Це означає, що педагог створює рівні можливості для всіх дітей брати участь у всіх заняттях, незалежно від статі, расової та етнічної належності, здібностей, культури, соціально-економічного статусу, віку чи мови. Це також означає, що

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

педагог залучає кожну дитину, обираючи методи навчання і форми роботи відповідно до потреб і особливостей розвитку.

На сьогоднішній день створюються нові соціальні проекти, одним з таких є «Створення кабінету для навчання дітей з особливими потребами». Даний проект спрямований на дітей з особливими потребами з метою введення інклюзії в освітню сферу як динамічний процес позитивного реагування на багатоманітність учнівського контингенту та ставлення до індивідуальних відмінностей не як до проблем, а як до можливостей для збагачення навчального процесу допомогти дитині засвоїти матеріал, створивши належні умови.

Підхід, який пропагується Конвенцією ООН про права інвалідів, ґрунтується на тому, що інклюзивна освіта не лише забезпечує найкраще середовище для навчання, включаючи осіб з розумовими вадами, але й допомагає усунути бар'єри та зруйнувати деякі стереотипи їхньої поведінки на користь успішної адаптації в суспільному житті. Така концепція сприяє створенню суспільства, яке готове прийняти людей з інвалідністю замість того, щоб сторонитися їх.

Тому, актуальним завданням сьогодення є розробка ефективних моделей інклюзивної освіти, яка б забезпечувала успішне навчання «особливих» дітей в умовах закладу освіти. Для створення повноцінного інклюзивного освітнього середовища в загальній середній освіті необхідно докласти виважених зусиль, щоб керівники закладів дошкільної та загальної середньої освіти разом із педагогами, батьками змогли забезпечити успішне навчання особливих дітей, які хочуть жити звичайним життям, хочуть, щоб їх сприймали такими, якими вони є. Інклюзія – успішне майбутнє, що починається з гарного старту.

Ідея реалізації соціального проекту спрямована на створення моделі надання комплексних освітніх та спеціальних послуг дітям із особливими

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

потребами в умовах закладів загальної середньої освіти. Інноваційність проекту полягає в ранній інтеграції та соціальній адаптації дітей із особливими потребами в суспільство, сприяє залученню їх у соціум.

Таким чином, першими кроками реалізації проектів стали різні підготовчі тренінги, що проводяться спеціалістами спеціалізованих центрів. Освітняни ознайомлюються не тільки з терміном «інклюзія», а й вчаться втілювати особливу методологію. Створили комунікаційну платформу для батьків та спеціалістів, аби надати індивідуальну допомогу дітям, які мають труднощі із соціалізацією та навчанням. Знайомились із нормативно-правовою базою у сфері інклюзивної освіти, опрацювали циклограму управлінських дій закладу освіти, склали індивідуальні програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами тощо.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що сьогодні заклади загальної середньої освіти мають бути відкритими для всіх дітей незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних та інших особливостей, бо кожна дитина має право на повноцінне життя в умовах, що забезпечують її гідність, сприяють розвитку впевненості в собі, а також надають право на особливе піклування, доступ до якісної освіти, активне соціальне та культурне життя. Процеси реінтеграції дітей із особливими освітніми потребами в закладі освіти набудуть значного поширення та стануть успішними.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВО–ПСИХОЛОГІЧНІ
МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО КОЛЕДЖУ
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ
SOCIO-ECONOMIC AND FINANCIAL-PSYCHOLOGICAL MECHANISMS
OF SOCIALIZATION OF THE INCLUSIVE COLLEGE OF NATIONAL
IMPORTANCE IN THE VALUE OF EUROPEAN INTEGRATION TRENDS**

Тріпак Мар'ян Миколайович

Заслужений працівник освіти України,
кандидат економічних наук, доцент, директор
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail: tmm.75@ukr.net

ORCID iD: 0000-0001-6924-5469

Волощук Марина Борисівна

викладач кафедри соціальної роботи та психології,
координатор та ініціатор міжнародної діяльності коледжу,
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail: marinabormv@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-3600-6792

Сталий та стрімкий рух до осучаснення існуючої системи вищої освіти у напрямку до осмислення Європейських тенденцій, пріоритетів та стратегій зумовлює ряд змін у системі соціально-економічних та фінансово-психологічних механізмів соціалізації закладів вищої освіти.

Питання європейської інтеграції та функціонування Європейського Союзу цікавлять багатьох українських та закордонних дослідників. Цій тематиці присвячено низку праць науковців, політиків, політологів та правників з питань європейської інтеграції, спільних політик та функціонування Європейського Союзу: Н. В. Антонюк [9], В. Волес [2], М. Гердеген [3],

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Л.М.Гриневич [5], І.А. Грицяк [4], Д. Дайнен [6], В. В. Копійка [11], О. Краєвська [12], Т.І. Шинкаренко, Н. Мусис [15] та інші.

Україна ще до 1991 року, перебуваючи у складі СРСР, декларативно визнала основні міжнародно-правові документи стосовно осіб з обмеженою життєдіяльністю.

Однак, у цей період, як зазначає Н. Лавриченко [13], державна політика України мала переважно компенсаційний характер, заходи цієї політики концентрувалися на незначній фінансовій допомозі та наданні певних послуг. Завдання пристосування життєвого середовища до особливостей та потреб осіб із порушеннями, як умови їхньої успішної інтеграції в суспільство, навіть не формулювалося.

З часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини найбільшого визнання та поширення набуває соціальна модель суспільного буття, що пов'язана з дотриманням прав людини. Наразі розлади здоров'я розглядаються як соціальна проблема, а не як характеристика особистості.

Адже, беручи до уваги, що всі люди різні від природи, скоріше соціум не створює того середовища, яке б могло задовольнити потреби людей з інвалідністю, зокрема виховати ставлення до них як до людей з особливими потребами, розробити відповідні виробничі норми, адаптувати архітектуру міст/селищ та транспортні засоби.

Для соціальної моделі суспільного буття найбільш прийнятною є інклюзія, зокрема інклюзивна освіта. Відповідно до Концепції розвитку інклюзивної освіти інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

таких дітей. Інклюзивна освіта – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальними навчальними планами та забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Соціальна інклюзія осіб з інвалідністю регулюється Декларацією соціального прогресу і розвитку (резолюцією 2542 (XXIV) Генеральної Асамблеї ООН від 11.12.1969); Декларацією про права розумово відсталих осіб (резолюцією 2856 (XXVI) Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1971 р.); Декларацією про права інвалідів (резолюцією 3447 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 9.12.1975); Конвенцією про технічну і професійну освіту (резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 10.11.1989); Стандартними правилами забезпечення рівних можливостей для інвалідів (резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993), Конвенцією ООН про права інвалідів (прийнята Генасамблеї ООН 13 грудня 2006 року, набула чинності 3 травня 2008 року). Значною мірою близькими до перерахованих документів є принципи соціальної інклюзії літніх людей з обмеженою дієздатністю.

Національне законодавство в цій сфері не чітко відділено від законодавства по статусу осіб з інвалідністю, проте опирається на іншу групу принципів, закріплених в Декларації ООН після проблем старіння від 1992 року. Також ряд актів регулюють переважно права дітей–інвалідів і дітей, що опинилися в складній життєвій ситуації. У їх числі: Декларація прав дитини (резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в області освіти (резолюцією одинадцятої сесії Генеральної конференції ООН з питань освіти, науки і культури від 14.11.1960); Конвенція про права дитини (резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 20.11.1989) [18].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Гармонізація українського Законодавства щодо потреб осіб з інвалідністю відповідно до міжнародних норм і стандартів, зокрема до стандартів Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, є важливою умовою забезпечення їх прав і свобод.

Соціально-економічні та фінансово-психологічні механізми соціалізації інклюзивних закладів вищої освіти загальнодержавного значення є процесом активної, отже, вибіркової, узгодженої з системою власних потреб і цінностей у сфері економіки, інтеріоризації економічних суспільних цінностей, процес активного залучення студента як індивідуума у систему економічних відносин. Такий ракурс розгляду дає можливість розуміти особистість як суб'єкт економічних відносин, тобто творця системи власних економіко-психологічних якостей держави і відповідної державної установи зокрема. Становлення суб'єкта соціуму як суб'єкта економічної соціалізації є процесом системним. Його системотвірним чинником доцільно розглядати економічну суб'єктність особистості, основним показником якої є система економіко-психологічних якостей, завдяки яким суб'єкт соціуму в умовах інклюзії ефективно вибудовує відносини з іншими суб'єктами економіки.

Соціалізація є однією з центральних проблем соціальної психології. А в умовах переходу сучасного українського суспільства до ринкових економічних відносин ця проблема у площині економічної психології ідентифікується у не менш актуальну проблему економічної соціалізації. Інклюзивна соціалізація – це багатогранний процес адаптації суб'єкта соціуму з особливими потребами досвіду життя в суспільстві, засвоєння системи соціальних зав'язків і взаємовідносин. У процесі соціалізації формується система цінностей, орієнтацій особистості здобувача, навиків соціально-економічних форм і методів поведінки суб'єкта соціуму і ефективної взаємодії між собою.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Соціалізація студента вузу передбачає участь молодшої людини в засвоєнні культури людських взаємовідносин у суспільстві, соціальних норм та ролей. У процесі соціалізації студент пізнає соціальну дійсність, оволодіває практичними навиками взаємодії з іншими суб'єктами, які виконують різні соціальні функції державної установи.

Питання інклюзивного навчання зараз є не аби як актуально, адже інклюзія це певна освітня технологія, якою передбачено навчати та виховувати дітей з особливими потребами створюючи умови для забезпечення максимальної ефективності навчального процесу. Опанування інформаційною компетентністю на сьогоднішній день можна озброївшись девайсом із доступом до інтернету.

Студент з інвалідністю – це молода людина, яка різко потребує послуг реабілітації, т.ч., і в період здобуття ним вищої освіти. Спеціальний заклад вищої освіти упродовж всього терміну навчання здійснює комплексну реабілітацію студента з інвалідністю: професійна (освітня) реабілітація є, хоч і пріоритетною, але лише невід'ємною її складовою. В цьому і полягає основна відмінність та особливість спеціального закладу вищої освіти.

Особливо важливим для здійснення завдань комплексної реабілітації студентів з інвалідністю є створення безбар'єрного доступу до усіх приміщень соціальної інфраструктури, а також забезпечення закладу освіти необхідними технічними засобами: засобами пересування (крісло колісне, палиці, ходунки, поручні, милиці) спеціальними засобами для орієнтування та обміну інформацією (диктофон, мобільний телефон для письмового спілкування), спеціальними засобами для самообслуговування (наколінники, наліктники, подушки протипролежні), спеціальними засобами для догляду, особистої гігієни (крісло спеціальне, сидіння на унітаз, сидіння–надставка на унітаз, підставка для ванни, умивальників), спеціальними засобами для освіти

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

(ресурси сайту дистанційної освіти, мультимедійна техніка, копіювальні прилади, системи підсилення звуку, диктофони, ноутбуки), спеціальним фізкультурно–спортивним обладнанням (кардіотренажери, силові тренажери, додаткові засоби для розвитку якостей).

Подільський спеціальний навчально–реабілітаційний соціально–економічний коледж вкрай необхідний для навчання молодих людей з обмеженими фізичними можливостями. Підтвердженням цього є той факт, що у коледжі навчаються студенти з різних куточків України, а саме: Хмельницька, Вінницька, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано–Франківська, Тернопільська, Житомирська, Київська, Волинська, Луганська, Рівненська, Миколаївська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська області. Якісна освіта для осіб з обмеженими можливостями – це синтетичний феномен, який складається з двох компонентів: з одного боку, якості освіти, що є результатом діяльності вузу; з іншого – особистісної діяльності самої людини з обмеженими можливостями [8].

Як свідчать соціологічні дослідження (на основі проведеного анкетування випускників Подільського спеціального навчально–реабілітаційного соціально–економічного коледжу у 2015–2016 рр., на сьогодні здобувачів вищої освіти університетів), у своїй переважній більшості інститути, університети зреалізували вимоги інклюзивної освіти, однак, потреба в спеціальних закладах вищої освіти залишається досить висока. Це дає можливість зробити висновок, що актуальною є потреба та доцільність функціонування на сучасному етапі в Україні спеціальних навчально–реабілітаційних закладів вищої освіти.

Дуже важливо, що освітня діяльність за освітньо–кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, яка провадиться Коледжем і започаткована до набрання чинності Закону України «Про вищу освіту», продовжується у межах строку навчання за певною освітньо–професійною програмою з видачею диплома

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

молодшого спеціаліста. Адже, студенти з фізичними обмеженими можливостями, мають змогу продовжувати свою фахову підготовку за освітнім ступенем «Бакалавр» і отримувати вищу освіту в спеціалізованому вузі. У навчально–реабілітаційному коледжі є переваги державної підтримки для студентів з фізичними вадами, а саме: безкоштовне чотирьохразове харчування, медичне обслуговування, проживання в гуртожитку, безбар’єрний доступ до освітнього середовища закладу тощо.

Однією з особливостей Подільського спеціального навчально–реабілітаційного соціально–економічного коледжу є те, що він функціонує завдяки державі та її підтримці з Державного бюджету України.

Сама структура фінансування відображає стабільність зростання надходження коштів. Загальний обсяг фінансування в кожному наступному звітному році зростає. Так, щороку, в порівнянні з 2014 роком, обсяг фінансування збільшено відповідно на 23,4%; 43,6%; 73,2 %.

Також, спостерігається щорічний ріст обсягу фінансування в порівнянні з кожним попереднім роком. Збільшення обсягів фінансування оцінюється позитивно оскільки, перш за все, свідчить про збільшення обсягів діяльності Коледжу та зростання його значення в загальній сукупності навчальних закладів по Україні.

Не дивлячись на те, що коледж зберігає «традиції» спеціального закладу освіти для осіб з інвалідністю, він у повній мірі реалізує переваги інклюзивного навчання: випускники адаптовані до умов реального професійного життя, беруть повноцінну участь у різних видах суспільної активності, вони сприймаються соціумом як повноцінні, їх самооцінка утверджується, батьки не сприймають власних дітей як хворих, студенти отримують під час навчання комплекс реабілітаційних заходів, належний соціально–психологічний супровід.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Вищеперераховане дає підстави стверджувати про необхідність та доцільність функціонування спеціальних навчально–реабілітаційних вищих навчальних закладів, зокрема коледжів, які здійснює підготовку фахівців за ОКР «Молодшого спеціаліста» та ступенем вищої освіти «Бакалавра» з числа осіб з інвалідністю. Лише діяльність таких закладів вищої освіти здатні в повній мірі забезпечити спеціальний супровід (освітній, медичний, побутовий) своїм особливим вихованцям – молодим людям з фізичними обмеженнями.

Якісна освіта для осіб з обмеженими можливостями – це синтетичний феномен, який складається з двох компонентів: з одного боку, якості освіти, що є результатом діяльності вузу; з іншого – особистісної діяльності самої людини з обмеженими можливостями [8].

Сьогодні конкуренція на ринку освітніх послуг, демографічна та соціально–економічна ситуації загострили проблему інклюзивної освіти та створення позитивного іміджу вищих навчальних закладів в тому числі навчально–реабілітаційних, як у глобальному, так і національному освітньому просторі. Вища освіта є визначальними чинниками людського розвитку у сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва Г. М. Соціальна психологія: довідник для університетів. М. : Артемівська преса. 2010, 363 с.
2. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес ; пер. з англ. Р.Ткачук. К. : Основи, 2004. – 871 с.
3. Гердеген М. Європейське право / М. Гердеген ; пер. з нім. К. : К.І.С., 2008. – 528 с.; С.452–453.
4. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу / І. А. Грицяк ; навч. посібник. – К. : К.І.С., 2006. – 300 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

5. Гриневич Л.М. Вітчизняна педагогічна теорія про розвиток освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 1-2 (46-47), 2015. С.5-10.
6. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. *Курс європейської інтеграції* / Д. Дайнен ; пер. з англ. К. : К.І.С., 2006. – 696 с.
7. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>.
8. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
9. Європейський Союз: політика, економіка, право : навч. посібник / За ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. Львів : 2005. – 532 с.
10. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 1556-VII.
11. Копійка В.В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення / В. В. Копійка ; навч. посібник. К. : Ін Юре, 2001. – 448 с.; Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посібник / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред.. Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2009. – 751 с.
12. Краєвська Оксана Освітня політика Європейського союзу: становлення та механізми реалізації. *Вісник Львівського університету*. Серія Міжнародні відносини. 2011. Випуск 28. С. 53–65.
13. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські обриси / Н.М.Лавриченко. – К.: Наук. думка, 2000. – 205 с.
14. Мудрик А. В. Соціалізації людини: навчальний посібник для студентів університетів: академії. Київ : Центр навчальної літератури, 2004, 304 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

15. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис ; пер. з англ. – К. : К.І.С., 2005. – 466 с.
16. Мухіна В. Вікова психологія. Феноменологія розвитку: навчання студентів університетів. Київ : Центр навчальної літератури, 2007, 640 с.
17. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2004.
18. Universal Declaration of human rights. URL:
<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
У ПРОСТРІ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІНКЛЮЗІЇ: ФІЛОСОФСЬКА
РЕФЛЕКСІЯ
EUROPEAN INTEGRATION ORIENTATIONS OF STUDENT YOUTH
IN THE SPACE OF DIVERSITY AND INCLUSION: PHILOSOPHICAL
REFLECTION**

Троїцька Олена Михайлівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Троїцька Тамара Серафимівна
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Глибинний зміст євроінтеграційної ідеї органічно пов'язаний з комплексом смислів, орієнтирів та настанов, що уможливають не тільки і не стільки досягнення європейських стандартів суспільного життя, скільки сприяють знаходженню порозуміння суб'єктів спільного світу. Багато науково-педагогічних колективів розробляють, апробують та імплементують в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

культурно-освітній простір ідеї, концепції, стратегії євроінтеграції, які центруються на розумінні сучасних та історично виправданих систем цінностей. Наукові розробки знаходження правил співжиття суб'єктів різноманітного світу показують, що концептуальні засади такого роду конструктів мають спиратися на комплекс чинників контекстуального характеру. У цьому сенсі слід звернути увагу на ставлення до євроінтеграції студентської молоді та інтернаціоналізації її освіти.

За результатами експрес-опитування суб'єктів нашого університетського культурно-освітнього простору ми, по-перше, отримали переконливу позицію щодо активізації євроінтеграції в усіх сферах суспільного життя; по-друге, побачили, що євроінтеграційний вимір кристалізується в аксіологічній площині, зокрема у розумінні дихотомії цінностей життя (реальне і бажане, існуюче і належне, наявне і потрібне). Причому, хоча за різними відповідями здобувачів вищої освіти різних спеціальностей, перші елементи дихотомії (реальне, існуюче і наявне) актуалізуються значною мірою «тут і зараз», але вони, саме так, як і бажане, належне та потрібне, вимагають конструктивної роботи ціннісної свідомості.

Студентська молодь, обираючи євроінтеграційний шлях, виявляє думку про визнання в якості пріоритетів розумний розвиток, оснований на знаннях та інноваціях, сталий розвиток і розвиток, що сприяє соціальній та територіальній згуртованості. Основні показники сталого розвитку студенти розподілили за такою елімінацією: на перше місце поставили вимогу Стратегії щодо необхідності суспільства забезпечити 40% молоді можливість отримати вищу освіту; на друге місце поставили інвестиції у наукові дослідження і розробки; далі – рівень зайнятості; скорочення бідності; екологічна безпека.

Отже, слід визнати, що євроінтеграційний вимір є як концептуально ціннісним, так і практично важливим аспектом проблеми, а саме

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

імперативними постають процедури перетворення світу і себе на основі значущості, пріоритетності, ціннісного збагачення, тобто того, що утворює аксіологічний простір. Він, безумовно, широкий, але безмежним здається тільки тоді, коли цінність ототожнюється зі значенням чогось. Оскільки у самому широкому розумінні значимим і значущим постає усе суще (і добро, і для певних людей та ситуацій – зло...), то, на нашу думку, таке розуміння цінності співпадає з об'єктом досягнення і інструментально може базуватися на використанні антигуманних технологій. Більш того, молодь, яка обирає у культурно-освітньому просторі тільки ті його аспекти розвитку, що її задовольняють, ніколи не стане повноцінною, самодостатньою і культурною особистістю. Сучасний світ розмаїття та антропологічна ситуація все частіше виявляють інклюзивні чинники, що створюють певні життєві кризи людини, які, як правило, безпосередньо стосуються окремих родин і особистостей та їх подолання здійснюється неймовірними зусиллями також членами цих сімей.

У цьому контексті слід нагадати, що філософія пропонує людині, зокрема молоді, яка активно навчається, розуміти два способи буття, дві його можливості. Перша – конструювання свого буття за однією (власною) свободою, що порушує усі культурні системи і створює умови, що дорівнюють неможливому життю і друга – створення нормального людського буття, де поширення онтології, звернення до інших типів реальності і смислів, відповідають «людському в людині», певному порядку речей – культурним системам правил, норм, традицій тощо. Отже, продуктивним способом спільного буття є той, в який закладається загальнолюдський смисл поведінки і діяльності за принципами «бажаного», «належного», «потрібного» для себе, других, інших, у тому числі, допомога усім, хто не може самотійно і безпечно вирішувати свої проблеми. Така творчість не є вивільненням від законів співжиття, а вона удосконалює їх.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Слід зазначити, що кожна наука, насамперед філософія, повинна розкрити способи покращення життя, створити нове конструктивне знання, здатне вирішити проблему, гармонізувати відносини або мінімізувати ризики у розвитку кризових ситуацій. Психологи, педагоги, медики, філософи, богослови, у першу чергу, вивчають антропологічні кризи, створюють теоретичні і практичні проекти та програми допомоги родинам у проходженні кризових станів. Психолого-педагогічна наука накопичила значний потенціал у дослідженні особистісних криз, пов'язаних з певними природними і соціальними катастрофами, із сімейними та особистісними втратами близьких людей, з травмами фізичного і морального насилля. У деяких працях представлено багато теоретичних і практичних розробок щодо регулювання поведінки особистості у кризових ситуаціях, зокрема надано обґрунтування соціально-особистісних моделей, соціальних моделей колективного і родового несвідомого, моделей родини і сценаріїв сім'ї з різними взаємовідносинами тощо [1].

Разом з тим, на нашу думку, часто аналіз стосується «ситуаційного» характеру, у моделюванні психолого-педагогічного супроводу недостатньо використовуються методологічні засади світоглядно-ціннісного спрямування особистісної здатності людини жити в умовах кризи, тим більше, що суттєво змінився світогляд сучасної людини, суспільства і впливових чинників розвитку соціокультурного простору [2]. Отже, філософська рефлексія, що «перевірена часом», уможливорює для студентської молоді навчання концептуалізації своєї орієнтації в інклюзивному просторі, створення платформи ідей, підходів, принципів, методики, практик подолання життєвих криз; апробації системи інноваційних форм, методів, технологій інтерактивного виховного впливу на суб'єктів інклюзивного простору; інтеграції у платформу однодумців з працівників інклюзивно-ресурсних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

центрів, практичних психологів, педагогів, соціальних працівників, логопедів та інших фахівців, які досліджують цю проблему і надають безпосередню допомогу людям; створення інтернет-ресурсу як онлайн комунікативного простору; розробленню банку-практикуму тренінгової, консультативної, корекційної допомоги та ефективної діалогічної взаємодії суб'єктів інклюзивного простору.

Висновки. Таким чином, головним призначенням філософського знання, що полягає у розробці граничних ціннісних орієнтацій, глобальних цілей, що зводяться до єдності, до піднесення людини, постає допомога студентської молоді у контексті засвоєння євроінтеграційних цінностей опанувати трансверсальні компетентності, зокрема антропосоціальні, що потребують від особистості здатності інтелектуально, етично і праксеологічно діяти в інклюзивному просторі. Саме у цієї телеології знаходяться функціональні виміри філософії як методології, у тому числі й психолого-педагогічних досліджень, що звертаються до антропологічних викликів, пов'язаних з життєвими кризами особистості. Ми вбачаємо перспективу дослідження у розробці проектів, які на основі філософської аналітики, рефлексії і критичного мислення допоможуть повсякденній людині (людині здорового глузду) із прагматичної спрямованості життєдіяльності зростати до гармонійної реалізації людського потенціалу.

Список використаних джерел:

- 1.Гридковець Л.М. Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу: монографія /Л.М. Гридковець. Л.:2016. 516 с.
- 2.Habermas J. Die Einheit der Vernunft in der Vielfalt ihrer Stimmen. Nachmetaphysisches Denken. Frankfurt am Main: Suhrkamp, (1988). S.153–186.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ
ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ**
**PSYCHOLOGICAL READINESS OF CHILDREN WITH DISORDERS OF
PSYCHOPHYSICAL DEVELOPMENT TO LEARN IN THE INCLUSIVE
SPACE**

Федоренко Марина Вікторівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
mv_fedorenko@i.ua

В останні роки помітно збільшилася кількість дітей з особливими освітніми потребами, що зумовлюються соціально-психологічними, генетичними порушеннями та ураженням головного мозку, а також їх комплексними поєднаннями. Проте, нажаль, більшість дошкільних та шкільних освітніх установ не мають спеціально модифікованих умов для навчання дітей з особливими потребами. Цей факт обумовлює підвищену увагу до проблеми готовності дітей з порушеннями психофізичного розвитку до навчання в умовах інклюзивного простору.

Труднощі які постають перед фахівцями обумовленні зміною психолого-педагогічної діагностики та внесенням змін до Закону України «Про освіту» у 2017 році стосовно інклюзивного навчання. Створення інклюзивно-ресурсних центрів надає можливість більш широко звернути увагу на становлення дітей з психофізичними порушеннями у соціумі. Цьому допомагає навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх школах. В свою чергу школи починають розвивати інклюзивні можливості [3; 5].

З метою дослідження особливостей психологічної готовності дітей з порушеннями психофізичного розвитку до навчання в умовах інклюзивного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

простору нами було здійснено емпіричне дослідження. Воно відбувалося в три етапи. На підготовчому етапі здійснювалося формування вибірки досліджуваних, підбір діагностичного інструментарію, планування процедури експерименту. Другий етап дослідження – безпосередньо проведення експерименту за допомогою раніше підбраного психодіагностичного інструментарію. Третій етап – аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження, на якому відбувалася якісна та кількісна оцінка результатів дослідження та формулювання психологічного висновку.

Дослідження проводилося на базі загальноосвітньої школи м. Києва протягом I навчального семестру 2019-2020 навчального року. На той момент у школі було відкрито 23 класи з яких 13 інклюзивних. На разі в школі навчається 41 дитина з особливими освітніми потребами (ООП), всі діти пройшли діагностику в інклюзивно-ресурсному центрі та отримали висновок з рекомендаціями щодо організації навчального процесу. В дослідженні брали участь 80 дітей: 24 дитини з особливими освітніми потребами (з них 15 хлопчиків, 9 дівчат) та 56 з нормою вікового розвитку (з них 31 хлопчиків, 25 дівчат). Вік досліджуваних становить 6-9 років.

Для виявлення особливостей психологічної готовності дітей з порушеннями психофізичного розвитку до навчання в умовах інклюзивного простору нами були застосовані наступні психодіагностичні методики: анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (за Н. Г. Лускановою); «Запам'ятай 10 слів»; «Впізнавання фігур»; «Ставлення дитини до однолітків»; «Графічний диктант».

Всі методики у комплексі показують особливості психологічної готовності дітей з особливими освітніми потребами та дітей з нормою вікового розвитку до навчання у школі. Здійснивши дане емпіричне дослідження, ми дійшли висновку, що понад 50% дітей з психофізичними порушеннями потребують

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

додаткових адаптаційних заходів, адже, особливо, на початку молодшого шкільного віку вони залишаються неготовими до навчання у школі в умовах інклюзивного простору.

Данні результати говорять нам, що навіть удосконалена система навчання дітей з особливими освітніми потребами не дає гарантії повної адаптації освітнього процесу для всіх дітей. Якщо діти з психофізичними порушеннями проходять діагностику в ІРЦ де отримують рекомендації щодо корекції розвитку, то нормо типові діти мають самостійно пристосуватися до освітнього процесу, навіть якщо вони ще не готові до навчання у школі.

Список використаних джерел:

1. Готовність дитини до навчання / Упоряд. С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112 с
2. Діагностика готовності дітей до школи /[упоряд.: О. Дєдов]. – Хотин, 2014.– 194 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39. – С. 380.
4. Мартиненко С.М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики: навч.–метод. посіб. / С.М. Мартиненко, М.Д. Осколова. – К. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. –144с.
5. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ THEORETICAL FUNDAMENTALS OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF CHILDREN WITH SPECIAL LEARNING NEEDS OF LEARNING IN INCLUSIVE SPACE

Федоренко Мирослав Ігорович
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
mfl6@ukr.net

Проблема готовності до шкільного навчання надзвичайно гостро постає як в педагогічній, так і в психологічній літературі. Виняткової актуальності вона набуває по відношенню до дітей з особливими освітніми потребами. Який обрати освітній маршрут для дитини з психофізичними порушеннями – основна проблема спеціальної психології та корекційної педагогіки.

Готовність до шкільного навчання – це сукупність морфофізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання [2]. Проблема психологічної готовності до шкільного навчання одержує свою конкретизацію як проблема зміни провідних видів діяльності, тобто це перехід від сюжетно-рольових ігор до навчальної діяльності. Такий підхід є актуальним, але готовність до навчальної діяльності не охоплює цілком феномена готовності до школи. Готовність шестирічних дітей до школи науковці розглядають різнобічно.

Для оцінки психолого-педагогічної підготовки дітей до навчання можна виокремити психологічний та педагогічний підходи.

Психологічний підхід включає в себе такі аспекти як: 1) мотиваційна готовність передбачає ставлення дитини до навчальної діяльності як до

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

суспільно значимої і прагнення до набуття знань; 2) особистісна готовність до навчання в школі характеризує певний рівень розвитку самосвідомості, волі і мотивів поведінки; 3) вольова готовність передбачає вміння дитини діяти відповідно до зразка і здійснювати контроль шляхом зіставлення з ним як з еталоном; 4) інтелектуальна готовність характеризує певний рівень розвитку пізнавальних процесів; 5) комунікативна готовність передбачає певний рівень розвитку умінь і навичок спілкуватися і встановлювати контакти з однолітками і дорослими [3].

Згідно з педагогічним підходом готова до шкільного навчання дитина володіє спеціальними вміннями і навичками: 1) розвиток мови – навички зв'язного мовлення, достатній рівень сформованості лексичної та граматичної сторони мови, оволодіння звуковою культурою мови тощо; 2) розвиток елементарних математичних уявлень та оволодіння способами перцептивних дій на рівні зорового співвіднесення, оволодіння кількісними уявленнями і навичками рахунку, достатнім рівнем сформованості просторових і часових уявлень тощо.

Для дітей з особливими освітніми потребами надзвичайною проблемою є психологічна готовність їх до навчання в загальноосвітній школі в умовах інклюзивного простору – освітнього простору, який змінюється, підлаштовується під потреби дітей з психофізичними порушеннями. З чого можна зробити висновок, що окрема нозологія вимагатиме своїх, особливих модифікацій навчального простору [5].

Інклюзивна освіта, надає можливість кожній дитині, незважаючи на наявні фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовленнєві та інші особливості, бути включеною до загального процесу навчання та виховання (розвитку і соціалізації), що потім дозволяє дорослій людині стати рівноправним членом суспільства, знижує ризики її сегрегації та ізоляції [7].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для вступу до навчання у школі раніше застосовували тестування, яке демонструвало рівень розвитку дитини і було орієнтоване на дітей з нормою вікового розвитку. Це означало, що діти з психофізичними порушеннями не могли, через медичні показання, навчатися у загальноосвітніх школах. У посібниках для діагностики психолого-педагогічної готовності до навчання діти з психофізичними порушеннями підпадали під розділ «Медичні показники для відмови вступу до школи дітей 6-річного віку» [3]. Якщо у дитини були помічені психопатологічні та соматичні розлади її направляли до спеціальних закладів чи на домашнє навчання.

Після внесення змін від 23.05.2017 до Закону України «Про освіту» можливість навчатися у загальноосвітніх школах отримали всі громадяни незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до політичних партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, особливих освітніх потреб, місця проживання та інших ознак [4].

Отже, зміни закону надали можливість дітям з психофізичними порушеннями навчатися у загальноосвітніх школах. Забезпечення права дитини на освіту лежить в основі діяльності ІРЦ, що передбачає дотримання таких принципів, як повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей; урахування інтересів дитини; недопущення дискримінації та порушення прав дитини; конфіденційність; доступність освітніх послуг з раннього віку; міжвідомча співпраця. Для діагностики психолого-педагогічної готовності до навчання дітей з особливими освітніми потребами інклюзивно-ресурсні центри використовують такі методики як «CASD» (опитувальник розладу аутистичного спектру), «Conners-3» (шкали оцінювання синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю), «Leiter-3» (міжнародна шкала продуктивності Лейтера), «WISC-IV» (шкала інтелекту Векслера для дітей) [1] та «PEP-3»

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

(індивідуалізоване психоосвітнє оцінювання дітей з розладами аутистичного спектру).

На нашу думку, не зважаючи на психофізичні особливості усі діти повинні проходити діагностику психолого-педагогічної готовності до навчання в школі. Це буде сприяти їх рівномірному та повноцінному розвитку. Психодіагностика усіх компонентів готовності до шкільного навчання дітей з психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного простору надасть змогу педагогам та психологам коректно розробити освітній маршрут дитини, раціонально сформувані інклюзивний простір для усіх учасників навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Векслер, Д. WISC-IV (Шкала інтелекту Векслера для дітей - IV). New York. Pearson Education, 2018.
2. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. 4-е изд., перераб. И доп. - СПб.: Питер, 2004.-208 с.: ил. – (Серия «Учебное пособие»).
3. Дубровина И.В. Готовность к школе – развивающие программы / И. В. Дубровина . – М.: Академический Проект, 2001. – 96 с. – (Серия: Руководство практического психолога).
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39. – С. 380.
5. Інвалідність та суспільство : [навчальний посібник]; (Серія навчальних матеріалів українськоканадського проекту „Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні”) / [Л. Байда, О. Красюкова-Енс, С. Буров та ін.]; заг. ред. : Л. Байда, О. Красюкова-Енс. – К., 2011. – 188 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

6. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.
7. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / М.А. Порошенко. – Київ : ТОВ «Агенсто « Україна» – 2019. – 300 с.

**ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЛЮДИНО-
ЦЕНТРИСЬКОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ**
**FACILITATION AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE
HUMAN-CENTRIC APPROACH TO THE TRAINING OF SPECIALISTS IN
SOCIONOMIC PROFESSIONS**

Федорчук Віктор Миколайович

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та психології,
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail : vmfedorchuk@ukr.net
ORCID : 0000-0002-5650-4713

Волощук Марина Борисівна

викладач кафедри соціальної роботи та психології,
координатор та ініціатор міжнародної діяльності коледжу
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail : marinabormv@gmail.com
ORCID : 0000-0002-3600-6792

Постановка проблеми. Перманентні стрімкі зміни, які відбуваються в усіх сферах суспільного життя країни, постійно ставлять зростаючі вимоги щодо підготовки фахівців соціономічного профілю, здатних не тільки до постійного професійного самовдосконалення, але й до самопізнання,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

саморозвитку, особистісного зростання. Гармонійне поєднання професійного і особистісного розвитку забезпечує сприятливі психологічні умови для їхньої підготовки.

Аналіз основних досліджень свідчить, що теоретичною базою для вивчення явища фасилітації в освітньому процесі є праці американського психолога, одного із засновників гуманістичної психології, К. Роджерса, який вів поняття «фасилітатор» у 1952 р., створив власну концепцію навчання та виокремив два типи навчання: традиційне й людино-центроване. На його думку, основним завданням викладача є полегшення і водночас стимулювання (фасилітація) процесу навчання для того, хто навчається, тобто уміння створювати відповідну атмосферу, інтелектуальну й емоційну обстановку в академічній групі, атмосферу психологічної підтримки.

Мета дослідження. Узагальнення існуючих відомостей щодо використання фасилітації як важливої складової людино-центриського підходу в підготовці фахівців соціономічних професій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психологічній науці накопичений вагомий потенціал з проблеми підготовки фахівців соціономічних професій (С.В. Березка, О.М. Близнюкова, О.А. Галіцан, Т.В. Гура, Н.П. Волкова, М.Й. Казанжи, О.П. Саннікова, О.О. Кондрашихіна, О.О. Левченко, В.В. Лобода, Л. Ю. Москальова, Н.О. Прасол, А.А. Степанова, О.М. Фокша та ін.)

Аналіз психолого-педагогічної літератури стосовно понятійного апарату “педагогічна фасилітація” дозволив нам сформулювати його як актуальну базову категорію людино-центриського навчання.

Готовність до саморозвитку, самовдосконалення закладена в кожній особистості, але для того, щоб її актуалізувати у молоді, в тому числі з особливостями психофізичного розвитку, необхідно внести серйозні зміни в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освітні технології. У зв'язку з цим особливої ваги набуває питання: як готувати майбутніх фахівців соціономічної сфери – з врахуванням концептуальних змін і тенденцій, що відбуваються зараз і прогножуються в майбутньому, чи без них. На наш погляд, пріоритетним є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожного студента, навіть з обмеженими можливостями здоров'я, з тим, щоб він відчував себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя закладу вищої освіти.

Необхідність людино-центриського ставлення до учня (студента у нашому випадку), важливість загальної позитивної настанови вчителя на учня, визнання його безумовної цінності особливо підкреслюється представниками гуманістичної психології (К.Роджерс, В.О.Сухомлинський та ін.).

Гуманістичні ідеї К.Роджерса стали надзвичайно актуальними у психологічній і педагогічній практиці. Про реалізацію гуманістичного підходу в освітньому процесі свідчать науково-методичні публікації, в яких висвітлені різні аспекти ідей Карла Роджерса. Головна його ідея зводиться до того, що вчитель (викладач) повинен не вчити, а створювати умови, які сприяли б навчанню.

Ми вважаємо, що фахівці психології і педагогіки дали відповіді на найбільш актуальні питання, які стосуються використання фасилітації в навчально-виховному процесі.

Так, А.Ф.Сиразеєва виокремила дев'ять основних положень людино-центриського підходу; С.В. Березка визначила список особистісних якостей фасилітатора; Н.О.Прасол охарактеризував портрет педагога-фасилітатора з відповідними обов'язками; М.Й.Казанжи внесла найбільш значущі характеристики фасилітації в освітній процес. Ввівши поняття “сфера фасилітативності”, вона виокремила основні сфери її прояву; визначила функції фасилітативності; О.М.Близнюкова виділила складові процесу фасилітації

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

розвитку особистості.

Педагогічну фасилітацію визначаємо як людино-центриський підхід до педагогічної діяльності, метою якого є створення психологічних умов, які би спонукали студентів до самопізнання, саморозвитку, особистісного зростання та професійного самовдосконалення, сприяли розкриттю здібностей, розвитку індивідуальних особливостей педагога та студента, актуалізували гуманістичні засади навчання і виховання під час педагогічної практики на засадах партнерського спілкування.

Ідеї К.Роджерса можуть реалізовувати викладачі, які володіють відповідними якостями. Так, С.В Березка [1] виділила список особистісних якостей фасилітатора, які умовно можна поділити на такі:

1. Інтелектуальні характеристики (щоб фасилітувати, викладач має бути обізнаним, швидко реагувати на зміни групової динаміки, змінюючи власні запитання, підбираючи нові методи роботи залежно від новоутвореної ситуації тощо).

2. Емоційні характеристики (емоційна стабільність, стресостійкість, вольові якості, високий рівень емоційного інтелекту – це ті якості, що є необхідними фасилітатору).

3. Мотиваційні характеристики (мотивація викладача є дуже важливою, адже визначає і стиль спілкування, й особливості діяльності педагога).

4. Розуміння себе й оточуючих (здатність до об'єктивності, чутливості, рефлексії та самоспостереження, відкритість для нового досвіду, емпатія тощо).

5. Характеристики спілкування (стиль спілкування, доброзичливість, здатність до співпраці, почуття такту, гнучкість, уміння відчувати і приймати міжособистісну дистанцію – аналіз цих характеристик є дуже важливим, оскільки саме спілкування є однією з ключових основ фасилітації).

6. Ділові характеристики (вміння організовувати, модерувати, керувати,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

координувати, планувати є необхідними навичками для ведення фасилітації).

На її думку, сьогодні існує багато технологій формування особистості фасилітатора. Серед методологічних концепцій, які лежать в основі розроблення психотехнологій розвитку фасилітації педагога, можна виділити такі [1]:

– напрям гуманістичної психології, що дає можливість сприймати особистість студента як унікальну цінність і бачити необмежений потенціал для реалізації кожної особистості;

– теорію соціального наочіння, яка розглядає важливість застосування стереотипів соціальної поведінки, імітацію та засвоєння нових моделей поведінки в процесі позитивного підкріплення;

– нейролінгвістичне програмування, що збагачує системою технік для ефективної взаємодії у сфері міжособистісного спілкування.

Щоб стати фасилітатором, на думку Т. Манна, необхідно навчитися:

- спрямовувати і структурувати дискусію групи;
- працювати з різними групами;
- орієнтуватися в різних форматах бесід і зустрічей;
- брати на себе ризик виходити самому й виводити учасників із зони комфорту;
- бути стресостійким;
- швидко реагувати на зміну обставин, допомагати учасникам освітнього процесу долати труднощі, що виникають у процесі оволодіння темою;
- бути емпатійним, відкритим до людей, мотивувати їх на особистісні зміни та саморозвиток;
- уміти виділяти вдалі рішення й напрями роботи групи.

Тобто, окрім навичок і спеціальних знань, необхідно володіти певним

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

набором індивідуальних якостей і гнучкістю мислення [Цит. за: Березка С.В. с. 7].

Портрет педагога-фасилітатора варто доповнити обов'язками, до яких Н. О. Прасол [3, с. 224] відносить:

- вияв освітніх потреб і запитів студентів;
- індивідуальне консультування студентів із питань навчальної діяльності;
- упровадження технології індивідуалізації у навчальний процес;
- надання допомоги студентам у пошуку та використанні інформаційних ресурсів для вирішення завдань, що виникають в ході навчання;
- навчання студентів складати індивідуальний навчальний план, індивідуальний графік навчання;
- організація розробки індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання;
- індивідуальне консультування з проблем складання індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання;
- підтримка навчальної діяльності студентів, аналіз проблем і труднощів;
- індивідуальне консультування з проблем виконання індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання.

До найбільш значущих характеристик фасилітації в освітньому процесі, на думку М.Й. Казанжи, зараховують [2]:

- співпрацю: взаємодію викладача і студента, що ґрунтується на взаємоповазі, взаємоприйнятті, підтримці й вірі у спроможність студента самостійно та повністю оволодіти матеріалом; педагог-фасилітатор займає позицію “м'якого” втручання, а саме: стимулює і спрямовує пізнавальну діяльність студентів на пошук та аналіз інформації щодо певного запитання чи завдання;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- власну позицію: педагог-фасилітатор не нав'язує власну думку, він зацікавлений, щоб у студентів була своя точка зору; важливою є повага до різних позицій і думок і відсутність засудження за відмінні погляди;
- індивідуальність і рівність: кожен студент визнається самотньою особистістю, педагог-фасилітатор однаково уважно ставиться до всіх студентів;
- саморозкриття: викладач-фасилітатор педагогічно грамотно й відкрито проявляє власні почуття та емоції, тим самим знімаючи психологічні бар'єри між учасниками взаємодії та створюючи умови психологічної безпеки;
- організацію просторового середовища: фасилітаційна організація простору дає можливість налагоджувати зоровий контакт, виконувати спільні дії, обмінюватися вербальними й невербальними засобами комунікації, емоційними станами, забезпечуючи зворотний зв'язок і взаєморозуміння.

Висновки. Отже, сьогодні найбільш актуальним, стосовно педагога-фасилітатора, залишається питання його рівня підготовки, який би відповідав актуальним запитам педагогічної практики. Адже представник фахової сфери в системі “людина-людина” повинен мати високий рівень професійної підготовки, яка поєднується з розвитком особистісних якостей. Саме особистість педагога-фасилітатора є ключовою фігурою в реалізації гуманістичних ідей в підготовці фахівців соціономічної сфери. При цьому варто зауважити, що особистість педагога-фасилітатора відіграє головну роль в організації навчально-виховного процесу в різних закладах освіти, які дотримуються людино-центриського підходу.

Список використаних джерел:

1. Березка С.В. Педагогічна фасилітація у ЗВО : теоретичні аспекти підготовки особистості викладача. *Педагогічна та вікова психологія*. 2019. № 4, Т. 2. с.5-9

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Казанжи М.Й. Психологічні особливості фасиліативності як властивості особистості : дис. на здобут. вчен. ступ. канд. психол. наук / 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. Одеса, 2006. 252 с.
3. Прасол Н.О. Педагогічна фасилітація у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. URL: [file:///D:/Download/Nvmdup_2014_1.47_50%20\(5\).pdf](file:///D:/Download/Nvmdup_2014_1.47_50%20(5).pdf) (дата звернення 20.03.2020).
4. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека : пер. с англ. /Общ. ред. и предисл. Е.И. Исениной. Москва : Издательская группа «Прогрес», «Универс», 1994. 480 с.
5. Роджерс К. Свобода учиться. Москва : Смысл, 2002. 527 с.
6. Сиразеева А. Ф. Человекоцентрированная технология обучения Карла Роджерса. *Фундаментальные исследования*. 2007. № 6. С. 54-55

ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ INCLUSION IN EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Шеремет Марія Купріянівна
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
ikpp@ukr.net

Понад чверть століття проблеми інклюзивної освіти досить активно досліджуються в Україні, проте і досі залишаються актуальними як для нашого суспільства, так і для світової освітньої галузі загалом. Через складність і суперечливість цих проблем практичне впровадження інклюзивної освіти в Україні гальмується низкою перешкод організаційного, правозабезпечувального, соціального, психолого-педагогічного, перш за все –

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

методичного характеру. При цьому серед основних напрямів реформування системи освіти державою поставлене завдання забезпечити реальне інклюзивне навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, на що мають бути спрямовані наукові дослідження і практична діяльність освітніх установ, щоб дійсно забезпечити реалізацію права кожної дитини на якісну освіту, а саме: на сформованість таких компетентностей (знань, умінь, особистісних якостей), які необхідні для успішної соціалізації особистості (в різних сферах – в діяльності, суспільній поведінці, спілкуванні, самопізнанні та самоудосконаленні), з врахуванням її реальних, біологічно зумовлених можливостей; на виховання характеру і розвиток здібностей дитини; і на збереження і примноження її соматичного і психічного здоров'я в сукупності рухово-фізичних функцій, фізіологічного стану організму, сенсорних, мнемічних, мисленнєво-мовленнєвих, емоційно-вольових, регуляторно-мотиваційних функцій. У випадках, коли йдеться про дітей з особливими освітніми потребами (в даному випадку – з обмеженими можливостями здоров'я, в тому числі – з інвалідністю), поняття «якісна освіта» має включати ще й такий спеціальний напрям, як корекція пошкоджених наявним порушенням процесів розвитку та соціалізації.

Слід відзначити, що Україна пішла світовим шляхом, не враховуючи особливі соціально-економічні та психолого-педагогічні проблеми, які виникли внаслідок стихійного інклюзивного процесу. За результатами наших досліджень та опитування вчителів і батьків дітей з порушеннями у розвитку виявлено ряд психологічних чинників, що стоять на заваді успішного навчально-виховного процесу: відсутність відповідних психолого-педагогічних умов навчання та виховання особливих учнів; невідповідність структури, темпу і ритму уроку до їхніх можливостей; формальність застосування індивідуально-диференційованого підходу; волюнтаризм вчителів початкових класів по

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відношенню до «особливої» дитини; нівелювання функціональних обов'язків асистента вчителя; відсутність методик включення «особливого» учня в навчальний процес; тотальна некомпетентність вчителів щодо психологічних особливостей учня. Окрім того, на сьогодні виявилася тенденція за рахунок включення дітей із порушеннями розвитку збільшувати контингент учнів масової школи, що забезпечує такій школі існування, але при цьому її педагогічний колектив не уявляє собі, з якими труднощами його члени можуть зіткнутися. Час від часу, на жаль, трапляються і випадки порушення прав дітей з інвалідністю. З одного боку, батькам відмовляють у прийомі до школи, з іншого – останнім часом з'явилась примусова формальна інтеграція таких дітей в середовище нормотипових дітей без створення спеціальних освітніх умов. До того ж, далеко не всі учасники освітнього процесу сьогодні готові прийняти до своєї спільноти дитину з порушеннями психофізичного розвитку. Така неготовність пояснюється психологічними, морально-етичними і матеріально-технічними причинами. При цьому і самі батьки дітей з інвалідністю надають перевагу домашньому навчанню, яке не сприяє отриманню дитиною якісної освіти, а головне – призводить до труднощів в її соціальній адаптації і інтеграції в суспільство через ту саму сегрегацію. Водночас, значна кількість батьків дітей з особливими освітніми потребами надають перевагу інклюзивному навчанню і труднощі, які при цьому виникають, їх не лякають. Вважаємо, що ці протиріччя, з одного боку, є джерелом розвитку інклюзивної форми освіти в Україні, коли учні отримують освіту, навчання та виховання відповідно до їхніх психофізичних можливостей, і навпаки, зазначене протиріччя вимагає якісного нового підходу до організації інклюзивного освітнього середовища на противагу директивному нав'язуванню інклюзивної ідеї без об'єктивного усвідомлення практичних аспектів її реалізації.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Синьов В. М., Шеремет М. К., Руденко Л. М., Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в сучасних умовах України. URL: <http://aqce.com.ua/download/publications/97/100.pdf/>

SOCIAL INCLUSION AND SOCIAL RESPONSIBILITY AS PRINCIPLES OF THE EUROPEAN DIMENSION OF INCLUSIVE EDUCATION СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИМІРУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Shynkaruk Lidiia V.,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Associate member of the National academy of sciences of Ukraine,
Head of the department of Production and Investment Management

Dielini Maryna M.,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the department of Production and Investment Management
NULES, Ukraine

Social inclusion involves the full inclusion of people with special needs in normal daily life, the formation of a system of enabling them to be full members of society. This can be done by various means and tools, among which we can highlight social responsibility, namely corporate social responsibility, as a derivative of this one of the core values of the EU. Social responsibility involves being responsible for one's actions to society. At present, it has gained wide scale and significance among business structures that spread their own practices of solving social problems.

Among the practices that can be implemented by enterprises to include people with special needs in society are: providing jobs, training and education of these people, promoting their inclusion in the “new” labor market, which means changing

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

trends, the demand for new skills and competencies and the emergence of new professions in this market.

Social inclusion should also include not only the provision of jobs, but also the provision of a decent wage, the provision of education from the lowest level, and full access to the benefits of society. Businesses can provide this by funding social and educational projects that will promote the inclusion of those in need in the educational process; creating opportunities for internships and internships to master practical skills, etc.

In addition, the social responsibility of business can be realized in this direction in providing financial assistance for the comprehensive development of these people not only in the professional sphere, but also cultural, scientific, sport and others.

Entrepreneurship in this case is the chain that carries the value of social responsibility and social inclusion, combines them into one and helps to implement as effectively as possible.

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ ADAPTATION OF STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENT IN AN INCLUSIVE GROUP

Яворницька Лариса Володимирівна
перекладач-дактилолог,
кафедра соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж

Зміст інклюзивної освіти має свої особливості. Оскільки інклюзивна освіта передбачає включення осіб з особливими освітніми потребами, тому організація навчального процесу потребує реалізації особистісно-орієнтованого і диференційованого підходу.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Студенти з порушенням слуху та слабочуючі – це особлива група серед всіх інших категорій осіб, бо в них своя особлива мова. Важливим в житті та навчанні таких людей є питання жестової мови, яка повинна зайняти достойне місце в системі навчання студентів з порушенням слуху не лише як предмет для вивчення, але в першу чергу, як мова навчання поряд із українською мовою.

В історії навчання студентів з порушенням слуху пропагувалися різні стратегії для підвищення грамотності і розвитку навиків спілкування у людей із вадами слуху. Ці стратегії пропонувалися прибічниками мануального, усного і тотального спілкування.

Інклюзивне навчання, звичайно, має багато позитивного: здобувачі освіти навчаються з ровесниками, які не мають розумових і фізичних вад, намагаються підніматись до їх рівня. Держава надає для кожного студента спеціаліста, який супроводжує їх на заняттях, допомагає сприйняти навчальний матеріал. Можливо, це дасть певні результати для осіб з інвалідністю, адже, особи з порушеннями слуху, в силу свого дефекту мають труднощі в засвоєнні мови, у спілкуванні. В зв'язку з цим їх навчання потребує специфічних методів і прийомів.

Ефективні моделі інклюзивної освіти. Для забезпечення інклюзивної освіти для студентів з порушенням слуху та слабочуючих студентів вкрай важливо, щоб вони мали доступ до додаткових послуг:

- можливістю навчання з іншими нечуючими особами, включаючи викладачів, які вільно володіють жестовою мовою;
- наданням двомовних навчальних матеріалів або наявність сурдоперекладача.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тому реалізація означених вимог інклюзивної освіти дозволить отримати наступні очікувані результати:

- а) для сурдостудентів:
 - – покращення навчальних результатів;
 - – формування комунікативних, соціальних та навчальних навичок;
 - – підвищує самооцінку й відчуття себе частинкою цілого;
 - – розширює можливості для налагодження нових дружніх стосунків;
 - – допомагає розвивати у собі творчість і винахідливість;
- б) для здорових студентів:
 - – досвід спілкування з людьми з особливими потребами, що дає можливість виховання доброти та милосердя, формування гуманістичного світогляду;
 - – підвищується самоповага, вони навчаються цінувати і поважати людей із фізичними вадами, бачити, перш за все, людину, а не її ваду;
 - – формується потреба саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення. Наприклад: перебуваючи в одному осередку з *студентами з порушенням слуху* особами, автоматично з'являється потреба у спілкуванні. Це стимулює чуючих студентів закачати в телефон програму-перекладач, завжди мати під руками папір та ручку, тому, що за межами навчального закладу немає поблизу перекладача, а комунікація потрібна.
- в) для викладачів:
 - – допомагає налагодити співпрацю й застосувати командний підхід до вирішення проблем та визначити шляхи подолання труднощів;
 - – забезпечує можливості для професійного розвитку;
 - – допомагає усвідомити важливість розроблення індивідуального навчального плану для осіб із різними потребами;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

○ – дає змогу збагатити власну методику викладання різноманітними методами і прийомами.

Наприклад: роздати таким студентам роздруковану тему заняття із схемами, виділеним текстом, підписаними малюнками, графіками, підкресленими назвами. Додатковий плюс в такому прийомі – це те, що студент не тільки візуально сприймає інформацію жестами, а ще й кирилицею. Оскільки особи з порушенням слуху більшість інформації сприймають зорово, то таке поєднання методів значно покращить їхнє сприйняття матеріалу та пам'ять. *Особи з порушенням слуху* живуть у повній ізоляції від світу людей, якічують. Інклюзія дозволяє збільшити коло спілкування. В такому випадку настає душевний комфорт і бар'єри руйнуються.

Повна інклюзія для дітей з порушенням слуху – це повністю організоване і забезпечене підтримкою жестове освітнє середовище, орієнтоване на здобувача освіти, яке дозволяє розвинути свій навчальний, соціальний та емоційний потенціал (М.Йокінен). М.Маршарк, виступаючи на науковому семінарі “Пам'ятні лекції про глухоту ім.В.Джонса” (жовтень 2009 р., Альбертський університет), також солідарний в тому, що найкращим мовним локомотивом для навчання глухих дітей є “жестова мова плюс (усна) мова більшості у писемній формі”.

Україна вступила в період реформування спеціальної освіти з запізненням від решти розвинутого світу, де, на щастя, на зміну тотальному захопленню інклюзивним та інтегрованим навчанням приходить пора наукового аналізу, прагматичного прогнозування та планування.

Адаптація змінює характер навчання, не змінюючи зміст або понятійну сутність навчального завдання. Викладачі у процесі аналізують відповідність вимог навчальної програми та методів, що використовуються на парах,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

актуальним і потенційним можливостям студентів. У такий спосіб досягається ефективність організації навчальної діяльності.

Підтримуючи в цілому ідею інтегрованого та інклюзивного навчання Всесвітня федерація глухих (ВФГ) відзначає, що особи з порушенням слуху мають мати право на рівні права у здобуванні освіти та доступу до інформації. Одночасно Федерація вважає необхідним зробити ряд життєво важливих застережень (М.Йокінен, 2005):

ВФГ виступає за збереження і розвиток спеціалізованих програм і спеціальних шкіл, бо немає емпіричних доказів, що інклюзивне/інтегроване навчання дійсно забезпечить глухим якісну освіту.

ВФГ виступає за програми, що сповідують двомовний або багатомовний підхід, який забезпечує дітям із ураженням слухом міцну мовну базу, що гарантується участю кваліфікованих дво- або багатомовних спеціалістів – аутентичних носіїв цих мов. При цьому природна жестова мова вважається першою або біологічною мовою для дітей з порушенням слуху.

ВФГ визнає, що вчені займають різні позиції по відношенню до визначення інклюзії. Визначення, яке зосереджує свою увагу виключно на включенні, не відповідає критеріям інклюзії. Іншими словами, інклюзія - це досвід, а не включення.

Стаття 24 (4) стосується працевлаштування викладачів, що мають кваліфікацію з жестової мови. ВФГ закликає розширити можливості навчання за фахом "Викладач" для дорослих осіб з порушенням слуху, які часто стикаються з перешкодами на шляху здобуття вищої освіти, але необхідні для реалізації двомовних освітніх програм, а також для навчання вчителів/викладачів що, відповідно, забезпечить високий рівень володіння жестовою мовою всіх вчителів/викладачів. Як мінімум, вчителі/викладачі повинні мати рівень володіння жестовою мовою, близький до рівня носія, як це

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

описано в Загальноєвропейських компетенціях володіння іноземною мовою для жестових мов.

Стаття 9. Конвенції підкреслює право на перекладача жестової мови для доступу до державних послуг. ВФГ визнає, що надання перекладачів жестової мови є важливим для різного роду навчання і підтримки, які повинні бути доступні для осіб з порушенням слуху.

Головним завданням для досягнення якісної інклюзивної освіти для осіб з вадами слуху є забезпечення педагогічної освіти, яка підтримує відповідні моделі підвищення кваліфікації для кандидатів з порушенням слуху, володіння викладачами жестовою мовою, знання і розробка якісних двомовних навчальних програм та педагогіки, а також усвідомлення необхідності високих очікувань від учнів з порушеннями слуху як двомовної групи.

Сучасні технології, гаджети дозволяють налагодити комунікацію між здобувачами освіти з порушенням слуху, одногрупниками, викладачами та перекладачем не тільки в закладі освіти, а й в умовах дистанційного навчання. Це СМС переписка та відео-спілкування. Різноманітні інтернет-платформи надійно «підтримують руки» інклюзивної освіти, і дозволяють зручно надавати інформаційні послуги, і отримувати їх. На таких заняттях студенти з порушенням слуху спостерігають за перекладачем і за презентацією навчального матеріалу. Не менш важливим є психологічний фактор: в такому випадку не розривається візуальний контакт із одногрупниками.

На мою думку, студенти з порушенням слуху можуть брати участь у навчальному процесі на рівні з іншими студентами, якщо прилаштувати для них навколишнє середовище (наприклад, студентам з порушенням слуху організувати робоче місце там, де вони зможуть найкраще чути (якщо вони протезовані) і зчитувати з губ викладача, бачити субтитри у відео і відповіді одногрупників на дошці, або ж слідкувати за сурдоперекладачем).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ефективна інклюзивна освіта включає в себе моделі спільного навчання, при яких забезпечується одночасне навчання жестовою і словесною мовами в групах осіб з порушенням слуху і чуючих слухачів. Крім того, особи з порушеннями слуху мають мати доступ до навчальної програми з жестової мови як додаток до основної навчальної програми. Здобувачі освіти з порушенням слуху також повинні мати доступ до навчальної програми словесної мови, яка враховує їх перспективу у вивченні словесної мови; тобто метою є письмова мова, а жестова мова дається як основа для навчання.

У документах з прав людини, в яких основна увага приділяється правам осіб з інвалідністю, часто використовується індивідуальний підхід, який суперечить цілям спільнот осіб з порушенням слуху, які домагаються визнання жестових мов і забезпечення білінгвального навчання для дітей з порушеннями слуху. ВФГ наполегливо закликає держави-учасниці домагатися того, щоб в рамках системи інклюзивної освіти пропагувалися жестові мови та мовна самобутність спільнот осіб з вадами слуху. Головним є виважений підхід до впровадження інклюзивної освіти осіб з порушеннями слуху зі збереженням існуючої системи спеціальної освіти.

Інклюзивна освіта дозволяє особам з інвалідністю відчувати себе повноцінним у суспільстві, а бажання порозумітися і проста фраза: «Привіт, як в тебе справи?» жестовою мовою, робить їх трішечки щасливими.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

Міжнародного круглого столу

**«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ:
ПАРТНЕРСТВО, СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИКИ
(УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР)»**

04 березня 2021 року

Друкується в авторській редакції

Директор видавництва Р.В. Кочубей
Головний редактор В.І. Кочубей
Дизайн обкладинки і макет В.Б. Гайдабрус

Підписано до друку 02.04.2021. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 8,3. Обл.-вид. арк. 6,7. Зам. № Д21-04/02

Відділ реалізації. Тел.: (067) 542-08-01. E-mail: info@book.sumy.ua
ПФ «Видавництво “Університетська книга”»
40000, м. Суми, Покровська площа, 6
Тел.: (0542) 65-75-85. E-mail: publish@book.sumy.ua
www.book.sumy.ua, newlearning.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5966 від 24.01.2018
Віддруковано на обладнанні
ПФ «Видавництво “Університетська книга”»